

L'EMANCIPACIÓ
DELS JOVES
D'ANDORRA

Centre de Recerca Sociològica
Institut d'Estudis Andorrans

INTRODUCCIÓ.....	3
OBJECTIUS I METODOLOGIA	5
JOVES 20 A 34 ANYS (DADES DE L'ENQUESTA DE LLARS).....	6
ANÀLISIS DE LES ENTREVISTES I DEL GRUP DE DISCUSSIÓ	26
SITUACIÓ A CASA DELS PARES	28
Llibertat i obligacions	28
Participació en les tasques domèstiques	29
Contribució econòmica.....	29
Espai propi.....	30
Retorn dels estudiants	31
Relacions familiars.....	32
Avantatges i inconvenients (balanç dels beneficis i del cost d'emancipar-se).....	33
PROCÉS D'EMANCIPACIÓ	34
Motius per emancipar-se	34
Prolongació del període de formació/Incorporació al món laboral	36
Principals condicionants que dificulten l'emancipació: economia, habitatge	38
Relació salaris/nivell de vida	40
Habitatge.....	41
Emancipació en solitari	44
Sentiments respecte el procés d'emancipació.....	45
Edat d'emancipació	46
Ajuts en l'emancipació	48
Comparacions amb altres països	50
Models seguits (germans, amics...)	51
Comparació de la situació actual amb la dels pares.....	52
Independents i adults	53
L'ASPECTE ECONÒMIC DE L'EMANCIPACIÓ	56
Rendes disponibles pels joves	57
Costos econòmics de l'accés de l'habitatge.....	59
CONCLUSIONS	70
BIBLIOGRAFIA.....	76

INTRODUCCIÓ

En el present estudi s'analitza el tema de l'emancipació familiar dels joves d'Andorra. Definim l'emancipació familiar com un procés que comporta la desvinculació de la llar d'origen tant a nivell residencial com econòmic, fins a assolir l'autonomia personal, que implica l'assumpció de responsabilitats i la capacitat de viure de forma independent, formant una nova llar ja sigui en solitari, amb la parella o amb altres persones.

L'emancipació suposa el pas de la situació de dependència respecte dels pares que es viu en la infantesa i adolescència, a l'autonomia plena que caracteritza la condició adulta. Aquest procés culmina amb l'assoliment de la independència econòmica i residencial, però també hi ha un component psíquic i emocional en el procés de desvinculació mútua dels fills respecte els pares i dels pares respecte els fills.

Així, l'emancipació familiar dels joves és un procés llarg (en molts casos es produeix de forma gradual, primer temporalment o de forma parcial i després de forma plena) i no sempre definitiu, ja que també pot donar-se el cas de retorn a la llar d'origen després d'un període d'emancipació (per motius econòmics, després d'una ruptura amb la parella o per necessitat d'estar amb la família).

Poden donar-se diverses situacions d'emancipació temporal o parcial, com els joves que no resideixen a la llar d'origen (almenys la major part de l'any) perquè estan estudiant a una altra ciutat o viuen en una llar independent, però que segueixen depenent econòmicament de la família (totalment o en part). Aquests joves no estan plenament emancipats, però representa un primer pas en el procés d'emancipació (es poden considerar "semiemancipats")¹.

Per una altra part, hi ha joves que disposen de recursos econòmics generats per una activitat laboral que els proporcionen una autonomia financera, i que poden viure dels seus ingressos i/o contribuir als ingressos familiars, però que no s'han emancipat residencialment. En aquesta situació d'emancipació econòmica o laboral, es poden trobar joves que volen estalviar per emancipar-se més endavant, joves que de moment no volen o no poden emancipar-se, o joves que són els sustentadors principals de la llar (en el cas en que els progenitors no tinguin suficients recursos, sobretot en llars monoparentals).

Des de la dècada dels vuitanta, s'observa un endarreriment en l'edat d'emancipació familiar dels joves, especialment en els països del sud d'Europa (Portugal, Espanya, Itàlia i Grècia). Per explicar aquest fet s'assenyalen diversos factors: l'increment del nivell formatiu dels joves retarda l'emancipació fins a la finalització dels estudis (ja que majoritàriament depenen del recolzament de la família d'origen durant el període educatiu), la situació general del mercat laboral i la posició que hi ocupen els joves (en llocs de treball poc remunerats i inestables) endarrerix la seva emancipació ja que cal assegurar ingressos suficients i continus, i la situació del mercat immobiliari (increment de preus i escassetat d'habitatges de lloguer) dificulta l'accés dels joves a un habitatge independent. Un altre factor determinant del moment en que els joves s'independentzen

¹ Casal, J. et al.: (2003): *Enquesta als joves de Catalunya 2002: avançament de resultats*. Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut.
<2002http://www6.gencat.net/joventut/catala/sgj/observatori/publicacions/docs/enquesta.pdf>

de les seves famílies, és la formació d'un nucli familiar (formalització d'una relació de parella), que és la forma més habitual d'emancipació.

Les polítiques socials (polítiques de joventut, polítiques d'habitatge, etc.) també incideixen en el procés d'emancipació dels joves, i aquest és un altre dels elements que explicarien les diferències entre països en relació a la dependència familiar dels joves. Els països del sud d'Europa tenen un Estat del benestar menys desenvolupat (amb escassa cobertura pública de serveis socials), i configuren l'anomenat *model catòlic* o *model mediterrani*, en el que la família és l'encarregada de la provisió de les necessitats dels seus membres, com és el cas dels joves sense una ocupació remunerada que no poden emancipar-se i han de continuar a la llar dels pares.²

Però el procés d'emancipació també depèn de la percepció de la situació en que viuen els joves, de les expectatives i de la valoració de l'autonomia personal. En aquest sentit, la situació de major llibertat i permissivitat (en relació als horaris, costums, etc.) que troben els joves a la llar dels pares, junt a la comoditat i benestar de que gaudeixen en molts casos (habitació pròpia, equipament domèstic, escassa participació en les tasques domèstiques), no genera una necessitat immediata d'emancipar-se, ja que abans de marxar esperen aconseguir una situació similar o millor. Segons aquest raonament, el pas de la dependència familiar a l'emancipació es decidiria fent un balanç de costos i beneficis de seguir a la llar d'origen.³

Els diferents models analítics⁴ per explicar l'endarreriment de l'emancipació familiar dels joves es basen en enfocaments *econòmics* (en funció de la disponibilitat de recursos econòmics suficients i estables per afrontar l'emancipació, i per tant, com a producte del càlcul racional de costos i beneficis), *institucionals* (en funció de qui assumeix la responsabilitat del benestar: la família, el mercat o l'estat)⁵ o *culturals* (s'atribueix a un canvi de valors i de preferències en relació a l'emancipació, tant per part dels fills com per part dels pares, que consideren que els joves han d'assolir primer l'estabilitat laboral i la independència econòmica). Per una altra part, destaca l'enfocament *estratègic* segons el qual el fet de posposar l'emancipació dels joves fins que puguin adquirir un "estatus equivalent o superior al nivell ocupat per la família", és el resultat d'una estratègia familiar consensuada entre pares i fills; així, davant les dificultats de posicionar-se en les noves economies postindustrials, les famílies tenen tres opcions que poden combinar i que s'han adoptat especialment als països del sud d'Europa: tenir menys fills, endarrerir l'emancipació dels fills fins que es trobin en una situació favorable, i proporcionar als fills un nivell formatiu que els permeti adquirir una posició equivalent a la que ocupa la seva família.

² Parella, S. (2000): "La relació entre política familiar i estructura social: el cas espanyol". *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 12.

³ Requena, M. (2002): "Juventud y dependencia familiar en España". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 58. Disponible a: <<http://www.mtas.es/injuve/biblio/revistas/Pdfs/numero58/articulo2.pdf>>

⁴ Gil Calvo, E. (2002): "Emancipación tardía y estrategia familiar (El caso de los hijos que ni se casan ni se van de casa)". *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 58. Disponible a: <<http://www.mtas.es/injuve/biblio/revistas/Pdfs/numero58/articulo1.pdf>>

⁵ En el model d'Estat del benestar dels països mediterranis (model *catòlic*), la família és la font principal de benestar i el cap de família és el sustentador principal (té la responsabilitat de proporcionar protecció i seguretat als familiars dependents). Això incideix en l'endarreriment de l'emancipació juvenil (sobretot masculina, ja que els nois joves han d'arribar a una posició que els permeti assumir el paper de proveïdor principal), en la baixa taxa de natalitat i nupcialitat i també en la menor taxa d'activitat femenina en comparació al països del nord d'Europa.

OBJECTIUS I METODOLOGIA

L'objectiu del present estudi és analitzar el procés d'emancipació familiar dels joves d'Andorra i quins factors l'afavoreixen o la dificulten. Per una altra part, també ens interessa conèixer com és viscut el procés d'emancipació per part dels joves –des de la situació de dependència (casa dels pares) a l'autonomia econòmica i residencial–, a nivell emocional i en la pràctica: com ha estat o com esperen que sigui, què significa per a ells, etc.

Per abastar aquests objectius, en la primera part del treball s'analitzen les dades sobre les llars d'Andorra per conèixer la situació de convivència dels joves de 20 a 34 anys,⁶ distingint entre els joves no emancipats (viuen a la llar paterna) i emancipats (viuen sols, amb la seva parella o amb altres persones que no formen un nucli familiar). Al llarg del present estudi també s'utilitzen dades quantitatives obtingudes d'una enquesta a la població d'Andorra sobre l'emancipació dels joves.⁷

La segona part del treball correspon a l'anàlisi qualitativa de la informació que s'ha obtingut a partir d'un grup de discussió i de 10 entrevistes en profunditat amb joves residents a Andorra (alguns emancipats i altres no emancipats), realitzades durant els mesos d'agost i setembre del 2004; a partir dels discursos dels joves, s'intenta captar les actituds, la percepció i la vivència del procés d'emancipació. Per complementar la informació sobre la situació del mercat immobiliari, també s'han realitzat tres entrevistes amb persones vinculades amb aquest sector: un representant del Col·legi d'Agents i Gestors Immobiliaris (AGIA) i un promotor d'una constructora, a més d'un càrrec intermedi d'una entitat bancària.

Cal tenir en compte que el concepte de joventut s'ha construït socialment i varia segons el context històric, social, polític i cultural. Així, la joventut no es defineix només per l'edat, sinó que es caracteritza per ser un període de transició d'una situació de dependència respecte la família d'origen fins a assolir l'estatus d'adult, que implica la independència econòmica (obtenció de recursos econòmics pel manteniment propi i la capacitat de generar-los), l'autoadministració d'aquests recursos, l'autonomia personal (capacitat de decisió sobre si mateix) i la constitució d'una llar pròpia. En les societats postindustrials, amb l'augment de l'esperança de vida, el perllongament del període de formació i l'endarreriment de la incorporació al mercat laboral i de la formació d'una llar independent, s'ha ampliat el període de joventut.⁸

En alguns estudis es considera que la joventut comença als 15, als 16 o als 18 anys, i que s'allarga fins els 24, els 29 o fins més enllà dels 30 anys. En aquest treball considerarem la franja d'edat entre els 20 i els 34 anys, que engloba l'etapa en la que es produeix majoritàriament l'emancipació familiar (abans dels 20 anys hi ha pocs casos de joves emancipats i, degut a l'endarreriment de l'edat d'emancipació, resulta adequat incloure el col·lectiu entre 30 i 34 anys).

⁶ Les dades procedeixen d'una enquesta realitzada pel CRES l'any 2003 sobre les llars d'Andorra.

⁷ CRES: *Observatori* del tercer quadrimestre del 2004.

⁸ Per ampliar la informació sobre l'evolució del concepte de joventut es poden trobar referències a l'informe de Gema Sánchez Úbeda: *Informe actualizado sobre juventud – 2002*, i en l'article de Juan Carlos Revilla Castro: "La construcción discursiva de la juventud: lo general y lo particular", on es recullen diferents enfocaments al voltant del concepte de joventut.

JOVES 20 A 34 ANYS (DADES DE L'ENQUESTA DE LLARS)

Segons les dades de la mostra de les llars d'Andorra, aproximadament un 25% de la població té entre 20 i 34 anys (1.489 persones de la mostra de 6.044 persones).⁹

Per tal d'adequar la proporció de joves de la mostra al percentatge real de la població d'Andorra, s'ha ponderat segons la nacionalitat ja que es considera una variable significativa pel nostre objecte d'estudi (per tal de comprovar les diferents pautes d'emancipació dels joves segons la nacionalitat i/o el lloc d'origen). Després d'aplicar el coeficient de ponderació per nacionalitat i obtenir les proporcions observades en la població d'Andorra per aquesta franja d'edat (un 37,5% d'andorrans, un 32,7% d'espanyols, un 6% de francesos, un 18% de portuguesos i un 5,6% de la resta de nacionalitats) s'han calculat la resta de variables i de taules que es presenten a continuació:

Nacionalitat

	Freqüència	Percentatge
Andorrana	558	37,5
Espanyola	488	32,7
Francesa	91	6,1
Portuguesa	270	18,1
Altres	83	5,6
Total	1489	100,0

Edat

	Freqüència	Percentatge
20,00	86	5,8
21,00	82	5,5
22,00	88	5,9
23,00	99	6,6
24,00	91	6,1
25,00	87	5,8
26,00	104	7,0
27,00	94	6,3
28,00	87	5,9
29,00	109	7,3
30,00	123	8,2
31,00	110	7,4
32,00	125	8,4
33,00	99	6,6
34,00	104	7,0
Total	1489	100,0

⁹ Aquesta proporció és molt similar a la registrada en les estadístiques de població de l'any 2003, segons les quals un 24% de la població d'Andorra té entre 20 i 34 anys.

Edat

	Freqüència	Percentatge
de 20 a 24 anys	446	29,9
de 25 a 29 anys	482	32,3
de 30 a 34 anys	562	37,7
Total	1489	100,0

Sexe

	Freqüència	Percentatge
Home	728	48,9
Dona	761	51,1
Total	1489	100,0

Estat civil

	Freqüència	Percentatge
Solter	653	43,8
Parella de fet	325	21,8
Casat per l'església	390	26,2
Casat pel civil	105	7,1
Separat/divorciat	14	,9
Vidu	1	,1
Total	1489	100,0

País de naixement

	Freqüència	Percentatge
Andorra	496	33,3
Espanya	530	35,6
França	103	6,9
Portugal	254	17,1
Altres	106	7,1
Total	1489	100,0

Nivell estudis

	Freqüència	Percentatge
Estudis primaris i sense estudis	330	22,2
Estudis secundaris o FP	691	46,4
Estudis universitaris	439	29,5
Altres	5	,4
Ns/nc	24	1,6
Total	1489	100,0

La distribució per sexes en aquesta franja d'edat és pràcticament del 50%. En relació a l'estat civil, un 44% són solters, un 33% casats (el 26% per l'església i el 7% pel civil), un 22% són parella de fet i prop d'un 1% estan separats o divorciats. En funció del país de naixement destaca que un 33% dels joves són nascuts a Andorra i un 36% són nascuts a Espanya, mentre que un 17% han nascut a Portugal, un 7% a França i un 7% a altres països. Pel que fa al nivell d'estudis, un 22% tenen estudis primaris, un 46% estudis secundaris i prop d'un 30% tenen estudis universitaris.

Convivència

	Freqüència	Percentatge
fill/a viu amb pare/s	533	35,8
viu en parella	816	54,8
viu sol/a	66	4,4
llar sense nucli	52	3,5
mare/pare sol	2	,1
altres	21	1,4
Total	1489	100,0

Definint com a dependència (familiar i residencial) la situació de les persones que resideixen amb els seus pares i que no conviuen amb la seva parella, i com a emancipades les persones que viuen soles, en parella (ja siguin matrimonis o parelles de fet) o amb altres persones amb les que no formen un nucli familiar,¹⁰ es pot considerar que pràcticament un 63% dels joves d'Andorra entre 20 i 34 anys estan emancipats (un 55% viuen amb la seva parella, un 4,4% sols i un 3,5% amb altres persones amb les que no formen un nucli familiar), mentre que un 36% no estan emancipats a nivell residencial (viuen amb els pares i no en parella). Hi ha una mica més d'un 1% dels joves d'aquestes edats que no formen part del nucli familiar amb el que conviuen (germans, nebots). Segons una enquesta realitzada a Catalunya l'any 2003, un 58% dels joves de 20 a 34 anys no estaven emancipats, un 32% vivien amb la seva parella i prop d'un 10% estaven emancipats en altres situacions (aproximadament un 4% vivien sols).¹¹

Mitjana d'edat segons convivència

	Freqüència	Mitjana
fill/a viu amb pare/s	533	24,0
viu en parella	816	29,6
viu sol/a	66	28,6
llar sense nucli	52	26,8
mare/pare sol	2	26,0
altres	21	25,2
Total	1489	27,4

¹⁰ Aquesta definició es basa en l'autonomia residencial respecte els pares i en la situació de convivència en parella. No es tenen en compte altres aspectes relacionats amb l'emancipació familiar com el grau d'autonomia econòmica o el fet de tornar a conviure amb els pares després d'haver estat emancipat.

¹¹ DEP Consultoria Estratègica i Carme Trilla (2004): *Els joves catalans i l'habitatge 1999-2003*. Secretaria General de Joventut. Generalitat de Catalunya. Disponible a: < <http://www6.gencat.net/joventut/catala/sgj/observatori/publicacions/estudis12.htm>>

La mitjana d'edat dels joves (considerant només els que tenen entre 20 i 34 anys) és de 27,4 anys, si bé és menor entre els no emancipats i més alta entre els joves emancipats: la mitjana d'edat dels joves que viuen amb els pares és de 24 anys, mentre que els joves que viuen amb la seva parella tenen una mitjana d'edat de 29,6 anys i la dels que viuen sols és de 28,6 anys; els joves emancipats que no formen un nucli familiar (llars sense nucli) tenen una mitjana d'edat de 26,8 anys.

Com es pot observar en la taula i el gràfic següents, la proporció dels joves que viuen amb els pares disminueix considerablement a partir dels 25 anys (el 76% dels que tenen entre 20 i 24 anys, pel 32% dels que tenen entre 25 i 29 anys i el 8% dels que tenen entre 30 i 34 anys), de manera que es pot considerar que la majoria dels joves s'emancipen entre els 25 i els 29 anys, ja que en aquesta franja d'edat la proporció de joves que viuen en parella augmenta fins a superar la proporció dels que viuen amb els pares: viuen en parella el 15% dels que tenen entre 20 i 24 anys, el 59% dels que tenen entre 25 i 29 anys i el 83% dels que tenen entre 30 i 34 anys. En relació a les altres formes d'emancipació (els joves que viuen sols o amb llars sense nucli familiar), cal assenyalar que la proporció dels joves que viuen sols és més alta a partir dels 30 anys (un 6% dels que tenen entre 30 i 34 anys), mentre que el percentatge més alt dels que viuen en una llar sense nucli es dona entre els 25 i els 29 anys (5%).

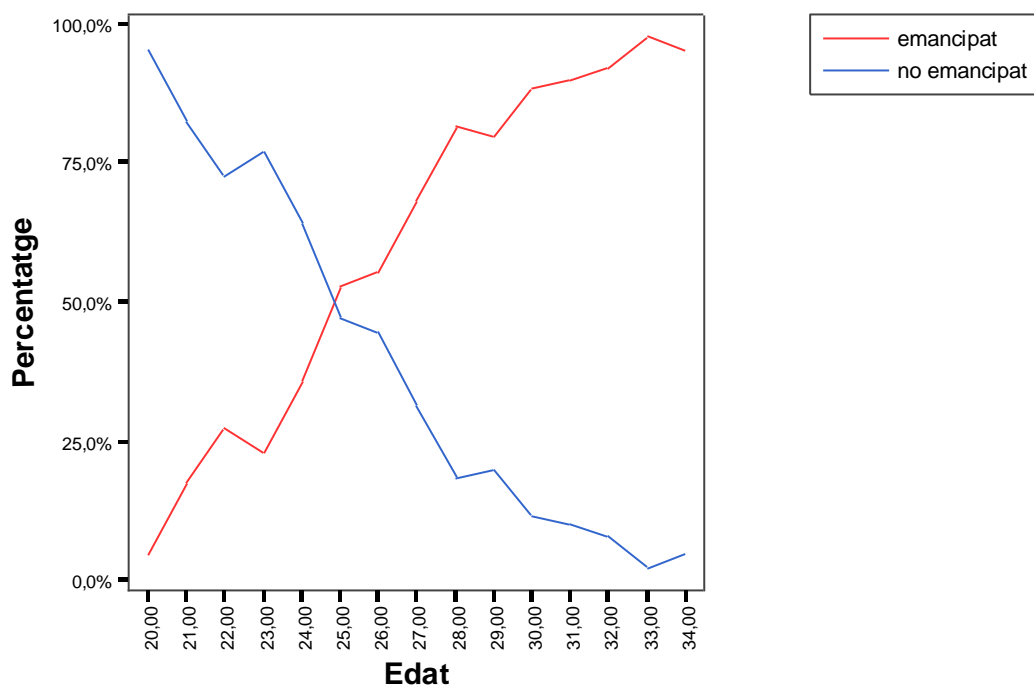
Convivència segons l'edat

	Edat			Total
	de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
fill/a viu amb pare/s	338 75,8%	153 31,7%	42 7,5%	533 35,8%
viu en parella	67 15,0%	283 58,7%	465 82,9%	815 54,7%
viu sol/a	14 3,1%	16 3,3%	36 6,4%	66 4,4%
llar sense nucli	14 3,1%	25 5,2%	13 2,3%	52 3,5%
mare/pare sol	1 ,2%	1 ,2%		2 ,1%
altres	12 2,7%	4 ,8%	5 ,9%	21 1,4%
Total	446 100,0%	482 100,0%	561 100,0%	1489 100,0%

% de Edat

	Edat															Total
	20,00	21,00	22,00	23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00	30,00	31,00	32,00	33,00	34,00	
fill/a viu amb pare/	89,7%	79,3%	73,6%	74,0%	62,6%	46,5%	44,2%	31,2%	18,2%	20,0%	11,5%	10,0%	7,9%	2,0%	4,8%	35,8%
viu en parella	3,4%	13,4%	20,7%	13,0%	25,3%	44,2%	43,3%	52,7%	75,0%	76,4%	74,6%	80,9%	84,1%	88,9%	87,5%	54,7%
viu sol/a	1,1%	1,2%	3,4%	1,0%	7,7%	3,5%	7,7%	4,3%	1,1%	,9%	11,5%	6,4%	3,2%	5,1%	6,7%	4,5%
llar sense nucli	1,1%	2,4%	2,3%	8,0%	1,1%	4,7%	3,8%	10,8%	5,7%	1,8%	2,5%	1,8%	4,0%	3,0%		3,5%
mare/pare sol																,1%
altres	4,6%	3,7%		4,0%	2,2%	1,2%	1,0%	1,1%				,9%	,8%	1,0%	1,0%	1,3%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gràfic 1: % d'emancipats i no emancipats en funció de l'edat

Convivència en funció del país naixement

	País					Total
	Andorra	Espanya	França	Portugal	Altres	
fill/a viu amb pare/s	299	149	16	45	24	533
	60,2%	28,1%	15,7%	17,7%	22,6%	35,8%
viu en parella	170	316	73	186	71	816
	34,2%	59,5%	71,6%	73,2%	67,0%	54,8%
viu sol/a	18	24	10	8	5	65
	3,6%	4,5%	9,8%	3,1%	4,7%	4,4%
llar sense nucli	8	35	3	1	6	53
	1,6%	6,6%	2,9%	,4%	5,7%	3,6%
mare/pare sol	1	1				2
	,2%	,2%				,1%
altres	1	6		14		21
	,2%	1,1%		5,5%		1,4%
Total	497	531	102	254	106	1490
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

	País		Total
	Andorra	Altres	
fill/a viu amb pare/s	299 60,2%	234 23,6%	533 35,8%
viu en parella	170 34,2%	646 65,1%	816 54,8%
viu sol/a	18 3,6%	47 4,7%	65 4,4%
llar sense nucli	8 1,6%	45 4,5%	53 3,6%
mare/pare sol	1 ,2%	1 ,1%	2 ,1%
altres	1 ,2%	20 2,0%	21 1,4%
Total	497 100,0%	993 100,0%	1490 100,0%

Convivència en funció de la nacionalitat

	Nacionalitat					Total
	Andorrana	Espanyola	Francesa	Portuguesa	Altres	
fill/a viu amb pare/s	319 57,1%	130 26,7%	13 14,4%	46 17,1%	24 28,9%	532 35,8%
viu en parella	211 37,7%	292 60,0%	64 71,1%	199 74,0%	50 60,2%	816 54,8%
viu sol/a	19 3,4%	24 4,9%	10 11,1%	9 3,3%	3 3,6%	65 4,4%
llar sense nucli	8 1,4%	34 7,0%	3 3,3%	1 ,4%	6 7,2%	52 3,5%
mare/pare sol	1 ,2%	1 ,2%				2 ,1%
altres	1 ,2%	6 1,2%		14 5,2%		21 1,4%
Total	559 100,0%	487 100,0%	90 100,0%	269 100,0%	83 100,0%	1488 100,0%

Comparant la forma de convivència en funció del país de naixement dels joves que viuen a Andorra, s'observa que els nascuts a Andorra (i també els de nacionalitat andorrana si es compara en funció de la nacionalitat) viuen en major proporció amb els seus pares, mentre que els nascuts fora d'Andorra (i els de nacionalitat no andorrana) estan emancipats en major proporció. Aquesta diferència es pot explicar perquè en alguns casos els joves que arriben a Andorra ja estan emancipats o segueixen una pauta d'emancipació diferent (a una edat més avançada) possiblement condicionada pel fet migratori. Com es veu en els gràfics i les taules, en el cas dels joves nascuts a Andorra fins els 28 anys hi ha més proporció de joves que viuen amb les pares, mentre que en el cas dels joves nascuts fora d'Andorra a partir dels 24 anys ja hi ha més proporció de joves que s'han emancipat (el 60% dels joves entre 25 i 29 anys nascuts a Andorra viuen amb els pares, el 35% viuen en parella, un 2% viuen sols i prop del 3% en una llar sense nucli familiar, mentre que en aquesta mateixa franja d'edat només el 18% dels

nascuts fora d'Andorra viuen amb els pares, el 70% viuen amb parella, un 4% viuen sols i un 6% en una llar sense nucli familiar).

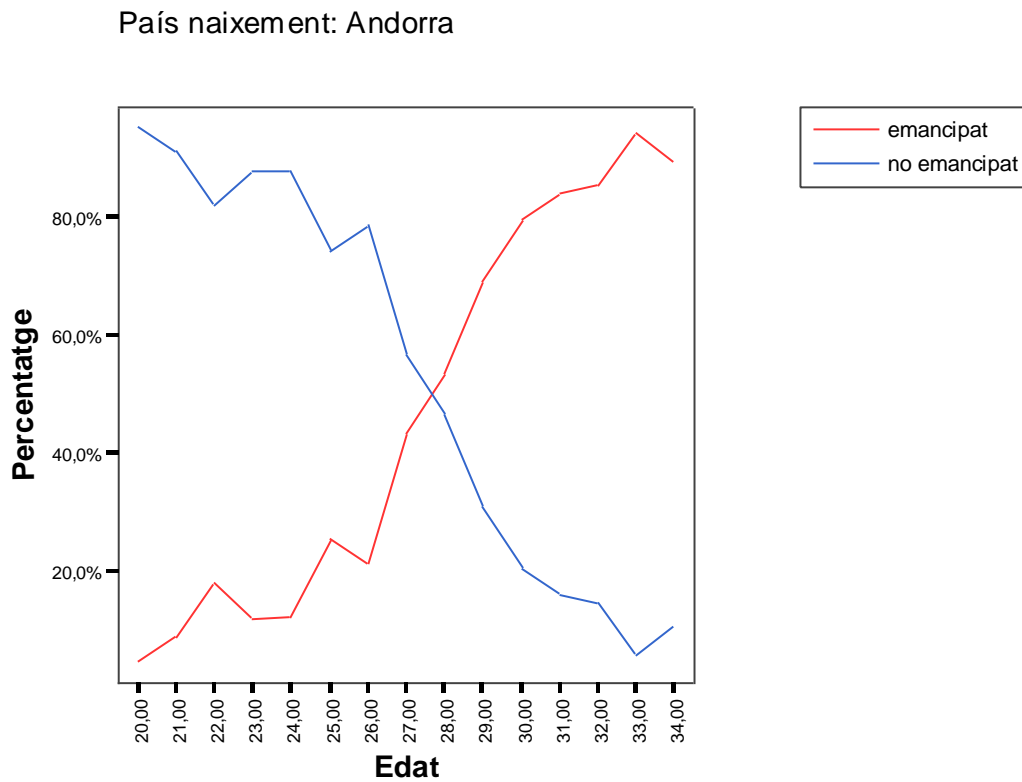
Convivència en funció de l'edat i país de naixement

País		Edat			Total
		de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
Andorra	fill/a viu amb pare/s	185 88,1%	93 59,6%	20 15,3%	298 60,0%
	viu en parella	18 8,6%	55 35,3%	97 74,0%	170 34,2%
	viu sol/a	4 1,9%	3 1,9%	12 9,2%	19 3,8%
	llar sense nucli	2 1,0%	4 2,6%	2 1,5%	8 1,6%
	mare/pare sol		1 ,6%		1 ,2%
	altres	1 ,5%			1 ,2%
	Total		210 100,0%	156 100,0%	131 100,0%
Altres	fill/a viu amb pare/s	153 64,6%	59 18,2%	21 4,9%	233 23,5%
	viu en parella	50 21,1%	228 70,2%	368 85,8%	646 65,2%
	viu sol/a	10 4,2%	13 4,0%	24 5,6%	47 4,7%
	llar sense nucli	12 5,1%	21 6,5%	11 2,6%	44 4,4%
	mare/pare sol	1 ,4%			1 ,1%
	altres	11 4,6%	4 1,2%	5 1,2%	20 2,0%
	Total		237 100,0%	325 100,0%	429 100,0%

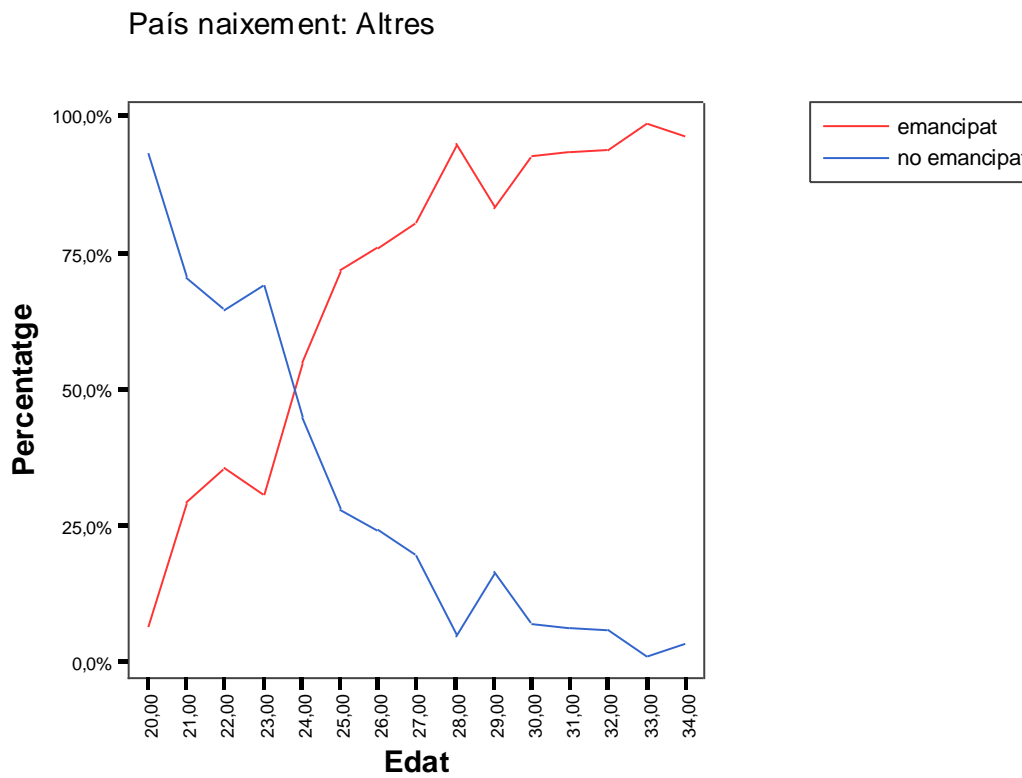
% de Edat

País		Edat									
		23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00	30,00	31,00	32,00
Andorra	fill/a viu amb pare/s	87,8%	85,4%	74,3%	78,4%	56,7%	44,8%	29,6%	20,0%	16,1%	14,8%
	viu en parella	12,2%	12,2%	22,9%	18,9%	36,7%	48,3%	59,3%	62,5%	74,2%	74,1%
	viu sol/a					3,3%	3,4%	3,7%	12,5%	9,7%	11,1%
	llar sense nucli			2,9%	2,7%	3,3%	3,4%	3,7%	5,0%		
	mare/pare sol							3,7%			
	altres		2,4%								
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Altres	fill/a viu amb pare/s	63,3%	44,9%	27,5%	23,9%	19,0%	5,1%	16,7%	7,2%	6,3%	6,1%
	viu en parella	15,0%	34,7%	58,8%	58,2%	60,3%	88,1%	82,1%	80,7%	84,8%	86,9%
	viu sol/a	1,7%	14,3%	5,9%	11,9%	4,8%			10,8%	5,1%	1,0%
	llar sense nucli	13,3%	2,0%	5,9%	4,5%	14,3%	6,8%	1,2%	1,2%	2,5%	5,1%
	mare/pare sol		2,0%								
	altres	6,7%	2,0%	2,0%	1,5%	1,6%				1,3%	1,0%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gràfic 2: % d'emancipats i no emancipats dels joves nascuts a Andorra

Gràfic 3: % d'emancipats i no emancipats dels joves nascuts fora d'Andorra

Convivència en funció del sexe

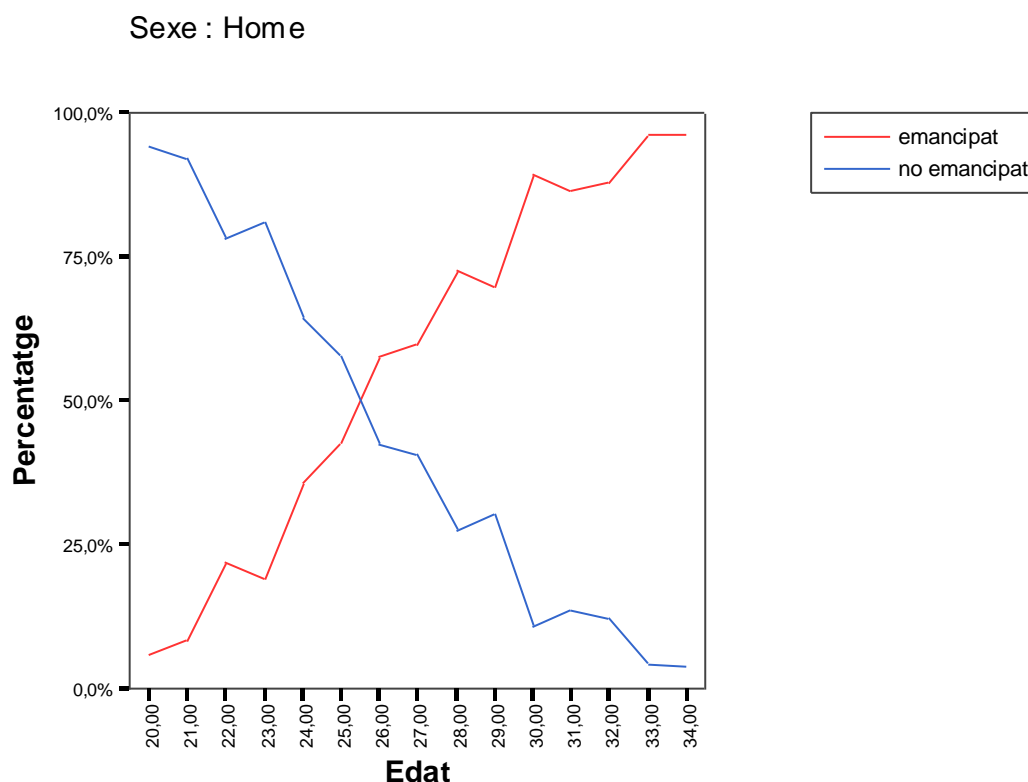
	Sexe		Total
	Home	Dona	
fill/a viu amb pare/s	297 40,8%	236 31,0%	533 35,8%
viu en parella	341 46,8%	475 62,3%	816 54,8%
viu sol/a	42 5,8%	24 3,1%	66 4,4%
llar sense nucli	31 4,3%	21 2,8%	52 3,5%
mare/pare sol		2 ,3%	2 ,1%
altres	17 2,3%	4 ,5%	21 1,4%
Total	728 100,0%	762 100,0%	1490 100,0%

Convivència en funció de l'edat i sexe

		Edat			Total
		de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
Home	fill/a viu amb pare/s	189 78,4%	86 39,1%	22 8,2%	297 40,7%
	viu en parella	30 12,4%	103 46,8%	208 77,6%	341 46,8%
	viu sol/a	8 3,3%	12 5,5%	22 8,2%	42 5,8%
	llar sense nucli	5 2,1%	15 6,8%	12 4,5%	32 4,4%
	altres	9 3,7%	4 1,8%	4 1,5%	17 2,3%
	Total	241 100,0%	220 100,0%	268 100,0%	729 100,0%
	Dona	fill/a viu amb pare/s	149 73,4%	67 25,6%	20 6,8%
viu en parella		37 18,2%	180 68,7%	257 87,7%	474 62,5%
viu sol/a		5 2,5%	4 1,5%	14 4,8%	23 3,0%
llar sense nucli		9 4,4%	10 3,8%	1 ,3%	20 2,6%
mare/pare sol		1 ,5%	1 ,4%		2 ,3%
altres		2 1,0%		1 ,3%	3 ,4%
Total		203 100,0%	262 100,0%	293 100,0%	758 100,0%

Les diferències entre homes i dones mostren que entre els joves de 20 a 34 anys hi ha més proporció d'homes que viuen amb els pares (el 41% dels homes pel 31% de les dones), mentre que hi ha més proporció de dones que viuen en parella (el 62% de les dones pel 47% dels homes), i també indica que l'emancipació de les dones es produeix a una edat inferior a la dels homes (entre els 20 i 24 anys viuen amb els pares el 78% dels homes pel 73% de les dones, i entre els 25 i els 29 el 39% dels homes pel 26% de les dones). En general, dins les parelles, els homes tenen entre dos i tres anys més que les dones.¹² Aquest fet es pot relacionar amb la ideologia familista (model *breadwinner*) que considera que l'home és el principal (o l'únic) proveïdor econòmic de la família, de manera que passa un temps abans que pugui assolir una certa posició en el mercat de treball per complir aquesta funció de sustentador familiar, i per aquesta raó l'home té més edat que la dona quan forma parella. En aquest model, les dones no esperen a assolir una autosuficiència econòmica per formar parella sinó que passarien de la dependència envers els progenitors a la dependència envers la parella. Tot i això, aquesta ideologia està en retrocés ja que, cada cop més, les noies joves que s'emancipen per anar a viure en parella ho fan en condicions d'igualtat o aporten una part important dels ingressos (o tenen previst fer-ho),¹³ de manera que aquesta diferència d'edat entre homes i dones s'hauria d'anar reduint.

Gràfic 4: % d'homes emancipats i no emancipats

¹² CRES: *Estudi sobre la família a Andorra*.

¹³ Serracant, P. (2001): *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de la Joventut. Col·lecció Estudis, núm. 6.

Gràfic 5: % de dones emancipades i no emancipades

Entre els joves nascuts a Andorra, la diferència en les formes de convivència entre homes i dones és poc important, tot i que hi ha més proporció d'homes que viuen amb els pares (63% dels homes pel 58% de les dones) i més proporció de dones que viuen en parella (36% de les dones pel 32% dels homes). Entre els joves nascuts fora d'Andorra s'accentua la diferència en la forma de convivència, ja que el 29% dels homes viuen amb els pares i només un 19% de les dones, mentre que un 54% dels homes i un 75% de les dones viuen en parella.

Aquestes dades confirmen la pauta assenyalada anteriorment d'una emancipació més precoç en el cas de les dones (degut a que formen parella en edats més joves que els homes), i que aquesta emancipació es produeix abans entre els joves nascuts fora d'Andorra. Si bé es podrien considerar els factors culturals entre les causes d'aquestes diferències, amb molta probabilitat es pot atribuir al fet migratori, ja que alguns d'aquests joves han arribat a Andorra ja emancipats (per motius laborals); per la seva part, els joves nascuts a Andorra tenen més a l'abast el suport familiar i endarrerixen la seva emancipació. En conjunt, els joves d'Andorra presenten una proporció d'emancipats més alta a la dels països propers, sobretot els nascuts fora d'Andorra: a Espanya l'any 2001 un 33% dels joves de 20 a 34 anys estaven emancipats¹⁴, xifra que entre els joves nascuts a Andorra seria del 40% (inclou els que viuen en parella, sols o en llars sense nucli), i entre els joves nascuts fora d'Andorra arribaria a un 76%.

¹⁴ Consejo Económico y Social (2002): *La Emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda en España*. Madrid, Consejo Económico y Social. <<http://www.ces.es>>

També cal assenyalar que entre els joves de 20 a 34 anys, la forma més freqüent d'emancipació és a través de la convivència en parella (ja sigui matrimoni o cohabitació), però la proporció de joves emancipats que no formen un nucli familiar (viuen sols, en llars sense nucli o que no formen part del nucli familiar) és més alta entre els homes nascuts fora d'Andorra (un 8% viuen sols i un 5% en una llar sense nucli) que entre els homes nascuts a Andorra (un 2% viuen sols i un 2% en una llar sense nucli).

Convivència segons l'edat i sexe (persones nascudes a Andorra)

		Edat			Total
		de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
Home	fill/a viu amb pare/s	101	48	11	160
		89,4%	66,7%	15,5%	62,5%
	viu en parella	9	21	53	83
		8,0%	29,2%	74,6%	32,4%
	viu sol/a	1		5	6
		,9%		7,0%	2,3%
Dona	llar sense nucli	1	3	2	6
		,9%	4,2%	2,8%	2,3%
	altres	1			1
		,9%			,4%
	Total	113	72	71	256
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dona	fill/a viu amb pare/s	85	46	9	140
		86,7%	54,1%	15,0%	57,6%
	viu en parella	9	34	44	87
		9,2%	40,0%	73,3%	35,8%
	viu sol/a	3	3	7	13
		3,1%	3,5%	11,7%	5,3%
Dona	llar sense nucli	1	1		2
		1,0%	1,2%		,8%
	mare/pare sol		1		1
			1,2%		,4%
	Total	98	85	60	243
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

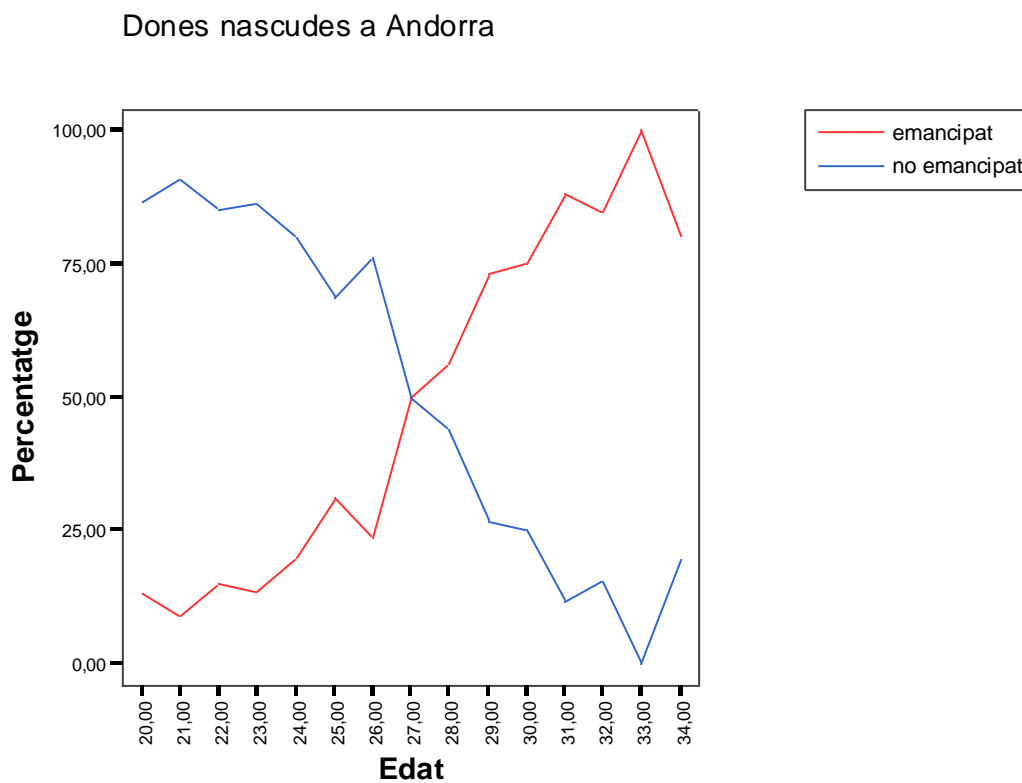
Emancipació segons l'edat i sexe (persones nascudes a Andorra)

		% de Edat										
Sexe		22,00	23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00	30,00	31,00	32,00
Home	emancipat	20,8%	10,5%	9,5%	16,7%	17,6%	35,7%	50,0%	63,6%	79,2%	78,6%	84,6%
	no emancipat	79,2%	89,5%	90,5%	83,3%	82,4%	64,3%	50,0%	36,4%	20,8%	21,4%	15,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dona	emancipat	15,0%	13,6%	20,0%	31,3%	23,8%	50,0%	56,3%	73,3%	75,0%	88,2%	84,6%
	no emancipat	85,0%	86,4%	80,0%	68,8%	76,2%	50,0%	43,8%	26,7%	25,0%	11,8%	15,4%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gràfic 6: % d'homes emancipats i no emancipats nascuts a Andorra

Gràfic 7: % de dones emancipades i no emancipades nascudes a Andorra

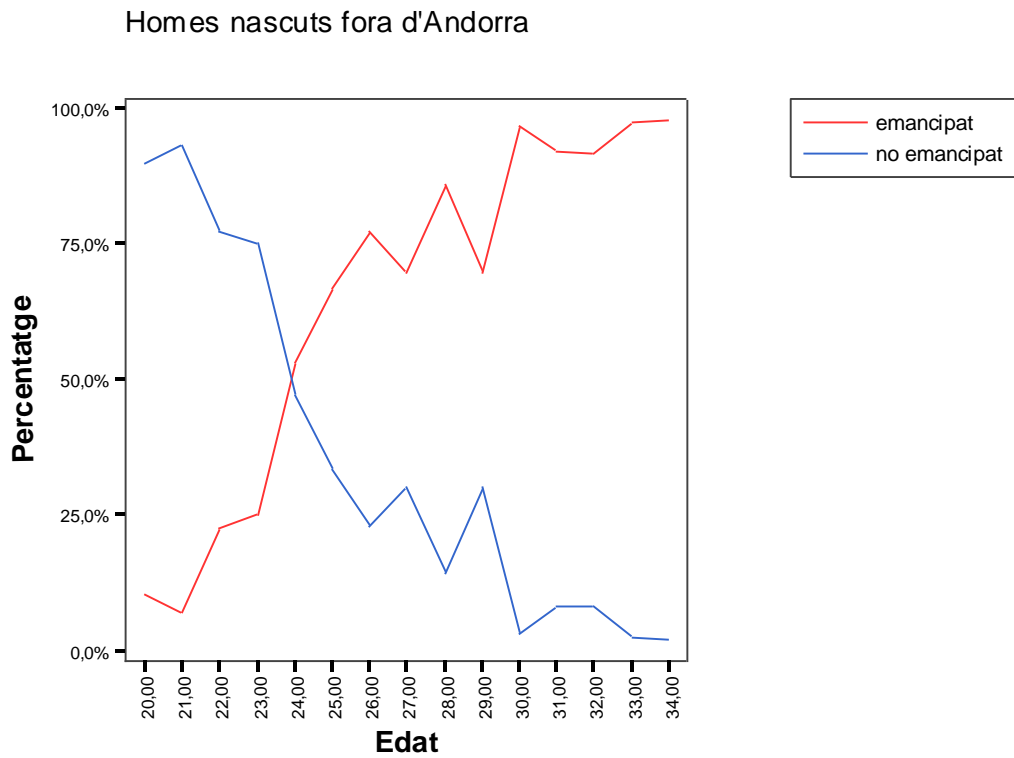
Convivència segons l'edat i sexe (persones nascudes fora d'Andorra)

		Edat			Total
		de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
Home	fil/a viu amb pare/s	89 68,5%	38 25,9%	10 5,1%	137 29,0%
	viu en parella	21 16,2%	81 55,1%	155 79,1%	257 54,3%
	viu sol/a	7 5,4%	12 8,2%	17 8,7%	36 7,6%
	llar sense nucli	4 3,1%	12 8,2%	10 5,1%	26 5,5%
	altres	9 6,9%	4 2,7%	4 2,0%	17 3,6%
	Total	130 100,0%	147 100,0%	196 100,0%	473 100,0%
	Dona	fil/a viu amb pare/s	64 60,4%	22 12,2%	11 4,7%
viu en parella		28 26,4%	147 81,7%	214 91,1%	389 74,7%
viu sol/a		2 1,9%	1 ,6%	8 3,4%	11 2,1%
llar sense nucli		9 8,5%	10 5,6%	1 ,4%	20 3,8%
mare/pare sol		1 ,9%			1 ,2%
altres		2 1,9%		1 ,4%	3 ,6%
Total		106 100,0%	180 100,0%	235 100,0%	521 100,0%

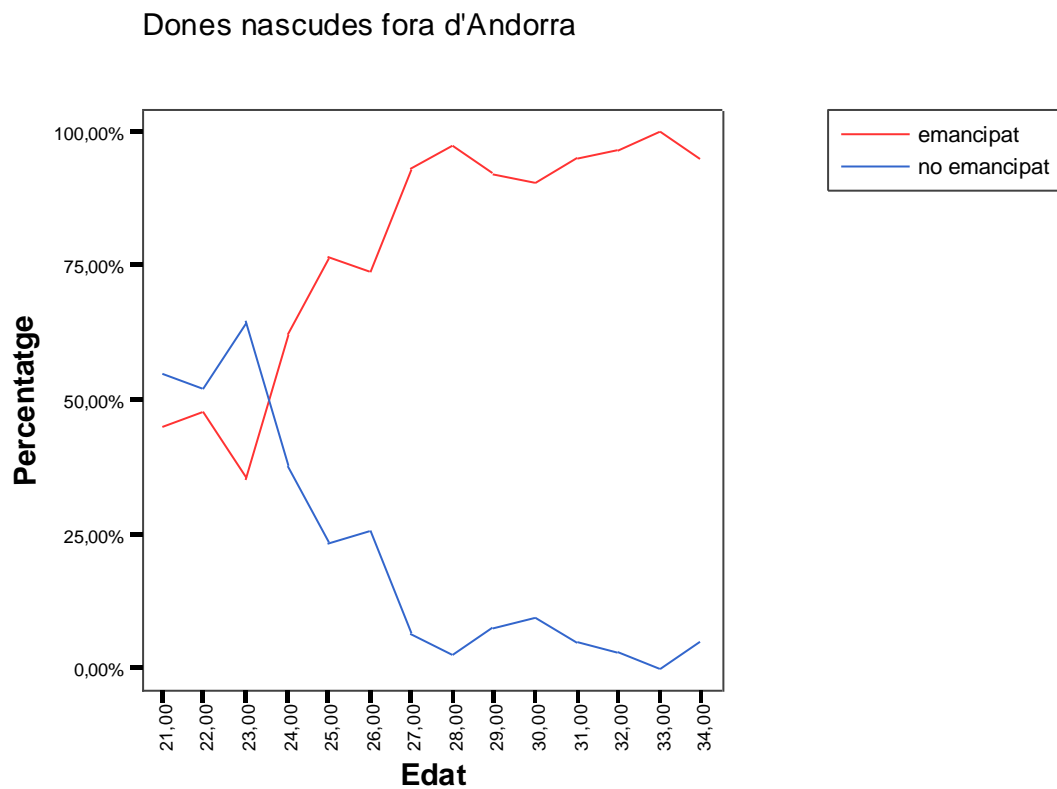
Emancipació segons l'edat i sexe (persones nascudes fora d'Andorra)

		% de Edat										
		22,00	23,00	24,00	25,00	26,00	27,00	28,00	29,00	30,00	31,00	32,00
Home	emancipat	22,7%	25,0%	53,1%	66,7%	77,1%	69,7%	85,7%	69,7%	96,8%	91,9%	91,7%
	no emancipat	77,3%	75,0%	46,9%	33,3%	22,9%	30,3%	14,3%	30,3%	3,2%	8,1%	8,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Dona	emancipat	47,8%	35,5%	62,5%	76,7%	74,2%	93,3%	97,4%	92,2%	90,4%	95,1%	96,7%
	no emancipat	52,2%	64,5%	37,5%	23,3%	25,8%	6,7%	2,6%	7,8%	9,6%	4,9%	3,3%
	Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Gràfic 8: % d'homes emancipats i no emancipats nascuts fora d'Andorra

Gràfic 9: % de dones emancipades i no emancipades nascudes fora d'Andorra

Convivència segons l'edat d'arribada a Andorra *

	Edat arribada Andorra			Total
	entre 0 i 5 anys	entre 6 i 15 anys	16 anys o més	
fill/a viu amb pare/s	129 64,8%	77 49,0%	28 4,5%	234 23,8%
viu en parella	62 31,2%	72 45,9%	506 80,4%	640 65,0%
viu sol/a	4 2,0%	6 3,8%	37 5,9%	47 4,8%
llar sense nucli	2 1,0%	2 1,3%	39 6,2%	43 4,4%
mare/pare sol	1 ,5%			1 ,1%
altres	1 ,5%		19 3,0%	20 2,0%
Total	199 100,0%	157 100,0%	629 100,0%	985 100,0%

* joves nascuts fora d'Andorra

Entre els joves nascuts fora d'Andorra, es pot comprovar que els que van arribar al país durant la seva infantesa conviuen en major proporció amb els pares que els joves que van arribar amb més edat (el 65% dels que van arribar amb menys de 5 anys d'edat, el 49% dels que van arribar entre els 6 i els 15 anys i el 5% dels que van arribar amb 16 anys i més). Controlant aquesta dada en funció de l'edat actual dels joves es continua mantenint aquest diferencial, de manera que en tots els grups d'edat els que van arribar amb menys edat continuen vivint amb els pares en major proporció que els que van arribar més grans. Això confirmaria la hipòtesi de la influència en l'emancipació dels joves del lloc d'origen i de la seva arribada com a immigrants, ja que els que han passat la seva infantesa i adolescència a Andorra tendeixen a adoptar la pauta dels nadius i viuen amb els pares durant més temps (amb proporcions molt semblants a les dels nascuts a Andorra), segurament perquè compten amb el suport familiar ja que han arribat al país amb els seus pares, mentre que els que arriben a partir de certa edat ja estan emancipats quan arriben al país (molts d'ells arriben per motius laborals) o s'emancipen abans.

Convivència segons edat d'arribada i edat actual*

Edat		Edat arribada Andorra			Total
		entre 0 i 5 anys	entre 6 i 15 anys	16 anys o més	
de 20 a 24 anys	fill/a viu amb pare/s	76 88,4%	60 87,0%	17 21,0%	153 64,8%
	viu en parella	7 8,1%	6 8,7%	36 44,4%	49 20,8%
	viu sol/a	1 1,2%	3 4,3%	6 7,4%	10 4,2%
	llar sense nucli	1 1,2%		11 13,6%	12 5,1%
	mare/pare sol	1 1,2%			1 ,4%
	altres			11 13,6%	11 4,7%
	Total		86 100,0%	69 100,0%	81 100,0%
de 25 a 29 anys	fill/a viu amb pare/s	44 61,1%	8 20,0%	7 3,3%	59 18,3%
	viu en parella	27 37,5%	29 72,5%	171 81,0%	227 70,3%
	viu sol/a		3 7,5%	10 4,7%	13 4,0%
	llar sense nucli	1 1,4%		19 9,0%	20 6,2%
	altres			4 1,9%	4 1,2%
	Total		72 100,0%	40 100,0%	211 100,0%
de 30 a 34 anys	fill/a viu amb pare/s	9 22,0%	8 16,7%	4 1,2%	21 5,0%
	viu en parella	28 68,3%	37 77,1%	298 89,2%	363 85,8%
	viu sol/a	3 7,3%	1 2,1%	20 6,0%	24 5,7%
	llar sense nucli		2 4,2%	8 2,4%	10 2,4%
	altres	1 2,4%		4 1,2%	5 1,2%
	Total		41 100,0%	48 100,0%	334 100,0%

* joves nascuts fora d'Andorra

Les següents taules mostrem que si bé la majoria dels joves d'Andorra treballen (el 83% dels que tenen entre 20 i 34 anys, pel 12% que són estudiants), entre els 20 i 24 anys hi ha un 32% que tenen com a activitat principal l'estudi i viuen majoritàriament amb els pares. Aquestes dades es corresponen amb la hipòtesi apuntada de que l'allargament del període formatiu es relaciona amb l'endarreriment de l'edat d'emancipació, ja que els joves continuen depenent de la família mentre estan estudiant.

Activitat segons l'edat

	Edat			Total
	de 20 a 24 anys	de 25 a 29 anys	de 30 a 34 anys	
Ocupats	288 64,6%	432 89,8%	516 92,0%	1236 83,1%
Estudiants	145 32,5%	26 5,4%	4 ,7%	175 11,8%
No ocupats i inactius	11 2,5%	18 3,7%	33 5,9%	62 4,2%
Nc	2 ,4%	5 1,0%	8 1,4%	15 1,0%
Total	446 100,0%	481 100,0%	561 100,0%	1488 100,0%

Convivència segons l'activitat

	Ocupació				Total
	Ocupats	Estudiants	No ocupats i inactius	Nc	
viu sol/a	65 5,3%			1 6,3%	66 4,4%
llar sense nucli	48 3,9%		3 4,8%	1 6,3%	52 3,5%
fill/a viu amb pare/s	345 27,9%	170 97,1%	14 22,6%	4 25,0%	533 35,8%
viu en parella	756 61,1%	5 2,9%	45 72,6%	10 62,5%	816 54,8%
mare/pare sol	2 ,2%				2 ,1%
altres	21 1,7%				21 1,4%
Total	1237 100,0%	175 100,0%	62 100,0%	16 100,0%	1490 100,0%

Pel que fa a la relació entre nivell d'estudis i l'emancipació familiar, separant els joves en dues categories: emancipats (els que viuen sols, amb la seva parella o en una llar sense nucli familiar) i no emancipats (els que viuen amb els pares), es pot comprovar que hi ha menys proporció d'emancipats entre els que tenen estudis universitaris (un 56%) que entre els que tenen menys formació (un 61% dels que tenen estudis

secundaris u un 78% dels que tenen estudis primaris). Analitzant aquesta relació en les diferents franges d'edat per controlar l'efecte d'aquesta variable, també s'observa que en cada franja d'edat hi ha més joves emancipats entre els que tenen menys nivell d'estudis. Això es correspon amb la hipòtesi que relaciona l'endarreriment en l'emancipació dels joves amb l'augment del període formatiu. Per una part es considera necessari un major nivell de formació com a estratègia per millorar la seva inserció al mercat de treball i per assolir un estatus més elevat, i per una altra part l'increment del nivell d'estudis retarda la incorporació dels joves al món laboral i la seva emancipació, ja que la majoria dels joves continuen depenent de la família mentre estan estudiant (sobretot als països de sud d'Europa on els estudiants no disposen d'ajudes públiques que afavoreixin la seva emancipació). Tot i això, no és segur que un cop finalitzats els estudis universitaris els joves trobin un lloc de treball que es correspongui amb la seva formació, degut a la devaluació dels títols universitaris, de manera que alguns continuen la formació amb estudis de posgrau –el que endarrereix encara més l'emancipació– o accepten llocs de treball pels que estan sobrequalificats. Per la seva part, molts dels joves que deixen abans els estudis, s'incorporen aviat al mercat de treball i, en general, poden assolir abans l'autonomia econòmica que els permet emancipar-se.

En la relació entre nivell d'instrucció i emancipació dels joves també cal tenir en compte la influència de la categoria socioeconòmica de procedència, ja que els joves provinents de famílies amb més recursos (categories socioeconòmiques més altes) són els que s'emancipen més tard.¹⁵ Això s'explica perquè les famílies amb una posició social més elevada es poden permetre costejar els estudis dels fills durant més temps, allargant la seva dependència econòmica fins que troben un treball adequat a la seva formació, mentre que les famílies amb menys recursos necessiten que els fills s'emancipin abans perquè deixin de dependre econòmicament dels pares.

En el cas d'Andorra, també és important constatar la diferència en el nivell d'estudis dels joves en funció del lloc d'origen (país de naixement), ja que els joves nascuts a Andorra i els nascuts a França són els que tenen en major proporció estudis universitaris (el 41% i el 39% respectivament) i tenen amb menys freqüència estudis primaris (un 11% dels nascuts a Andorra i un 5% dels nascuts a França), mentre que els joves nascuts a Espanya i a Portugal tenen estudis universitaris amb menys proporció (un 28% i un 7% respectivament) i tenen amb més freqüència estudis primaris (el 24% dels joves nascuts a Espanya i el 51% dels joves nascuts a Portugal). Entre els joves nascuts a la resta de països un 23% tenen estudis primaris i un 34% estudis universitaris (la resta, un 43%, tenen estudis secundaris). Aquesta relació es pot atribuir a les diferents posicions socioeconòmiques de les persones nascudes a Andorra i fora d'Andorra (immigració per motius econòmics), i es tradueix en les diferents posicions que ocupen en el mercat laboral.

¹⁵ Serracant, P. (2001): *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de la Joventut. Col·lecció Estudis, núm. 6.

Emancipació en funció del nivell d'estudis

	Nivell estudis			Total
	Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
emancipat	251 78,4%	418 61,2%	244 55,7%	913 63,4%
no emancipat	69 21,6%	265 38,8%	194 44,3%	528 36,6%
Total	320 100,0%	683 100,0%	438 100,0%	1441 100,0%

Emancipació en funció del nivell d'estudis i edat

Edat		Nivell estudis			Total
		Estudis primaris i sense estudis	Estudis secundaris o FP	Estudis universitaris	
de 20 a 24 anys	emancipat	21 30,9%	56 22,4%	16 14,5%	93 21,7%
	no emancipat	47 69,1%	194 77,6%	94 85,5%	335 78,3%
	Total	68 100,0%	250 100,0%	110 100,0%	428 100,0%
de 25 a 29 anys	emancipat	97 83,6%	132 72,1%	87 51,8%	316 67,7%
	no emancipat	19 16,4%	51 27,9%	81 48,2%	151 32,3%
	Total	116 100,0%	183 100,0%	168 100,0%	467 100,0%
de 30 a 34 anys	emancipat	133 97,8%	229 92,0%	140 88,1%	502 92,3%
	no emancipat	3 2,2%	20 8,0%	19 11,9%	42 7,7%
	Total	136 100,0%	249 100,0%	159 100,0%	544 100,0%

Nivell d'estudis en funció del país de naixement

	País de naixement					Total
	Andorra	Espanya	França	Portugal	Altres	
Estudis primaris i sense estudis	55 11,2%	123 23,7%	5 4,9%	125 50,8%	23 23,0%	331 22,6%
Estudis secundaris o FP	236 47,9%	251 48,3%	58 56,3%	104 42,3%	43 43,0%	692 47,3%
Estudis universitaris	202 41,0%	146 28,1%	40 38,8%	17 6,9%	34 34,0%	439 30,0%
Total	493 100,0%	520 100,0%	103 100,0%	246 100,0%	100 100,0%	1462 100,0%

ANÀLISIS DE LES ENTREVISTES I DEL GRUP DE DISCUSSIÓ

Entre els joves entrevistats o que han participat en el grup de discussió n'hi ha que viuen amb els pares i altres que ja estan emancipats o estan a punt d'emancipar-se:

Dades dels joves entrevistats

Sofia, andorrana, 29 anys, viu sola, estudis de batxillerat (no finalitzats) i d'auxiliar de puericultora, treballa en un jardí d'infància. Emancipada des dels 20/24 anys: va marxar per viure sola, va retornar a la llar d'origen, posteriorment va tornar a viure sola i pensa en un nou retorn a casa dels pares.

Claudina, andorrana, 31 anys, viu amb la seva parella, estudis de batxillerat, treballa en l'Administració pública fa deu anys. Emancipada des dels 22 anys quan se'n va anar a viure amb la seva parella.

Maria, andorrana, 24 anys, viu amb els seu pare, la parella dels seu pare i la seva àvia, estudis en administració, estudis primaris i formació en administració, treballa com a secretària (funcionària de Govern) fa un any, no emancipada.

Anna, espanyola, 34 anys, viu sola, llicenciada en medicina i especialista en medicina de família, treballa com a metge en el Servei d'Urgències de l'HNSM, emancipada des dels 25 anys.

Rafael, espanyol, 27 anys, viu amb la seva parella, estudis de FP de segon grau d'administratiu, treballa com a comercial en una botiga especialitzada en esports. Emancipat des dels 22 anys: quan va arribar a Andorra compartia pis amb un amic i des de fa un any viu amb la seva parella.

Toni, 25 anys, espanyol, viu amb la seva parella, estudis primaris i formació en electricitat, treballa com a electricista. Emancipat des dels 18 anys quan se'n va anar a viure amb la seva parella.

Laura, andorrana, 34 anys, viu sola, estudis primaris i formació en perruqueria, treballa de perruquera. Emancipada des dels 24 anys: va marxar a viure amb la seva parella, però des dels 30 (després de trencar la relació) viu sola.

Roger, espanyol a punt de nacionalitzar-se andorrà, 31 anys, viu amb la seva mare vídua i un germà de 24 anys que està estudiant, estudis primaris i formació en administració, treballa en una asseguradora. No emancipat, encara que als 25 anys va anar un temps a viure amb la seva parella, però va tornar amb la seva mare.

Lorena, andorrana, 24 anys, viu amb els seus pares i un germà que està separat, llicenciada en INEF, està estalviant per marxar al Canadà per aprendre anglès, no emancipada.

Felip, andorrà, 31 anys, viu sol, estudis primaris, funcionari de l'Administració pública (treballa a l'aparcament). Emancipat des dels 21 anys quan va anar a viure amb la seva parella, amb la que es va casar, però des dels 29 anys viu sol després de separar-se, i té un nen de cinc anys.

Dades dels joves participants en el grup de discussió

Lluís, andorrà, 33 anys, viu amb la seva mare vídua, estudis de ciències empresarials, treballa de responsable de recursos humans d'una entitat bancària. Es va emancipar quan es va casar i actualment està separat de la seva parella. Quan la seva mare va enviuar (fa un any) va anar a viure amb ella.

Margot, andorrana, 26 anys, viu amb la seva parella, té un fill, estudis de disseny d'interiors, treballa en un despatx d'arquitectura. Emancipada des dels 22 anys quan va anar a viure amb la seva parella.

Jordina, andorrana, 28 anys, viu amb els pares, estudis de filologia catalana, professora d'ensenyament secundari, a punt d'emancipar-se perquè aviat contraurà matrimoni.

Xavier, andorrà, 26 anys, viu sol, estudis de magisteri, mestre. Emancipat des dels 24 anys quan va anar a viure sol.

Ester, andorrana, 28 anys, viu amb els seus pares, estudiant de logopèdia i psicologia, treballa a l'estiu.

Sara, andorrana, 28 anys, viu amb els pares, estudis de ciències empresarials, funcionària de l'Administració pública.

Els temes que s'han tractat en les entrevistes i en el grup de discussió fan referència a la situació a casa dels pares (com és o com era la situació a casa dels pares: avantatges i inconvenients, llibertat i obligacions, etc.) i al procés d'emancipació familiar (com va ser o com creu que serà la seva emancipació: motius, condicionants, edat, ajuts, etc.).

SITUACIÓ A CASA DELS PARES

La majoria dels joves d'Andorra reconeixen que a casa dels seus pares estan (o estaven) bé, ja que mantenen bones relacions, tenen llibertat d'horaris i també valoren la comoditat i la manca d'obligacions: en general no s'han de preocupar de les tasques domèstiques més enllà de certa col·laboració puntual i no han de contribuir econòmicament, el que els permet estalviar o gastar els seus ingressos –en el cas que en tinguin– en el que vulguin, encara que també hi ha casos en que els joves aporten diners per a les despeses de la llar o fins i tot se'n fan càrrec totalment. Per una altra part, els joves també assenyalen alguns punts negatius d'aquesta situació, ja que han de donar explicacions als pares del que fan, i també arriba un moment en que senten la necessitat de disposar de més privacitat, d'un espai propi per realitzar una vida més independent:

Libertat i obligacions

En general, la situació dels joves a casa dels pares és d'una àmplia llibertat pel que fa a horaris, i també assenyalen la comoditat que representa no haver d'assumir responsabilitats domèstiques. L'única obligació que tenen és informar els pares d'on van, de l'hora que arribaran, etc. Aquesta situació és molt diferent a la que vivien els joves fa unes dècades, quan hi havia un control més estricte de la vida dels joves mentre vivien a la llar paterna. De fet, la major permissivitat que hi ha actualment dins de les llars respecte les costums del joves fa que aquests no se sentin pressionats, i és un factor que afavoreix l'endarreriment de l'emancipació familiar:

“amb els meus pares estava molt bé perquè era una situació còmoda, no tenia horaris a l'hora d'arribar, ni res d'això...” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“tota la llibertat que volia, entrava quan volia...sortia quan volia...molt bon rotllo amb la meva mare, la veritat... tot, tot clar, viure amb una mare és... dinar fet, roba rentada, la comoditat, jo treballava però només era treballar i ja està...tot el demés m'ho feia la meva mare.” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“no tinc ni cap horari ni cap obligació...ni el meu germà...jo vaig a dormir quan vull, quan no vull no hi vaig...ningú em demana que he fet...ni allà on vaig, ni que deixo de fer...m'ho demana perquè és la meva mare però per saber que fa el seu fill...ella mai em diu: “has de venir a sopar, has de venir a dinar, has de venir a dormir...” no, jo la truco i li dic: “escolta'm que vinc a sopar!” I vaig a sopar...o sigui que ella m'ho fa si pot i si no m'ho faig jo...” (Roger, 31 anys no emancipat)

“si aviso i tal...cap problema...puc portar als meus amics i els meus pares encara més contents perquè així van coneixent els meus amics...però és això que has d'avisar, clar, jo el que no puc fer és per exemple...dir que acabo de donar classes a les nou i quart i no tornar fins a les cinc del matí...això no ho podria fer! Vull dir, no puc anar de la piscina amb un sopar i tornar tard...perquè sinó em dirien: “i tu què, tu que fas! Has d'avisar perquè aquí tenim està la taula parada, està el teu sopar, i has d'avisar que vens o no vens!” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“bé, puc fer el que vulgui...entro quan vull...sempre i quan digui el que faig i el que no faig, no...vull dir, no... si arribo tard he d'avisar, sí...només he d'informar: “aquesta nit arribaré tard, o no vindré a sopar...o m'espereu”, o el que sigui...però puc marxar de cap de setmana, puc fer el que vulgui, o sigui, tinc tota la llibertat que podria tenir a casa meva...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

Participació en les tasques domèstiques

La participació dels joves en les tasques domèstiques mentre estan a casa dels pares és escassa o nul·la, i quan ho fan és més aviat una col·laboració puntal, ja que en la majoria dels casos no ho tenen com una obligació. En general, les feines de la llar les assumeixen les mares, i només en el cas que la mare no pot fer-se càrrec de totes les tasques, es reparteixen entre els fills:

“no...no ajudava a la meva mare...era tipus pensió...home, no sé suposo que t'acomodes no? Dius: “va tinc la meva mare que ho fa tot i...com sempre ho fa doncs vale!” (Felip, 31 anys, emancipat)

“cap ni una, tinc a la meva àvia que m'ho fa tot” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“a nivell tasques domèstiques més la meva mare...ja que era la seva feina...bueno ella s'hi dedicava únicament amb això...i li encanta no...i tampoc et deixava fer massa...però sí que m'implicava quan tocava...per algunes coses sí...” (Anna, 34 anys)

“sí clar...si em tocava parar la taula parava la taula, feia el llit, el típic que fas quan estàs a casa...” (Toni, 25 anys, emancipat)

“...i les tasques domèstiques...sempre rento els plats i la meva mare em diu: no que no cal! No freguis! Si la meva mare diu que no...i jo li dic: “si ho fas perquè ho fas i si no...” i abans de que em digui que no...doncs ho faig directament, i després si s'ha de fer...jo que sé els llits...i tot el que és neteja de casa ho fa la dona de la neteja i aleshores tampoc....però si s'ha de fer algo: planxar, rentar la roba, estendre la roba, tampoc em costa allò que dius...uffff...quin pal, no! Ja surt de mi.” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“jo més que col·laborar, jo no col·laboro amb les seves feines, jo procuro no donar-los més feina de més (...) sempre he sigut molt independent i anar molt a la meva... llavors jo procuro fer-me les meves coses i no donar més feina a la meva mare, em sap greu, i més que col·laborar en les tasques de tots, ells segueixen amb la mateixa organització de sempre i jo llavors vaig fent...” (Ester, 28 anys, no emancipada)

“ella és dedica més a casa, ja que nosaltres no hi som gaire...i llavors...però si s'ha de netejar el lavabo a mi em toca el lavabo...dons el lavabo, i si al meu germà la cuina, la cuina...i ella passa l'escombra i ja està, l'únic que fa és una mica més de planxa i rentar ja que ella passa més hores a casa, però si he de ficar una rentadora me la poso eh...i si haig de planxar-me una camisa me la planxo eh...no tinc cap problema...” (Roger, 31 anys no emancipat)

“la meva mare treballava...jo no tinc pare...i llavors clar ens hem criat entre les quatre germanes i els dos germans...arribava el cap de setmana i un feia l'habitació, l'altre el menjador...no, ens distribuïem la feina vale...i els germans grans cuidaven als petits...que érem nosaltres... bé, quan érem molt petits... les meves germanes s'encarregaven de la compra, de netejar la cuina, les habitacions...era rotatiu, clar...els petits a la cuina no es ficaven perquè hi havia coses...clar, doncs intentàvem netejar la casa entre tots...” (Laura, 34 anys, emancipada)

Contribució econòmica

Normalment els joves que viuen amb els pares no contribueixen econòmicament en les despeses domèstiques perquè els pares així ho volen, de manera que quan tenen ingressos propis poden gastar-se'ls en el que vulguin i/o estalviar. Alguns joves sí que col·laboren aportant una part dels seus guanys per a les despeses domèstiques, i fins i tot, en alguns casos, els fills es converteixen en els sustentadors principals de la llar, sobretot quan es tracta de famílies monoparentals (generalment en el cas de fills de

mares separades o vídues que no treballen i tenen ingressos insuficients per mantenir la llar):

“No mai...però també és veritat que hi ha gent que conviu amb els seus pares i potser sí que aporten una mica del seu salari i tal, no...no, jo en el meu cas, no... però els meus pares sempre han pensat que lo que guanyis és per a tu, per espavilar-te una mica... i bueno tant les meves germanes com jo ens hem espavilat ràpid en aquest sentit, que no han hagut d’apechugar molts anys amb nosaltres a casa” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“no...el que feia era treballar en vacances...estius, Nadal i festes senyalades...i em ficava a treballar eventualment, doncs al banc, a P... em buscava la vida...i amb el que guanyava tenia pels meus gastos, per anar de juerga...i pels capricis meus, no...i així no tenia que estar demanant... no...no participava...era gorra total...i el que podia guanyar era per fer vacances o el que sigui per a mi i gastar-m’ho amb capricis i ja està...participació cap...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“no, no contribuïa...quan vivia a casa no contribuïa per la mateixa manera que quan m’he independitzat tampoc he demanat que m’ajudessin però...no de la mateixa manera, però com que tampoc m’ho han demanat...perquè eren autosuficients, jo si hagués vist que hi havia alguna mancança a nivell econòmic a casa...però com el meu pare i la meva mare treballaven i jo en aquells moments no estava treballant, o treballava però estava pagant cotxe o pagant jo que sé... tampoc, com no m’ho demanaven, tampoc contribuïa” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“no perquè fins ara sempre he estat fins al coll...estalvio una mica però no arriba per molt...una mica estalvio, benzina, el mòbil, el cotxe que no és barato, roba... No contribueixo a casa, però... jo em pago el que a mi em ve de gust vaig i m’ho compro...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“econòmicament no participo, no, perquè també vaig arribar al maig i de moment encara no es queixa i com que vull tornar a marxar llavors no, de moment no... jo a casa només dormo i menjo, no faig res més...els meus capricis me’ls pago jo, el cotxe i manteniment surt dels meus diners...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“...també ajudava amb el que guanyava durant aquell any que vaig estar treballant, una meitat era per ells i l’altra meitat era per mi...” (Toni, 25 anys, emancipat)

“...tots vam començar a treballar molt joves...perquè clar, s’havien de portar diners a casa...clar, érem molts germans...i tots col·laboràvem en les despeses familiars...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“els dos contribuïem, la meva mare i jo, però amb el seu sou i el meu...no arribava...aquest era el problema...i per això jo vaig decidir de marxar...al principi, del que guanyava jo, li enviava algo de diners perquè ella pogués d’allò...però ara ja ho té, ja ho té bastant millor...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“més que contribuir...o gairebé fer-te’n càrrec...i és que evidentment, si la meva mare cobra dos-cents seixanta euros i el lloguer són quatre-cents vint...ni dinem, ni sopem, ni esmorzem, ni podem pagar la llum, ni el telèfon...ni res.” (Roger, 31 anys, no emancipat)

Espai propi

El fet de disposar de totes les comoditats i d’un espai propi és un altre punt que valoren els joves a l’hora de continuar vivint a casa dels pares. Això, junt a la llibertat de que disposen, facilita que hi hagi una bona convivència i fa que molts joves no avancin la seva emancipació. Quan l’espai a casa dels pares és més reduït i s’ha de compartir amb més persones, és un factor que pot afavorir que els joves s’emancipin abans ja que, en

fer-se més grans, senten la necessitat de disposar de més intimitat per estar amb els amics, la parella, etc.:

“sí, jo tinc la meva habitació, amb el meu vídeo, DVD, la meva TV...i la meva àvia m’ho fa tot...com vols que marxi de casa...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“a nivell d’espai a casa de la meva mare tenia el meu espai i la meva intimitat...no tenia cap problema...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“sí, tenia el meu espai... però de vegades encara en necessites més d’espai...a l’hora per exemple de venir amics o amigues, doncs bueno...trobava a faltar una miqueta més d’espai...potser sí, la casa dels meus pares és gran però...tampoc no donava per massa intimitat.” (Anna, 34 anys, emancipada)

“compartia espai...compartia espai...amb les meves germanes i també he de dir que clar... el fet de viure amb un pis de pocs metres quadrats fa que...això sigui un hàndicap...que no és el mateix viure amb un xalet de quatre-cents o cinc-cents metres quadrats, que amb un pis de vuitanta metres quadrats cinc persones o de cent metres quadrats cinc persones no...a veure trobo que també tenir un espai, tenir un lloc on realitzar-te i on... perquè passem la part del dia...la passem al domicili, i doncs clar, de vegades les relacions humanes creen conflictes i vulguis o no, l’espai és un punt important eh...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“tenia el meu espai...tenia la meva habitació, la meva taula per fer els deures...el meu ordinador etc. etc. que suposo que deu ser com la majoria de canalla que estan a casa dels pares...tenia la meva intimitat relativament, perquè tu tens la teva habitació però estàs convivint amb el teu pare o la teva mare no? Vull dir, tanques la porta i ja està no (...) clar quan ets jove necessites un espai per estar amb la teva parella...però quan est jove suposo que portar-la a casa no deu ser gaire normal...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“no, no, no, això va ser molt important, a l’hora de decidir-me a independitzar-me, perquè l’espai és molt important i clar la independència en aquest sentit es valora moltíssim, no es el mateix estar conviuen amb o quatre o cinc persones, que viure sola, tenir el teu espai, tenir les teves coses...” (Sofia, 29 anys, emancipada)

Retorn dels estudiants

En aquest punt surt la situació dels joves que retornen a casa dels pares després de finalitzar els estudis que han realitzat fora d’Andorra. Aquest moment comporta un reajustament de la seva relació i costums, perquè durant el temps que han estat fora han viscut de forma independent (tot i que continuen depenent econòmicament dels pares, els joves que estan estudiant fora gaudeixen d’una major independència perquè no conviuen a diari amb els pares), i al tornar es troben més limitats, sobretot pel fet d’haver de donar explicacions als pares del que fan (encara que tinguin llibertat per fer-ho):

“jo penso que és qüestió d’equilibri, per exemple. Jo vaig estudiar a Barcelona i ...després de tres anys estudiant tornar a casa dels pares va ser complicat...va ser complicat perquè tu tornes i ets diferent i ells estan aquí i no canvien les seves normes i demés..., però són conscients de que tu no ets el mateix, que ets diferent...doncs clar, s’ha de tornar a establir un equilibri entre el que jo sóc ara iestic a casa vostra, dons a mi per exemple em va costar més de sis mesos fins que no van acabar de trobar el equilibri i establir noves normes...i adaptar-nos a la nova realitat...” (Xavier, 26 anys, emancipat)

“clar...és que és un canvi...quan estàs estudiant i tornes tot ha canviat, és una situació molt estranya ja que portes cinc anys fora fent la teva vida i ells no han canviat i tu continues sent “la nena” i arribes allà i clar... t’has d’adaptar a unes normes i és una situació una mica

diffícil...i és una mica això, et vas adaptant, tu també t'adaptes, però no és la teva vida d'estudiant no..." (Jordina, 28 anys, no emancipada)

"Després d'estar estudiant fora...jo crec que qualsevol estudiant ve aquí a Andorra i diu: "jo, tornar a casa dels pares! Quin pal!" Però...home jo a casa meva em deixen fer tot el que vull, però no tens tota la llibertat d'entrar i sortir i sempre has de donar explicacions: "me'n vaig aquí! Me'n vaig allà! No sé què..." i la meva mare: "i amb qui vas? I amb qui deixes d'anar?" Que estàs una mica...encara que et deixin fer tot el que tu vols...estàs una mica, entre cometes controlat, cosa que si vius a casa teva...fas realment el que tu vols..." (Lorena, 24 anys, no emancipada)

"en el meu cas...problemes no vaig tenir amb els meus pares, van entendre perfectament que jo m'havia fet gran, enyores la teva independència... però...jo és que estava molt bé a casa, trobava a faltar la meva llibertat però els meus pares em van entendre." (Margot, 26 anys, emancipada)

"no és que estiguessis limitat, no et deien: "pues no surtis", però per exemple estàs a fora i no tens que donar explicacions no... i arribes aquí i no s'acaben d'habituar que tu puguis fer més la teva o marxar..." (Sara, 28 anys, no emancipada)

"jo procuro no introduir-me massa en la seva organització familiar perquè de fet tinc molt clar que no...procuraré no tornar a casa...i de fet els primers dies d'estiu és una petita batalla, pel que s'ha comentat no...acostumar-te a donar explicacions, a trucar..., estàs a Barcelona sol i organitzes la teva vida sense tenir en compte ningú més, i aquí has de tenir en compte els que conviuen amb tu, llavors és un hàbit que clar estava oblidat..." (Ester, 28 anys, no emancipada)

Relacions familiars

En general les relacions amb els pares i germans són bones, ja que predomina un ambient de diàleg i complicitat, i normalment es manté la relació i el contacte amb la família després de l'emancipació, tot i que també hi ha casos en que es viuen problemes de relació o convivència amb els pares, fet que suposa un motiu per avançar l'emancipació:

"mmmm, discussions com a totes les famílies, com a totes les cases, però...mmm suposo que molt era per això, per coses realment insignificants com pot ser agafar la roba, un perfum, donava peu a discussions molt fortes no? I per petites coses. Suposo que és la convivència que és molt difícil... però per lo demás, hi havia molt diàleg i molta comunicació, sempre he parlat molt a casa. Sobretot... amb el meu pare menys, amb la meva mare i les meves germanes sempre hi ha hagut molta comunicació, molt bon rotllo, que no hem tingut, no sé....sempre he tingut molt bon concepte tant dels meus pares com les meves germanes... I una vegada estàs fora de casa es valora molt, molt, tot això..." (Sofia, 29 anys, emancipada)

"cap problema...relació de diàleg, nosaltres cada diumenge a casa dels meus pares...entre setmana, ara que vaig al metge i la meva mare m'està trucant cada dia a veure com em va el braç...després el meu pare per les nits...cap problema, la meva germana de Saragossa també em truca...si ens comuniquem molt...massa de vegades tant trucar..." (Toni, 25 anys, emancipat)

"molt vincle... massa, molt més que els amics, a l'hora de la veritat qui dóna la cara per tu sempre és la família..." (Maria, 24 anys, no emancipada)

"...doncs bé, la relació amb els meus pares és bastant bona, no...va tenir la seva evolució i va arribar un punt en que ja a l'edat adulta va ser una relació més d'adults, encara que sempre tendeixen a tractar-te una mica com a la seva nena tota la vida...però va arribar un punt en que ja comences a autoafirmarte com a persona i...és més respectuosa, d'igual a

igual, no...i els punts forts...doncs tenim bona relació..., vull dir, emocionalment...no són els meus punts de recolzament a nivell emocional no...recorro més als amics, però si que sé que estan allà...i el seu carinyo em dóna recolzament i pau i tranquil·litat...serenitat més que res...per tirar endavant davant de qualsevol problema, sé que estan ahí i que em recolzaran amb qualsevol decisió que prengui, encara que no entenguin massa bé el perquè faig això perquè faig l'altre..." (Anna, 34 anys, emancipada)

"la relació no era gaire bona ja que com els meus pares estan separats, jo tiro més al meu pare i el meu germà a la meua mare i jo a la mínima que podia marxava a casa del meu pare, per desconnectar una mica i llavors doncs...intentava quan podia marxar i desconnectar també tal perquè tampoc hi havia molt bon rotllo saps?" (Felip, 31 anys, emancipat)

Avantatges i inconvenients (balanç dels beneficis i del cost d'emancipar-se)

Resumint els avantatges i inconvenients de viure amb els pares, els joves ho tenen bastant clar: és avantatjós econòmicament (normalment els pares es fan càrrec de totes les despeses i els joves no han d'aportar ingressos i poden estalviar), no s'han de preocupar de les tasques i responsabilitats de la llar, i també valoren la seguretat i recolzament que tenen amb la família, i com a inconvenients destaquen la manca d'intimitat o d'un espai propi, i el fet d'haver d'adaptar-se a l'organització familiar, haver de donar explicacions del que fan, etc. Tenint en compte aquests factors, els joves fan un balanç en termes de costos i beneficis de continuar vivint amb els pares o d'emancipar-se (intentant mantenir la posició social de la família d'origen i evitant moviments descendents en l'escala social); segons la teoria de l'elecció racional els joves s'emanciparien quan els beneficis d'optar per la independència superen els costos de la seva dependència familiar¹⁶:

"punts positius...doncs que no tens despeses, no t'has de preocupar de res i és el que passa que quan estàs a casa dels pares t'estenen la roba, et fan el menjar...tu vas a escola o si tens feina o que ja has deixat els estudis, si és el cas, perquè jo quan estava a casa de la meua mare era perquè estava fent estudis...i llavors, jo suposo que encara és més fàcil...si estàs treballant i estàs a casa dels papis... Punts negatius que no pots fer el que et dóna la gana perquè sempre estàs a casa de la teua mare, el teu pare o el que sigui i clar si no t'està bé algo doncs t'aguantes ja que estàs convivint a casa d'ells i ells paguen el lloguer i tot...com a punt negatiu també és que si tens noia tampoc pots fer el que et dóna la gana no...si tens una novieta necessites un espai per estar amb ella íntimament i coses d'aquestes..." (Felip, 31 anys, emancipat)

"els punts més febles trobo que poden ser la manca d'independència, que no tens llibertat per fer una sèrie de coses com per exemple... trobo que no tens el teu espai no...que et dóna el fet de viure sola o de viure en parella no... Com a punts forts la seguretat que et dóna viure amb el pares, tant econòmica perquè...clar ells, normalment, paguen el lloguer i et donen una seguretat econòmica per fer...et pots permetre administrar-te d'una altra manera no...més egoïstament no... t'administres com més per tu i no tant...clar... com disposes de més calés perquè estalvies més vivint amb els pares doncs per això no..." (Claudina, 30 anys, emancipada)

"Com a pro? Que pots estalviar...que és el màxim que jo trobo, després clar, que estàs a casa...si estàs treballant i no tens hores la mare et fa el dinar...que són avantatges que pots fer en un principi no les valores perquè trobes més a faltar més la falta llibertat però que després dius mira: "aquí em fan el dinar, aquí no he de pagar res...puc estalviar per si després em vull anar de viatge...o vull fer això o vull fer l'altre", cosa que si em vaig amb un pis amb els lloguers que hi ha aquí a Andorra, m'és impossible estalviar: és o viure jo i independitzar-me o estalviar, una de les dues...i clar...home jo voldria independitzar-me

¹⁶ Requena, M. (2002): "Juventud y dependencia familiar en España"

però clar! També vull estalviar perquè vull fer d'altres coses...aleshores ho fiques tot en una balança i dius: "bueno que és més important ara mateix? (...) Has de donar prioritats a que...clar, els joves, jo penso que no tenim ara, amb el nivell de vida que hi ha aquí a Andorra...donen la prioritats a estalviar perquè volen fer altres coses: dintre de dos o tres anys quan ja hi hagi anat aquí allà i no sé que...doncs aleshores ja m'independitzo, quan tingui ja un sou més estable i hagi pogut estalviar més a casa dels pares." (Lorena, 24 anys, no emancipada)

PROCÉS D'EMANCIPACIÓ

L'emancipació familiar és un procés que suposa el pas de la situació de dependència respecte dels pares que es viu en la infantesa a l'autonomia plena que caracteritza la condició adulta, assolint la independència tant a nivell residencial com econòmic. En aquest procés també hi ha un component psíquic i emocional.

Per una part, hi ha l'entorn material que determina l'emancipació familiar dels joves (la situació econòmica i laboral i/o el mercat immobiliari), i per una altra part hi ha les actituds, els valors i la percepció de la realitat, que condicionen la forma en que les persones l'afronten. Aquests dos aspectes s'influeixen mútuament (l'entorn material influeix en la configuració de les actituds i les actituds condicionen l'actuació de les persones i influeixen en l'entorn material).¹⁷

En principi, l'emancipació és una situació desitjada per la majoria dels joves, com es pot deduir del fet que només un 6% dels joves entre 18 i 34 anys declaren que el lloc preferit per viure és la casa dels pares, i perquè un 64% dels joves que no estan emancipats afirmen que han pensat alguna vegada en emancipar-se.¹⁸ Aquestes dades indiquen que hi ha una actitud favorable envers l'emancipació familiar per part dels joves.

Ara bé, tot i que en general els joves desitgin emancipar-se, consideren que hi ha una sèrie de factors que dificulten la seva emancipació, que principalment fan referència a la manca de recursos econòmics per viure de forma independent i a les dificultats per accedir a un habitatge propi.¹⁹

Motius per emancipar-se

En molts casos el fet decisiu per emancipar-se és la formalització d'una relació de parella, ja sigui per casar-se o per formar una parella de fet. En altres casos els motius que impulsen finalment a deixar la casa dels pares són les ganes d'assolir la pròpia independència, de sentir-se plenament autònom, i el fet de tenir un espai propi. A

¹⁷ Consejo Económico y Social (2002): *La Emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda en España*. Madris, CES.

¹⁸ CRES: *Observatori* tercer quadrimestre del 2004.

¹⁹ En l'Observatori del tercer quadrimestre del 2004, un 27% dels joves emancipats declara que la principal dificultat que va tenir per emancipar-se va ser l'econòmica i per un 16% va ser l'accés a l'habitatge (escassetat, preu elevat), si a més es considera que un 7% diu que la dificultat estava relacionada amb la feina (trobar feina adequada), es pot assenyalar que els factors socioeconòmics són els més rellevants, sobretot tenint en compte que un 39% dels enquestats declaren que no van tenir cap problema. Entre els joves no emancipats que han pensat en emancipar-se aquests també són els principals motius pels que encara no ho han fet (problemes relacionats amb la seva economia, el preu de l'habitatge i la manca d'un treball estable), i els que encara no han pensat en emancipar-se és perquè estan estudiant, estan bé o consideren que encara són joves.

Andorra (i també en els països del nostre entorn), la majoria dels joves s'emancipen en el moment de formar un nou nucli familiar (amb la seva parella), i aquesta és la situació de convivència preferida per la majoria.²⁰ Curiosament, sobta trobar moltes opinions que diuen que, en un escenari on no es contemplés anar-se'n a viure amb parella, la seva opció seria romandre a la llar paterna, més que no viure sol/a o amb d'altres amiguets. Aquest fet és un indicador de l'alt grau de comoditat amb què les generacions de joves actuals viuen a les llars dels pares

“jo perquè em vaig casar, sinó, no hagués marxat, no a veure...no perquè sigui un apalancat a casa dels meus pares no, no és així...perquè la meua mare si necessita ajuda, jo l'ajudo no...i a més, jo estava sol a Lleida i m'ho feia tot, vull dir, no necessitava a ningú...però jo vaig marxar perquè em vaig casar, és a dir em vaig emancipar quan em vaig casar” (Lluís, 33 anys, no emancipat)

“el desencadenant per a sortir de casa va ser que em vaig casar, en un primer moment em vaig ajuntar i després em vaig casar...des dels divuit vaig començar amb una noia,... i als vint-i-dos ens casaven” (Felip, 31 anys, emancipat)

“jo estava molt bé a casa meua, jo si no hagués conegut a la meua parella m'hagués quedat a casa...” (Margot, 26 anys, emancipada)

“doncs, jo m'emancipo per casar-me, però de totes maneres jo quan vaig acabar d'estudiar ja tenia el meu xicot i podem haver decidit doncs...d'anar a viure junts, el problema és que ell és de fora i bueno...vaig anar cap a casa, però si no hagués tingut parella...potser sí que hagués marxat...jo em vaig quedar a casa ja que esperava casar-me i sortir de casa però sinó...potser hagués marxat al mateix barri que la família...” (Jordina, 28 anys, no emancipada)

“Jo sempre havia volgut tenir una habitació pròpia per mi...llavors jo de molt petita...la meua mare vivia en un pis al quint i tenia una tieta que vivia al quart i un dia em va dir que li sobrava una habitació...vaig agafar es trastos, de petita, i vaig anar a viure amb la meua tieta, perquè volia una habitació per a mi sola...per a mi era...tenir un espai propi per a mi...i res, vaig passar la pubertat i als vint-i-quatre, vint-i-cinc anys vaig marxar a viure amb el meu nuvi...vam agafar un pis.” (Laura, 34 anys, emancipada)

“el desencadenant per sortir de casa? el fet de tenir parella, depèn de com estiguis amb la parella i la relació que portis. Podria ser, però jo abans d'anar a viure amb una parella, abans me n'aniria o amb amigues o sola...primer voldria provar el que és anar a viure sola...el meu germà ja va marxar a viure amb la parella directament.” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“sí, sí, sí, i tot per l'espai, suposo que si cadascuna hagués tingut sempre una habitació individual, doncs seria diferent...però el fet d'haver de compartir habitació, doncs clar,...sempre comporta que tot és de totes, no? i... sí, sí, i això és casi el més important, el detonant perquè jo m'emancipés...” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“i no perquè estigui malament...ni per anar-me'n de casa sinó que simplement és una qüestió personal...tinc ganes de tenir la meua casa, ganes de valdre'm per mi mateix...també es una tranquil·litat passar d'un lloc on som cinc a un altre onestic jo sol...” (Xavier, 26 anys, emancipat)

²⁰ Segons les dades de l'Observatori, el 42% dels joves entre 18 i 34 anys que estan emancipats, declaren que el principal motiu per emancipar-se va ser anar-se'n a viure en parella o casar-se, mentre que un 34% diuen que el principal motiu era voler un espai propi, ser més independent, un 13% declara aspectes relacionats amb el treball, i en menor proporció va ser pels estudis (3%) o les males relacions familiars (3%). A més, entre els joves no emancipats, un 46% també pensa que quan s'emancipi anirà a viure amb la seva parella, i en conjunt (entre els emancipats i no emancipats), independentment de la seva situació actual, un 64% dels joves considera que la situació ideal de convivència és amb la seva parella.

“no... que jo sentia que ja necessitava marxar...que no sé van passant els anys i els teus objectius...jo ja necessitava, això...sentir-me més independent, jo feia les meves coses, venia i anava a l' hora que volia no...i feia totes les activitats que em venien de gust...però volia sentir-me doncs això...viure sola, experimentar el que és el preparar-te el menjar, el dormir, l'estudiar... l'espavilar-te en qüestions burocràtiques, de temes com papers, no sé coses d'aquestes a tots els nivells... Vaig marxar de casa ja que ja tenia vint-i-cinc anys i com que ja havia arribat el moment de sortir de casa no...i trobar-me a mi mateixa i espavilar-me per mi no...experimentar el que és el viure sola i buscar-me la vida. (Anna, 34 anys, emancipada)

“a veure jo em vaig emancipar als vint-i-dos anys i és motiu fonamental les ganes de ser independent i de tenir el meu espai...l'espai propi no...entrar i sortir amb tota llibertat, sense haver de donar explicacions a ningú...i bàsicament tenir el meu espai...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“doncs no...no he tingut mai cap necessitat de...el fet de marxar ho he estat buscant dos o tres anys, de més a més per comoditat, per capritxo...si tu vols, però no per necessitat...sinó per capritxo d'estar a casa teva i tenir casa teva però no per una necessitat, a casa meva estic acostumat a viure amb els meus pares i no he tingut mai cap problema...jo tinc una habitació pròpia, no molesto a ningú i no tinc cap problema...” (Roger, 31 anys, no emancipat)

A Andorra també hi ha casos de joves que han arribat com a immigrants per motius laborals (immigració econòmica): normalment es tracta d'una sortida del lloc d'origen per necessitat econòmica, per manca de recursos en la família i/o quan en el seu país no troben accés al mercat laboral, fet que motiva la seva emancipació familiar:

“econòmic, 100% econòmic, la meva mare econòmicament està molt malament... i treballa en tares domèstiques però sense assegurar, el dia que ella es jubili no tindrà...a través de la seva separació i tot... la meva mare va tenir molta mala sort des de que es va separar i bueno més que res el cent per cent és motiu econòmic... sinó, no hagués vingut aquí...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

Prolongació del període de formació/Incorporació al món laboral

L'allargament del període formatiu condiciona la dependència econòmica dels joves i és un dels factors que endarrereix la seva emancipació. En general, mentre els joves estan estudiant no es plantegen emancipar-se i només ho preveuen per quan acabin, si bé són conscients de les dificultats que es poden trobar en el moment d'incorporar-se al mercat de treball. De fet, l'increment del nivell de formació és una estratègia (tant per part dels pares com per part dels fills) perquè els joves puguin afrontar en millors condicions la seva inserció en el mercat de treball, encara que un elevat nivell d'estudis no garanteix automàticament una millor ocupació:

“jo com encara estic estudiant, encara no he tornat, però...jo els hi dic als meus pares jo no tornaré..., jo no tornaré, clar quan pugui; aquí suposo que en un primer moment hi hauré d'anar...però intentaré que sigui el mínim possible, vull tenir la meva autonomia, la vull mantenir...i quin serà el detonant per marxar de casa...l'accés a la vivenda, punt clau, ni matrimoni ni res, jo quan trobi pis...és molt complicat...” (Ester, 28 anys, no emancipada)

“clar, perquè quan acabes la carrera dius: i ara que faig! I jo tinc molts amics que em diuen; sí, sí, jo estudiaré una altra carrera...però com vols estudiar una altra carrera? I estudien una carrera completament diferent al que han fet...i tu dius. Escolta! Tu el que vols és allargar els anys aquí i que et mantinguin els teus pares! I hi ha molta gent així, molta! intenten buscar el que sigui per continuar estudiant i que els mantinguin els seus pares, i al contrari, també hi ha molta gent que ja des de el primer any de carrera ho tenen clar i et diuen: no...jo vull acabar la carrera i ficar-me a treballar...és la mentalitat que hi ha gent que és molt

madura amb això i que en canvi hi ha gent que...jo crec que no...i es van treien títols i títols i títols amb tal de no...i arriba un moment que han de dir: això s'ha acabat...és una etapa que s'ha acabat i començar una altra que és treballar! (...) i hi ha gent que ho vol allargar, allargar i allargar...perquè clar, hi ha gent que diu: em buscaré una altra carrera...o he llegit que hi ha un màster de no sé que! (...) la por...de fer el canvi...és que clar, ara que s'acaben els estudis penses: no trobaré feina! I això fa molta por, sobre tot a baix a Espanya” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“...i és que hi ha molts pares: “ah és que el meu fill té dues carreres!” Per quedar bé no? Que té dos o tres carreres...i no estimulen a fer sortir el fill de casa...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

Per una altra part, els joves que deixen abans els estudis (o almenys no els tenen com a activitat principal) i s'incorporen aviat al món laboral, en general es poden emancipar abans ja que poden assolir l'autonomia econòmica necessària per fer-ho, sobretot si s'emancipen amb la seva parella i tots dos treballen:

“és que jo vaig marxar amb divuit anys però estava bé...sí, tenia divuit anys just...divuit, però estava bé, o sigui no hi havia cap problema, treballava, tenia els meus diners...però bueno...jo vaig començar als disset ja portava un any treballant...vaig conèixer a una noia i als sis mesos vam marxar a viure junts, “rollo flechazo” aquell que és diu...i ja està (...) clar...els dos teníem feina. No va ser cap problema tenir feina, com tampoc tenia res clar quan vaig començar a treballar...vaig començar a treballar perquè no m'agradava estudiar...estava una miqueta fart de repetir i els meus pares tenien la mateixa opinió i (...) ho van entendre...i vaig començar a treballar” (Toni, 25 anys, emancipat)

“sí, bueno...és que jo vaig començar molt joveneta a treballar, no... m'anaven bé els estudis, sempre he estat molt manta per agafar un llibre i bueno vaig començar a treballar a disset, divuit anys... i...bueno amb responsabilitat, i molt bé... que m'ha anat bé en general (...) quan em vaig independitzar, quan tenia vint anys, econòmicament, que és el més important per independitzar-se... no tenia el salari que tinc ara.” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“bueno...a casa meva...quasi tots vam marxar primer de parella, no...després hi ha casos de separació o que tens que sortir amb un nen o...no sé vam començar a sortir tots de casa...primer el meu germà, molt jove...després la meva germana...tots...la que més, més, més, és la tercera...que sempre ha sigut molt independent i ja als setze se'n va anar...se'n va anar amb el seu pis, i va marxar...ella ja treballava...bé a casa hem treballat tots molt joves...hem estudiat i els caps de setmana hem treballat...clar, vius una situació econòmica a casa difícil i has de participar ja que sinó, no es pot...” (Laura, 34 anys, emancipada)

En aquest punt es planteja que actualment s'ha generalitzat la formació universitària, mentre que hi ha una manca de joves que es dediquin a un ofici, de manera que no sempre és més fàcil la inserció laboral dels universitaris, que en els primers anys tampoc poden esperar guanyar un salari molt alt; en alguns casos hi ha més oportunitats pels joves que han adquirit una formació professional, que poden arribar a guanyar tant o més que un universitari.

“jo trobo que s'ha passat de que la gent no pogués estudiar a que tothom vulgui estudiar i llavors el mercat s'ha saturat...perquè està clar que avui en dia un pintor guanya més que un universitari...l'ofici s'ha perdut i s'ha guanyat l'estudi...abans tothom tenia un ofici i ningú tenia estudis i ara s'ha passat a l'altre cantó...que els pares com que no han pogut estudiar i han volgut que els fills estudiïn...i el problema és que ara estudia tothom i ningú té un ofici. (Rafael, 27 anys, emancipat)

“mira jo...per la meva experiència...jo crec que sí, que a la llarga potser tindran més facilitats o no...el que sí que està clar que una persona jove que amb divuit anys se'n va a treballar de mecànic i aquella persona aprendrà un ofici i passaran vuit, nou, deu anys i controlarà l'ofici...i amb vint-i-vuit anys podrà muntar el seu taller o tindrà fet el seu ofici

fet i això es fa pagar aquí a Andorra...clar a Andorra manca gent formada en aquestes àrees i això s'ha de pagar... igual que a tot arreu, no? Igual que una persona que tingui uns estudis acabarà als trenta anys o trenta i pico...i sí que tindrà un màster amb això i pitos i flautes però se n'anirà a treballar amb un lloc i sí que començarà a guanyar un sou elevat...però sense una mica d'enchufe...primer que no trobarà feina del que té, dels estudis que ha realitzat perquè està molt difícil i segon que encara que trobis una feina enfocada als seus estudis i tal...doncs...de bon començament dubto que paguin un gran sou...sí que tindrà un sou més elevat que si treballa en una botiga de dependent, per dir algo, però que no es podrà comparar amb un altre de la mateixa edat que ell que té una professió feta..." (Felip, 31 anys, emancipat)

"jo això s ho puc explicar bé ja que soc responsable d'una àrea de selecció de personal: aquí hi ha dos problemes en això de buscar feina vale! Per començar els sous ja no són els que eren; tu acabes una carrera i no et pensis cobrar un bon salari eh! Amb màster, llicenciatura i el que vulguis..." (Lluís, 33 anys, no emancipat)

"jo quan vaig acabar ciències empresarials, vaig decidir buscar feina a Andorra no...i buscant, buscant, vaig trobar un lloc que em pagaven quatre duros ...es que no sap res, no saps..." (Sara, 28 anys, no emancipada)

"però jo el que penso es que tots els que som universitaris acabem treballant a Govern...per què? Doncs perquè ens acabem assegurant un bon sou i tot això...clar i tenim que acabar d'aquesta manera ja que com tenim dificultats per accedir a l'habitatge necessitem una feina, un sou per arribar a final de mes..." (Ester, 28 anys, no emancipada)

Principals condicionants que dificulten l'emancipació: economia, habitatge

La comoditat, llibertat i seguretat que tenen la majoria dels joves a casa dels seus pares, junt a l'allargament del període formatiu, són factors que poden endarrerir l'emancipació dels joves, però segons han manifestat els joves entrevistats els principals factors que la dificulten són la manca de recursos econòmics per afrontar les despeses que suposa i la dificultat d'accedir a un habitatge. Aquests dos aspectes estan relacionats entre sí i amb la situació laboral dels joves, ja que normalment els ingressos que tenen en els primers anys d'incorporar-se al mercat de treball no són suficients per assolir una autonomia econòmica que els permeti emancipar-se, tenint en compte el nivell de vida del país, i encara menys en solitari. Així, normalment han de passar uns anys després de començar a treballar fins que els joves estan en una situació que puguin fer-se càrrec de les despeses que comporta l'emancipació, és a dir, que disposin d'uns ingressos suficients per mantenir-se.

El fet d'emancipar-se amb la parella (o amb altres persones) pot facilitar aquest pas, ja que d'aquesta manera es comparteixen les despeses. També cal tenir en compte el nivell de benestar que volen assolir els joves, és a dir que han d'assegurar-se un cert nivell d'ingressos per disposar a la seva pròpia llar de les mateixes comoditats que tenen a casa dels pares.

"sí, perquè jo no marxo, ja que econòmicament no puc, no...però tampoc no marxo ja que a casaestic bé...si estigues malament... diria treballar per la tarda, pel matí i de qualsevol manera..., penso que molta gent no marxa per comoditat...la meva germana va marxar als 28 anys...i jo vaig pel camí." (Maria, 24 anys, no emancipada)

"jo quan vaig pujar de Barcelona va ser la primera cosa que els hi vaig dir amb els meus pares...no marxo perquè no tinc diners, perquè sinó marxava ja...més que res perquè jo ja em sentia completament independent i completament capacitat per marxar de casa, llavors vaig estar fins al moment que vaig poder marxar..." (Xavier, 26 anys, emancipat)

“sí era prioritaria la idea de la emancipació però tampoc tenia mitjans, jo no tenia mitjans (...) les ganes hi eren però es clar...però es clar tampoc tens els mitjans. Si et pots ficar a treballar i tal però un noi jove...jo tenia disset, divuit anys...fica't a treballar per ahí i espavila't amb tot és impossible...no perquè els sous...el nivell de vida ha pujat però els sous que hi havia abans...un noi jove li donen el sou base si li donen perquè si no ets major d'edat et donen la proporció...una misèria i amb allò que fas? (...) jo crec que és més el problema del lloguer i tenir un sou acceptable i tot això perquè (...) jo penso que a tothom li agrada el fet d'independitzar-se i fer la seva vida...el que passa és que aquí a Andorra està molt difícil...a veure, com ho fas aquí? Una persona sola que acaba d'estudiar i comença a treballar i...que troba feina de fa quatre dies...tampoc no pot tenir un gran sou...i llavors aquí a Andorra comprar és impossible i de lloguer està prohibitiu...i després menjar i tot...és que és molt difícil, està molt malament muntat, aquí per una persona sola, és a dir, per voler marxar de casa i fer la pròpia vida i tal...jo crec que més aviat que és més el tema econòmic eh...que no tothom ho pot fer de comprar o llogar un pis...Clar si estàs amb una parella és diferent...a veure si estàs en parella els gastos són a compartir i llavors ja no és el mateix...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“jo penso que l'econòmic...la comoditat pot ser, però el problema és l'econòmic...si fossin més barats els lloguers...la gent no s'acomodaria tant a casa...diuen: “ah és que els lloguers són mot cars i ja ni busquen”, potser sí que hi ha algun pis que està bé! Que trobis un lloguer bé, però ja la gent s'acomoda i que la tònica d'Andorra són els lloguers cars i ja no truques i s'acomoden a casa per tot això...clar, si estan a casa poden fer el doble o triple de coses que si se'n van a viure en un pis! (...) si els pisos fossin més barats aquí a Andorra...jo crec que la meitat dels joves estarien fora...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“economia i habitatge penso que són els dos grans motius bàsicament, el jove també...pot haver-hi un sector dels joves que prefereixi la comoditat de viure amb els pares no...perquè és molt còmode no...però trobo que la majoria...la majoria de jovent aspira a fer la seva no...trobo que són minoritaris els que prefereixen viure amb els pares per comoditat eh...un cop acabats els seus estudis i tenen la seva feina...apalancar-se amb els pares per comoditat i per no... trobo que són pocs, trobo que és més aviat un problema d'habitatge no...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“jo crec que principalment no marxés pel que has de pagar de tot... crec que no marxés per això perquè és incompatible...marxar i pagar tot el que et demanen...pagar una llum, el lloguer del pis...si et vols comprar un cotxe i has de pagar tot això, no te'l podràs comprar el cotxe...tens divuit, dinou...et compres un cotxe i l'has de pagar durant dos o tres anys o sigui tens vint i pico i si estàs bé a casa doncs no marxaràs...” (Toni, 25 anys, emancipat)

“home...sobretot el tema econòmic, però també penso que avui els joves assoleixen molta independència dins de casa... i estan molt ben guardats i protegits... molt còmodament... tenen de tot, tenen la infraestructura, tenen la manutenció, ho tenen tot a casa no?...i a més, es dóna molta llibertat i poca responsabilitat intrafamiliar, és a dir, a dins del nucli familiar no?...i penso que aquest camp s'hauria de potenciar molt més, per part dels pares no?...almenys una implicació, si estàs a casa almenys aporta o econòmicament o ajuda o el que sigui no...i si no doncs independitza't espavila't una miqueta no?...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“el més important l'econòmic..., el factor econòmic, la comoditat... molt també, a la gent li agrada viure bé, viure al dia, muntar-se les seves festes, marxar de vacances... i això de la independència..., com que lliga molt, la gent es tira molt enrera a l'hora d'emancipar-se pel fet de que tant si està de lloguer com de compra ja és un lligam cada mes... en canvi, quan estàs a casa dels teus pares això es diferent” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“home...jo crec que els joves s'han tornat una mica còmodes, ho tenen tot, a veure jo puc parlar pel meu cas, jo quan era més jove, jo no tenia coses materials...o sigui jo no tenia un cotxe als divuit anys, no tenia una moto...clar, ara la gent ho vol tot...i de vegades tens que dir no a això, i acceptar...s'ha de donar el pas...sé que costa molt...però bueno...” (Laura, 34 anys, emancipada)

En alguns casos es produeix una situació de dependència econòmica inversa, és a dir del/s progenitor/s envers el/s fill/s, i el fet que ingressos dels joves siguin necessaris pel manteniment de la llar familiar, dificulta la seva emancipació.

“perquè si me’n vaig de casa la meua mare se’n va a viure al carrer perquè amb la pensió que té de vellesa...de viduitat no arriba a dos-cents seixanta euros i els lloguers estan molt per sobre, només de lloguer paguem a casa meua quatre-cents vint euros, trenta euros al mes i la meua mare no pot assumir estar a la botiga, pagar el lloguer de casa, despeses: calefacció, menjar, viure, els medicaments de la farmàcia (...) el principal motiu ajudar a la meua mare perquè ella no pot arribar a cobrir les seves necessitats... despeses necessàries per la seva vida corrent...o sigui no es pot permetre pagar-se el lloguer de casa seva, i menys els medicaments i menys tal...amb lo qual...els fills que estem vivint aquí, el meu germà de la seva banda, els tres estem col·laborant a que a la meua mare no li falti de res...” (Roger, 31 anys, no emancipat)

Relació salaris/nivell de vida

En el cas d’Andorra, el problema per als joves no és tant la manca d’ocupació (reconeixen que es troben llocs de treball) com el nivell de vida tan elevat en comparació amb els salaris: és a dir, hi ha feina però, en molts casos, el salari no és suficient per cobrir totes les despeses per viure per compte propi (sobretot durant els primers anys d’iniciar la vida laboral), o no tenen un lloc de treball prou estable i segur. Això dificulta l’emancipació, sobretot en solitari i, en alguns casos, els joves han de tenir més d’una feina per tenir suficients els ingressos per cobrir totes les despeses.

“...jo tinc un sou molt baix i no m’arriba...una de les causes podria ser el sou, joestic bé, però una de les causes és el sou, me’n vaig a un pis i no arribo ni pel lloguer (...) els sous molt baixos...ja que jo fa tres anys que cobro el mateix, vuit-cents seixanta euros i vamos... jo treballo a l’administració pública fa un any, però al nivell dels sous que hi ha i a nivell del que val un lloguer...l’altre dia em va dir un senyor que volia llogar el seu pis per vuit-cents euros i jo li vaig dir ostres, però si aquest és el meu sou de tot un mes! i amb seixanta euros, que em sobren, no m’arriba ni per a pagar el telèfon com qui diu...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“és tot el sou, l’economia, és tot...jo crec que si ara tingués divuit anys i m’agafes un pis tindria que privar-me de sortir amb els amics, d’anar-me de marxa, de viure...clar, són dificultats...i es que hi ha vegades que no arribes...els sous són baixos pel nivell de vida, i en tres anys s’ha pujat molt i jo també ho he notat ara...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“jo treballo al C...de manteniment, sóc funcionari...tinc una feina segura, guanyo un sou normalet...i bé vaig tirant i el que faig també és treballar suplementàriament ja que jo visc sol però també tinc un crio i també requereix més atenció i de passar pensió i totes les històries...clar (...) cada cap de setmana que no tinc crio a pensar...dies festius a pensar... vacances a pensar...vull dir que és un gran esforç, clar!” (Felip, 31 anys, emancipat)

“no...amb el que és el nivell de vida no estan compensats però per res...però per res, si estàs en parella encara pots arribar una mica a situar-te però tot i així el nivell de vida aquí està molt car hosti! Te’n vas a comprar qualsevol cosa i està tot molt car! Llavors jo crec que els sous no estan a nivell del que és el nivell de vida (...) no...està difícil i a part has de tenir un ofici, has de tenir experiència perquè sinó no trobes una feina mínimament en condicions...que et paguin...i quan ets jove evidentment tot això no ho tens! I a mida que et vas fent gran doncs ho vas agafant però tot i així...està molt malament...vull dir, els sous són molt baixos aquí a Andorra...estan més baixos a Espanya i tot el que tu vulguis però...aquí el nivell és que és molt més alt...està tot molt car...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“jo m’he buscat una feina a l’hivern per poder treballar, que em permet fer una font d’ingressos suplementària per cobrir totes les meves despeses durant l’any...perquè si no, no me’n surto...” (Roger, 31 anys, no emancipat)

“a Andorra...la vivenda perquè com tenim... al igual que el sou jo considero que està justet, però està bé...la vivenda està desproporcionada, és una barbaritat (...) tot depèn del ritme de vida que vulguis portar...aquí a Andorra la gent, per mi, a vegades vol viure amb un ritme de vida que...per sobre del que pot...i s’ho poden permetre perquè per aquí encara hi ha la sort de que feina encara hi ha...i pots triar que plegues d’un lloc...el pluriempleo si vols...vivint aquí i coneixent, d’un dia per l’altre pots començar a treballar en el pluriempleo...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“jo vaig començar a treballar des de baix..., ara estic ja de cap de personal de RRHH i vas pujant (...) cada vegada et sents més segur i agafes més seguretat per “embarcar-te” amb un pis, però això no és el més important ja que... amb el meu càrrec de responsabilitat no tinc un sou per llençar coets...eh...tal com estan els pisos i el lloguer i els preus que hi ha en el mercat...encara que guanyis una mica més està complicat igual...” (Lluís, 33 anys)

“trobo que amb els sous que hi ha avui en dia al Principat, és molt difícil arribar a final de mes...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“jo crec que és impossible, ja que o baixen els pisos que no els baixaran...o s’han de augmentar molt els sous, ja que a més a més si ets jove encara guanyes menys, per la preparació teòrica que has de tenir, ja que per molt que...que hakis o que no hakis estudiat...tu vens de la universitat, i jo crec que no els hi paguen un sou com teòricament estan preparats...al cap d’un any, dos anys, aleshores sí, ja que tampoc té res a veure tot el que has estudiat per ficar-ho a la pràctica o sigui...has d’evolucionar una mica també treballant i trobant-te amb els problemes...crec jo...” (Toni, 25 anys, emancipat)

Habitatge

Els joves destaquen especialment el problema de l’habitatge, perquè en els darrers anys s’ha encarit molt i perquè hi ha una oferta molt limitada (sobretot pel que fa al lloguer). Aquesta situació s’agreuja en el cas d’Andorra pel que es considera un problema d’especulació (es compren habitatges per tornar-los a vendre més cars), també assenyalen que hi ha molts pisos buits (ja siguin segones residències o persones que no els utilitza però que no els volen llogar ni vendre...). En general, es considera que l’elevat cost de l’habitatge és un dels factors que més dificulta l’emancipació dels joves:

“estan molt alts, tant els lloguers com el preu de compra d’un pis...abans, fa deu anys et compraves un pis per set milions i en canvi ara...de cinquanta, seixanta no trobes res i a part coses que dius...són pisos que tampoc dius ostres! Que maco, que gran...està tot molt malament, lloguer i compra tot...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“no, perquè a l’època hi havia un ventall més ampli per trobar un pis, tant de lloguer com de compra...a veure, a l’època en que jo em vaig independitzar...trobo...em sembla a mi que va ser cap al noranta-sis, noranta-set, noranta-vuit i llavors podies trobar...un pis de lloguer amb uns preus més raonables...que actualment no..., i estic parlant de pisos de quatre habitacions o de tres habitacions amb preus més raonables que actualment...és a dir, i de compra també fa...encara no havien fet el canvi del euro i trobo que és aquí on hi ha hagut la pujada més brutal...encara no va ser la pujada del euro, va ser cap la noranta- vuit, llavors jo em vaig poder comprar un piset d’uns vuitanta metres quadrats, però jo estic parlant del noranta-sis, noranta-set, i estic parlant del noranta-vuit quan vaig adquirir el pis i vaig fer una hipoteca, però actualment trobo que...que és impossible, impossible que puguin adquirir un pis o puguin estar de lloguer amb un pis en unes condicions...que estiguin bé no...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“jo penso que és un problema de no trobar habitatge eh...hi ha una dificultat molt gran en aquest país...tant per trobar pisos de lloguer, sobretot actualment és una carència...hi ha una mancança...una mancança enorme de pisos de lloguer, i sobretot els que hi ha estan a preus desorbitats...totalment desorbitats i desproporcionats...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“potenciar que no hi hagi especulació amb els lloguers dels pisos o amb l’habitatge en general, a nivell general sobre els preus desorbitats que actualment estem veient no...com he dit abans, a nivell de lloguers com de compra no...pisos de vuitanta metres quadrats t’estan demanant quaranta milions, per pisos de dues habitacions...i per pisos de tres habitacions t’estan demanant a prop de cinquanta milions sense garatge ni traster, és a dir, hi ha una especulació brutal actualment... llavors s’hauria de fer una llei, trobo jo, que potenciés que no hi hagués tanta especulació no...fer edificis de protecció per la gent jove, i no únicament per la gent jove eh...també hem de pensar que hi ha molta gent gran que (...) els hi pugem el lloguer no...i estan pagant... lloguers que la economia d’aquesta gent no... no la pot...no s’ho pot permetre, tant siguin joves com persones grans.” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“sí, sí que ho trobo totalment desfasat el valor de les cases, aquí a Andorra últimament estan construint o xalets o hotels o llocs comercials, o sigui despatxos comercials...no veig que facin vivendes per...i les vivendes que fan les sobrevaloren de preu i abans d’acabar el plànol ja se les estan venent i es porten un diferencial bastant important de fins i tot un quaranta per cent i abans d’acabar l’obra...que jo sàpiga, si és gent que compra sobre plànol abans de que estigui l’obra escripturada ja han venut el seu trosset de plànol i ja s’han guanyat vora de quatre i cinc milions de pessetes...l’especulació està fora de límits (...) i jo quan veig un edifici i veig totes les llums apagades i veig una o dos en un edifici penso: o han marxat tots de cap de setmana o aquests pisos estan buits...no sé...el que tenim al costat són gent de Barcelona que estan aquí el cap de setmana quan van a esquiar i el reste de l’any estan buits o la majoria...” (Roger, 31 anys, no emancipat)

“en el meu edifici som, em sembla, 28 veïns i els que vivim allà som quatre gats pelats...tots són gent de Barcelona i un tio que en té quatre de pisos...anem a mirar més pels de fora que son els que venen i compren, i a sobre t’ho compren quan estan sobre plànol i després tu com un pardillo li dones 6 milions de més al que t’ho revèn...i nosaltres ben penjats...” (Xavier, 26 anys, emancipat)

“això és veritat, s’està enriquint gent de fora a costa de la gent dels país i jo crec que el que haurien de mirar és més per la gent del país...ja no per la gent jove, perquè ara ja no pot accedir ni gent jove ni gent gran...ningú no pot accedir...abans potser sí que era un problema de joves però ara hi ha gent de 40 anys que no pot accedir a un pis...és un problema de país” (Lluís, 33 anys)

“en quatre anys, tres quatre anys, el que abans sobre plànol costava..., els preus sobre plànol s’han duplicat, és a dir, el que abans...els pisos que ara costen cinquanta milions, que són els pisos barats, pisos nous barats són cinquanta milions...doncs fa tres anys costaven trenta milions o vint-i-cinc...en quatre anys...o menys s’han duplicat el preu del pis sobre plànol, a més a més, va ser el canvi de moneda...es comencen a construir edificis i ve algú de Barcelona o d’on sigui...el ricachon de turno i diu: “compro l’edifici”...encara estan sobre plànol i ja estan de reventa...llavors el preu no s’ha duplicat, s’ha triplicat...val? i aquest és el gran problema...i jo tinc pisos sobre plànol que estan ja de reventa...joestic deprimida...” (Ester, 28 anys, no emancipada)

“Uiiii...el veig un gran problema perquè...tant de lloguer, jo pago un lloguer bastant elevat, si volgués comprar per la zona o per les característiques que m’agraden el que a priori seria aquests pis, penso que...encara i tot amb el meu sou o veig una mica apuradillo....complicat, s’ha desproporcionat molt...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“perquè us feu una idea: un pis de... al centre d’Escaldes, encara que ara és igual viure a Escaldes que viure a Sispony ja que tot per nosaltres és molt car...un pis a Escaldes d’uns 60m2, et pot costar per uns seixanta milions de pessetes... llavors si ja vols un pis gran de

quatre habitacions de 120 m2 et pots anar perfectament als cent vint milions de pessetes”
(Ester, 28 anys)

Malgrat la dificultat d'accedir a un habitatge de compra, aquesta seria l'opció preferida per molts joves, ja que les quotes que paguen per la hipoteca són similars al cost d'un lloguer, i fins i tot si resulta més car, es veu com una forma d'estalvi degut a la continua revalorització de l'habitatge. A més dels arguments econòmics, també hi ha factors culturals que fan que les persones prefereixin ser propietàries dels seus habitatges pel fet d'associar-ho a una major estabilitat i millor qualitat de vida, mentre que el lloguer es considera una opció lligada a la transitorietat.²¹ Les xifres mostren que a Andorra aproximadament un 60% dels habitatges són de lloguer,²² el que representa la proporció més elevada en el conjunt dels països de la Unió Europea.²³

“vam estar una temporada...quan jo vivia amb aquest noi...vam estar dues vegades per comprar pis...però vam tenir problemes amb el banc ja que ho miraven tot, el que guanyaves, el que no guanyaves...i això fa cinc anys...i són dificultats ja que avui en dia no trobes un pis de menys de trenta milions...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“està fatal, està fatal...la meva parella i jo mirem pisos de compra, perquè ja portem sis o set anys junts i comencem a mirar pisos, i fa molts anys no te'l podies comprar ja que estàs pagant això o estàs pagant l'altre...i ara que ja no pagues res com aquell que diu i guanyes més...mires els pisos i no baixen de dos-cents, dos-cents i pico mil euros...” (Toni, 25 anys, emancipat)

“nosaltres també vam començar a mirar, al març farà dos anys...va ser perquè ens vam decidir, de lloguer no volíem anar perquè...ens volíem ficar en una hipoteca i...però vam estar quasi un any per trobar alguna cosa que estigués mínimament bé... vam trobar alguna cosa... no nou perquè és impossible i no pots accedir, de no molt bona construcció, però bastant gran...això sí, amb la hipoteca que paguem els dos ens surt a...com si paguéssim pràcticament un lloguer però saps que després la casa és teva, però costa molt.” (Jordina, 28 anys)

“sí penso que sí...jo parlo amb tothom i tots diuen: clar és que jo vull comprar perquè clar...ells entenen que llogar un pis és llençar els diners...diuen: que és un fons perdut! I si te'l compres el que pagues cada mes de la hipoteca ja sent teu...va sent teu...i clar és la mentalitat que té la gent aquí a Andorra, sobre tot, i a baix a Espanya també...conec a molta gent que diu hem de comprar...hem de comprar!” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“el pis que tinc és de propietat fa un any i mig que me'l vaig comprar un pis ja que amb el tema de la separació i tal i havia uns calés que em corresponien i amb això vaig poder donar una entrada per l'entrada d'un pis i evitar que la hipoteca no fos tan elevada...i poder tenir

²¹ Consejo Económico y Social (2002): *La Emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda en España*. Madrid, Consejo Económico y Social. <<http://www.ces.es>>

²² Aquestes dades corresponen a l'Observatori del primer quadrimestre del 2004, i fan referència al conjunt de les llars d'Andorra. En el cas dels joves emancipats entre 18 i 34 anys (Observatori del tercer quadrimestre del 2004), només un 26% viuen en un pis de la seva propietat, mentre que el 73% habita en un pis de lloguer.

²³ Segons l'estudi realitzat per Carme Trilla: *La política d'habitatge en una perspectiva europea comparada*, la mitjana europea del parc de lloguer era del 39% dels habitatges l'any 1999, però el règim de tinença varia en els diferents països. Així, Espanya és el país amb menor proporció d'habitatges de lloguer (14%), seguit d'Irlanda (20%), Itàlia (22%) i Grècia (26%), mentre que a l'altre extrem destaquen, amb major proporció d'habitatges de lloguer, Suïssa (69%), Alemanya (62%) i Holanda (52%). També fa una distinció entre els països on predomina la modalitat d'habitatge de propietat, dels que tenen un important sector de lloguer privat i els que compten amb un percentatge de lloguer social per sobre de la mitjana.

unes quotes similars al que em suposaria pagar un lloguer...i llavors ho justificues...”
(Felip, 31 anys, emancipat)

Emancipació en solitari

Els joves són conscients que encara és més difícil l'emancipació si es fa en solitari, ja que les despeses les ha d'assumir una sola persona. Els que ho han fet, reconeixen que no seria possible mantenir-se amb un salari base, de manera que només és possible quan el salari és més alt, i tot i així, suposa una esforç molt gran (han de reduir altres despeses) i en molts casos necessiten l'ajuda de la família (per exemple necessiten un aval dels pares per demanar una hipoteca).

“no, no, no, però trobo que viure una persona sola és difícil també eh econòmicament, et foten pals per a tot arreu... si no és comunitat de veïns, en el meu cas eh..., que jo vaig comprar el pis, també és moblar-lo, que són moltes despeses, també s'ha de dir... que has de ser molt conscient...perquè si no és...durillo. jo també tinc un salari normal... bé. Però una persona amb un salari més baix, li costaria (...) sí, uiiii...un salari base impossible, és impossible independitzar-se una persona no, no és possible” Sofia, 29 anys, emancipada)

“sol...una persona sola no pot marxar de casa...no perquè no sé a quan esta el sou base però està a uns vuit-cents euros o una cosa així i és el que t'estan demanant per un lloguer...et demanen sobre els cinc-cents però no pots passar el mes amb dos-cents euros.” (Toni, 25 anys, emancipat)

“jo ho trobo una utopia...per a mi eh...ja que si anar-te'n a viure sol significa sortir de la feina a les set i anar-te'n a casa a les vuit amb una espelmeta al mig perquè no pots ni pagar la llum...perquè és que no pots ni pagar la llum!” (Roger, 31 anys, no emancipat)

“quan vaig venir aquí ja tenia clar que sola sí, sí,...a nivell econòmic em va suposar un handicap, però tenia suficient...preferia estar sola a compartir pis i tenir més poder adquisitiu no...més economia pels capritxos i tal no...prioritzava el viure sola...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“Clar si estàs amb una parella és diferent...a veure si estàs en parella els gastos són a compartir i llavors ja no és el mateix...llavors ja pots dir:estic amb un pis de lloguer o amb un pis de compra...m'entens? si no una sola persona és molt difícil...si tens la teva parella ja pots dir: “vinga fem un cop de cap i els dos volem tenir la nostra intimitat...” i la seva casa i les seves coses i no haver d'estar a casa dels pares d'un o a casa dels pares de l'altre i històries d'aquestes...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“clar, és que viure sol és molt car i si estàs amb algú altre és més fàcil de demanar un hipoteca i en el cas de estar sol necessiten generalment l'aval dels pares i sant tornemi...” (Lluís, 33 anys)

“amb el meu pis passa el mateix, està amb el meu nom i amb el nom de la meva mare ja que si a mi algun dia em passa alguna cosa...passarà a la meva mare i ella ja farà el que vulgui...jo tinc una hipoteca, em van donar el cent per cent i clar jo ja també he tingut sort ja que el meu pare treballa al banc i el meu crèdit s'aguantava, ja que no he tingut cap problema per fer la hipoteca...” (Xavier, 26 anys)

“jo, per exemple, visc sol, pago la hipoteca tot sol, la llum,...jo vaig estar buscant pis un munt de temps, però clar era allò de dir, jo no puc pagar jo sol més de..., i puc encara buscar un pis perquè tinc un sou de mestre i bé amb el sou de mestre no aniré sobrat, però com és un sou fix, i m'ho munto bé encara m'ho puc plantejar, però vaig estar buscant un munt de temps...clar que vaig trobar...crec que vaig tenir bastant sort...” (Xavier, 26 any)

Sentiments respecte el procés d'emancipació

L'emancipació a més d'un procés físic, també té implicacions psíquiques, ja que es tracta d'un canvi en la vida dels joves, però també de la situació dels pares. Així, els joves manifesten que l'emancipació representa en termes emocionals una satisfacció pel fet de viure de forma autònoma i independent però, per una altra part, hi ha casos que reconeixen certes dificultats per la soledat, l'enyorança o la inseguretat que pot comportar (almenys en un primer moment).

“la il·lusió no? Que també et sents orgullosa... aquí està no? De poder espavilar-te pel teu compte, això motiva molt no? De que no necessites de ningú, això està molt bé (...) una vegada que vaig marxar, vaig valorar, valorava molt la companyia, sobretot la de la meua mare...no? perquè com ja he dit teníem molta complicitat, parlàvem molt i clar...té els pros i els contres lo de viure sola. No? Perquè me'n vaig anar a viure amb una altra parròquia... i estava sola i eren coses que... i vaig durar molt poc temps, deu mesos més o menys.” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“No va ser cap trauma ja que com no marxava gaire lluny, no ho vaig plantejar com que em necessitava emancipar-me, però em van entendre i em van recolzar en tot moment (...) lluny de la família es fa dur... es fa dur perquè...durant tota la vida ells han estat per tu i...ho han donat tot i tu sempre has sigut la seva prioritat i en moltes ocasions sents que tu ets una mica egoista al buscar la teua independència i el teu estar sol, però d'una altra banda, doncs m'ha ajudat a créixer molt i a entendre i millorar la relació envers ells no...de manera que quan estic amb els meus pares i la meua família...estar més no... vull dir tractar-los amb tot el carinyo que faci falta, encara que sigui freda... i...almenys estar més a sobre no...i ja que estic lluny...tenir una mica més d'atenció...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“mmm...una mica difícil no?...sobretot al començament perquè t'enyores, però afortunadament les distàncies són mínimes, aquí a Andorra, les distàncies no estem parlant de quilometres, és a dir, les distàncies són mínimes i t'enyores però relativament...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“home...al principi em va costar eh...la primera decisió de marxar a viure amb ell, doncs clar...em feia por i me'n recordo que fins i tot plorava a la nit...i li deia a la meua mare: jolin! Jo no sé si podré portar una casa...bé el típic no...tenia vint-i-quatre anys i clar no em veia capacitada de portar una casa i bé...i al final no...o sigui que bé...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“a nivell emocional no va ser difícil, va ser algo que vaig dir: uff que bé!” (Felip, 31 anys, emancipat)

En alguns casos els pares són els que mostren certa reticència o no faciliten l'emancipació dels fills, de manera que intenten que es quedin a la llar almenys fins que marxin per formar un nucli familiar (emancipació amb parella). En aquest sentit es pot parlar d'“estratègies de retenció” per part dels pares. En general, aquesta actitud depèn de factors culturals com la concepció de la família, de les relacions entre els seus membres i del que significa ser pare, ser fill i ser adult.²⁴

“jo penso que cap pressió, tot al contrari...si quan estava a punt de marxar fora per feina, ells em van buscar la feina perquè em quedés, vull dir i no...i no, no en tenen ganes, però

²⁴ En l'article “Retener la juventud o invitarla a abandonar la casa familiar. Análisis de España y Francia”, Sandra Gaviria argumenta que els joves d'Espanya construeixen la seva identitat seguint lògiques de protecció i seguretat, mentre que els joves francesos segueixen lògiques d'autonomia i risc, i això té conseqüències en les relacions que mantenen amb la família, la parella, els amics i en la societat en general. Els pares espanyols utilitzarien “estratègies de retenció” perquè no volen que els fills marxin de casa (només es considera adequat que marxin per casar-se), mentre que els pares francesos pensen que és bo que marxin de casa abans de formar una parella (utilitzarien “estratègies d'expulsió”).

suposo perquè veuen que...que t'agafen massa...que tenen por que fora...que veuen com què si no surts casada de casa, o no surts en parella, o no sé, és a dir cap tipus de pressió...” (Sara, 28 anys, no emancipada)

“crec que els pares en moltes ocasions no estimulen a que el fill marxi...també depèn de la situació, no? Perquè, per dir algo, a la meua mare també li anava bé tenir algú casa...tenir al meu germà o tenir-me a mi...perquè si està sola ella d'aquesta manera tenia companyia i tal...com viure amb parella, viure amb família, no? Suposo que deu haver-hi pares que ja els hi va bé la situació...tenen algú allà...és el seu fill i ja està, estan acostumats i sense el fill doncs també es poden trobar sols i tal...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“per exemple el meu germà té trenta-cinc anys i encara viu a casa (...) no ell no té cap pressió perquè clar...a casa també...que et marxi un fill...jo també si tingués fills també em sabia greu que marxessin...home...hi ha vegades situacions que jo mateixa veig, pel meu germà no...i li dic...marxa i deixa'ls ja tranquils, nosaltres som tres, el meu germà gran ja fa tres anys que es va casar i ara em toca a mi i ell encara es quedarà a casa...clar si els meus pares marxen d'Andorra, si és que finalment marxen que no és segur (...) no sé a veure...i potser també diu i està comentant de marxar amb ells no...que de vegades...” (Jordina, 28 anys)

“quan vaig entrar a viure al pis...doncs bueno van ser unes reaccions molt...vaig començar a dir que marxaria de casa...que quan em donessin els diners i trobés el pis que pogués marxaria..., la primera reacció per part dels meus pares va ser: “oh però ni que estiguessis malament a casa...que no sé què, que no sé cuantos...”; mig any després ja deien: “te ayudo a buscar piso...” a casa meua som cinc val! I jo sóc el més gran, i som cinc i quan vaig començar a viure al pis...llavors també vam haver de trobar l'equilibri, sobretot a la meua mare, ja que em va costar fer-li entendre que no és una extensió de la meua habitació sinó que ja és casa meua i que és diferent..., però suposo que com sóc el primer, vaig anar obrint via...jo penso que és una qüestió d'equilibri.” (Xavier, 26 anys, emancipat)

“no, no va suposar cap problema perquè els hi vaig dir que marxava i ja està...si s'ho agafaven malament...s'ho agafaven malament i si s'ho agafaven bé...doncs millor, no vaig tenir cap problema...” (Toni, 25 anys, emancipat)

Edat d'emancipació

Al demanar als joves sobre quina consideren que és la millor edat per emancipar-se, molts consideren que al voltant dels vint-i-cinc anys, ja que abans dels vint anys pensen que encara són massa joves o immadurs (i en alguns casos encara estan estudiant), però més enllà dels trenta en general consideren que ja són massa grans per continuar a casa dels pares.²⁵ Alguns joves matisen que l'edat per emancipar-se està condicionada per altres elements, ja que primer cal assolir una independència econòmica per mantenir-se (després d'incorporar-se al mercat laboral), però també que sentin que és el moment adequat perquè tenen ganes de ser independents, perquè se senten suficientment madurs per assumir les responsabilitats, etc.

“una edat ideal...sobre els vint-i-quatre, vint-i-cinc anys...que ja has acabat la carrera...esperes a acabar la carrera i un any que potser ja t'estabilitzes...i ja comences, si...tant a Andorra com a Espanya. Hi ha potser que hi ha gent que surt abans perquè té uns tractes diferents, l'ambient i tot...però sí jo crec que és una bona edat...jo amb divuit, jo la veritat que no em veia preparada...jo hagués marxat als divuit hi hagués sigut un xoc...que potser als dos mesos ja estaria súper integrada, però...jo penso que no hauria estat preparada per marxar de casa als divuit anys...Clar, a Holanda tenen molta ajuda, és el que dèiem...que l'Estat també els donava moltes ajudes i els hi facilitava perquè marxessin fora de

²⁵ Les dades de l'Observatori del tercer quadrimestre del 2004 confirmen aquesta idea, ja que un de cada tres enquestats de la mostra considera que la millor edat per emancipar-se són els 25 anys, i els joves no emancipats pensen que s'emanciparan als 25 anys de mitjana.

casa...perquè clar, amb divuit anys, sincerament, pots ser major d'edat però...ets un crió en tots els aspectes...potser hi ha algú puntual que té les idees molt clares però la majoria tenim més pardals al cap que una altra cosa..." (Lorena, 24 anys, no emancipada)

"més o menys la de la meva germana...vint-i-cinc, vint-i-set, vint-i-vuit...a partir dels vint-i-sis, ja que el cotxe l'acabo de pagar als vint-i-sis...tot planificat...jo li vaig dir al meu pare: jo demano un préstec...fins que no acabi de pagar el préstec...fes-te'n a la idea de tenir-me a casa...i quan acabi de pagar el préstec...he d'estalviar una mica..." (Maria, 24 anys, no emancipada)

"és diferent totalment...pel tema de l'emancipació, has de marxar quan t'ho demana el cos...i encara que t'ho demani si no pots marxar a viure fora ja que jo fa dos anys vaig estar intentant buscar un pis per marxar a viure jo sol i no vaig trobar res que fos assequible a la meva font d'ingressos...era foter-me amb un mal de cap amb el banc, durant trenta anys i a pagar unes quotes que si em pujava mig punt el tipus d'interès a mi em tancaven...a la batllia" (Roger, 31 anys, no emancipat)

"aaah bueno, amb una independència econòmica... la meva edat més o menys, vint-i-quatre o vint-i-cinc, més no eh!, més ja trobo...massa tard, hi ha molta gent que està convisquent amb els pares fins a trenta, trenta-cinc anys, i dius ostres! Un mica raro no? Fins i tot raro! a mi quan parlo amb gent i poder em comenten: és que estic visquent amb els meus pares i tal.. i veus l'edat que tenen! És que també és una manera d'espavilar-te...jo ho valoro inclòs quan parlo amb algú si em diu que viu sol, trobo a la persona... com més espavilada, més...amb més sang..." (Sofia, 29 anys, emancipada)

"diria que la millor edat per emancipar-se...entre vint i vint-i-cinc, però diria que també té relació una mica a nivell de ...l'emancipació econòmica no..." (Anna, 34 anys, emancipada)

"vint-i-dos que va ser la meva edat d'emancipació, no és l'edat ideal vint-i-dos...potser és massa jove, trobo que l'edat ideal és l'edat en que una persona ha deixat d'estudiar i té perspectives laborals, és a dir, que ha trobat una feina, en el moment que ja ha trobat una feina i ja té un sou fix, no eventual, ni provisional, sinó un sou fix i que està treballant i té una nòmina correcta doncs, trobo que és a partir d'aquest moment que s'ho pot començar a plantejar no..." (Claudina, 31 anys, emancipada)

"però jo no crec en una edat ideal...o sigui quan tinguis ganes, quan vulguis estar una mica al teu aire...i ser...jo que sé, fer les coses al teu aire, és que és així... dir una edat és que no ho sé...depèn de cadascú, jo me n'aniria...a veure, sempre que tinguis per anar-me'n, quan tinguis ganes o sigui als divuit o als vint-i-vuit...no és un problema d'edat, crec que no...que és quan t'ho demana el cos, pots estar molt bé a casa dels pares fins als trenta anys i fins als divuit...o sigui és qüestió d'un mateix...del coco..." (Toni, 25 anys, emancipat)

"home...avui en dia crec que has de tenir una maduresa...perquè clar, no és el mateix anar-te'n a viure amb una persona, que tens un projecte, un somni...a anar-te'n a viure sola...però bueno conec a molta gent que marxa a estudiar i marxa sola i...súper-bé...però clar depenen dels pares, però sí que és veritat que he conegut nens, per la meva feina, que estan estudiant, estan a la universitat, i els veus més madurs...o sigui que és bo marxar de casa...i l'edat ideal, entre vint-i-quatre i vint-i-cinc..., menys, encara ets molt jove...però clar són experiències personals..." (Laura, 34 anys, emancipada)

"l'edat ideal depèn de la persona, si ets o no ets més o menys madur, les experiències que has passat, amb la casa de qui estàs...si els pares tenen o no tenen calés (...) Però, que a veure una persona per marxar de casa té que ser una mica madur i indiferentment de l'edat perquè potser té divuit anys però *el tio està en sus trece*...no? però tens que estar mitjanament centrat i saber el que fas no? Però independentment de si ho pots fer o no ho pots fer, i si estàs en parella i ho pots fer...doncs penso que ho has de tenir molt clar i tot... Home l'edat ideal penso que vint i pocs anys, vint-i-un, vint-i-dos, jo crec que comença a ser edat per començar a dir va! Per sota d'aquesta edat no, per sota jo crec que la majoria són bastant immadurs i tal...i que no..." (Felip, 31 anys, emancipat)

“l’edat ideal...jo vaig dir a casa meva que, si podia, no faria els vint-i-cinc a casa dels meus pares...no ho vaig complir però bueno...” (Xavier, 26 anys, emancipat)

“jo un parell d’anys després d’estudiar o així...que pogués estalviar una mica, preparar-me o sigui dels vint-i-tres als vint-i-cinc anys” (Lluís, 33 anys)

“sí, jo també...vint-i-tres, vint-i-quatre, després d’acabar la carrera...” (Margot, 26 anys, emancipada)

“sí clar, suposo que sí...una persona que pugui fer la seva carrera i després un parell d’anys i emancipar-se que seria cap als vint-i-cinc...és que ja continuar a casa dels pares més enllà dels vint-i-cinc és molt trist” (Ester, 28 anys, no emancipada)

Ajuts en l’emancipació

Per tal d’emancipar-se, alguns joves han comptat amb l’ajuda dels seus pares, ja sigui econòmicament, comprant mobles, etc. En altres casos no han rebut cap ajuda, ja que esperen a emancipar-se fins el moment en que són autosuficients. De fet, tant si els han ajudat com si no, consideren que només poden comptar amb el suport de la família si necessiten ajuda (o amb els amics en el cas de no tenir la família), especialment en un país on no hi ha desenvolupat un sistema d’ajudes públiques com pot haver-hi en altres llocs.

“bé el pis era dels pares de la meva dona, la comunitat la pagàvem entre els dos evidentment i després despeses també...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“sí, jo treballava al banc, ja portava tres anys treballant i després em vaig casar i ja tenia uns estalvis i també em van ajudar els meus pares...tot s’ha de dir, perquè sense l’ajuda dels pares tot està molt complicat...i més ara...” (Lluís, 33 anys, no emancipat)

“vaig tenir l’ajuda de la meva mare...si no, no haguéssim pogut, sobre tot a nivell econòmic...ens va prestar un diners, per comprar els mobles, per pagar els tres mesos de lloguer, tot...i després també va participar la família d’ell no...d’electrodomèstics i tot això...però bueno, va ser amb l’ajuda de la família (...) sempre l’ajuda és la família...sempre, sempre que he tingut algun problema, està claríssim que...bueno, jo vaig passar que em van robar...em vaig quedar sense diners i les persones que em van ajudar a que pogués menjar va ser la meva família...això està clar...les meves germanes...però bueno, a part d’això...no sé on podries demanar en cas de necessitat...però tinc la sort que he sortit de totes... (Laura, 34 anys, emancipada)

“ajudes econòmiques no... ja que jo ja començava a treballar, em van ajudar a l’hora de comprar alguna coseta: et compro això, et compro allò...però bàsicament no...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“els meus pares em van regalar l’habitació que jo tenia i me la vaig emportar...i ella també tenia quatre coses (...) ens van ajudar pels dos costats i ella per la seva part ja portava coses (...) la meva família em va ajudar i als primers mesos...és normal, cada dos per tres et truquen i et diuen: “necesitas algo?...este domingo venid a comer...” i vas el diumenge i et donen un plat de macarrons pel dilluns i pel dimarts i...però és normal, jo crec que és el normal...” (Toni, 25 anys, emancipat)

“res, ningú em va ajudar...ningú” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“no perquè tampoc els hi vaig demanar, vull dir, no els hi vaig demanar i llavors tampoc eh...considero que m’haguessin d’ajudar, crec que en el moment que et vols independitzar ja has de ser autosuficient, has de ser totalment autosuficient en tots els aspectes no...en l’aspecte econòmic també, no pots pretendre emancipar-te i que et paguin el lloguer els pares o que...has de ser autosuficient quan prens aquesta decisió trobo...ja has de tenir una feina...has de tenir un sou i no has d’estar a expenses del que et puguin donar (...)

evidentment, si tingues algun problema o no me'n sortís, evidentment demanaria ajuda als meus pares, perquè també trobo que a nivell, a nivell governamental tampoc hi ha cap ajut.” (Claudina, 31 anys, emancipada)

Els joves consideren que a Andorra hi ha una manca pel que fa a ajuts oficials (del Govern o dels comuns), i pensen que s'haurien d'establir algun tipus d'ajudes per l'habitatge (com en altres països hi ha els habitatges de protecció oficial), per afavorir l'emancipació dels joves i en general per a les persones amb menys recursos. Encara que alguns joves no tenen informació sobre aquest tema, altres estan més informats d'alguna iniciativa pública (esmenten una iniciativa que es vol aplicar en una parròquia per subvencionar part del lloguer dels joves), i en general consideren que l'administració hauria de posar en marxa mesures per facilitar l'accés a l'habitatge; alguns proposen l'augment dels salaris per compensar l'alt nivell de vida del país.

“penso que s'haurien de donar més ajudes, home sobretot, jo perquè tinc un sou bastant bo, però penso que hi ha molta gent que cobra menys de la meitat que jo, i amb aquests sous no pots tirar endavant...ni per viure, ni per llogar un pis i per comprar encara menys...” (Anna, 34 anys, emancipada)

“home...jo crec que tindria que ser com a Espanya...es tindrien que donar unes ajudes d'habitatge...la gent a Espanya...bé jo tampoc es que conegui molt, però bé jo tinc una tieta que va tenir una ajuda...i es van comprar un pis...tinc una amiga valenciana que també...té un pis de protecció social...jo penso que aquí a Andorra s'han de plantejar de fer les coses per la gent d'aquí...no per treure un benefici de la gent de fora...o sigui ja pels propis andorrans, no...per la gent jove que pujarà, no...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“realment aquí a Andorra crec que no hi ha cap...d'ajuda, bé sí els meus pares, sí...sí, sí...potser que sí que hi ha alguna i jo no ho sé! Jo que conegui...no hi ha cap...jo crec que s'haurien de donar facilitats a la gent d'aquí...per exemple, a Espanya hi ha els pisos de protecció oficial...que si ets estudiant, has acabat la carrera, ets major de tants anys i et vols independitzar, et donen moltes més facilitats per comprar-te un pis que no algú que per exemple ja té tants milions...vull dir, que donen més facilitats a la gent jove, que té pocs diners, que es vol independitzar que a la gent que, per exemple a la gent que ja té més diners, que ja està independitzada i que ja té un altre pis...amb això ajuden més a la gent jove...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“que jo sàpiga...hi ha ben poc...res, o sigui valoració negativa, nul·la...jo el que penso, és que a nivell de vivenda...prima l'especulació i diners, diners, i diners...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“sé que a Canillo sí que està previst no...ajudar al jovent amb una part del lloguer, pagant una part del lloguer però no sé quina part o percentatge, però sé que existeix però únicament a la parròquia de Canillo no... Estic totalment a favor, totalment a favor, en casos evidentment que les persones ho necessitin no...sobre tot el jove que és difícil no...començar...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“l'ajuda... els pares...la de l'administració és difícil ja que has d'estar molt necessitat per tenir una ajuda o suport públic, a part que...li donen a depèn qui i de vegades al que li donen no és que més ho necessita... No mai...m'he informat sobre cap ajuda institucional...com estic a casa no (...) home si les fessin potser sí...però com que ara no vull marxar...jo ho tinc tot molt bé a casa meva...però si n'hi haguessin potser marxaria en comptes d'aquí tres anys...en un any...i si n'hi hagués alguna ajuda, doncs sí que la sol·licitaria...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“home! Ajudes governamentals estarien molt bé! Jo trobo que Govern hauria de fer alguna cosa...home! per la gent jove i una mica per tothom, vull dir, s'haurien de ficar en el tema de salaris i mirar una mica el nivell de vida i tota la història perquè sí que van pujant cada

any aquest percentatge i tota la història però que no dóna...que no dóna i això haurien de...els que fan aquestes estadístiques ho tenen que veure, ja que veuen el dia a dia...doncs que hi fiquin mà i que donin solucions...o que facin alguna cosa, el que passa és que clar, ministres, consellers i tota aquesta gent...doncs clar! Tots aquests problemes no els tenen! I clar en el despatx tot es veu molt clar, molt bonic i molt preciós...però quan estàs al carrer i t'has d'espavilar...canvia eh...la cosa! (...) "el que passa és que amb les ajudes també és...una merda no...perquè sempre hi ha el que...feta la llei feta la trampa...no que, fan aquest pisos de P...es van fer per gent amb una situació econòmica X i tal...i ara veus a la majoria dels que viuen aquí que la majoria treballen a Govern que tenen un sou de la hòstia i clar! Es podrien donar ajudes però també surten aquests problemes...hauria que haver un control...hauria d'haver un control molt sever no...?" (Felip, 31 anys, emancipat)

"solucions...serien o pujar els sous o fer alguna cosa per la gent, pisos o el que sigui...o condicions especials amb hipoteques o el que sigui..." (Felip, 31 anys, emancipat)

"home...jo crec que la millor ajuda que pot fer Govern és pujar els sous...i cadascú que faci el que vulgui...o sigui que vagi a un pis de lloguer o a un pis de compra...clar jo prefereixo que m'ajudin al sou...que el pugin, que t'ajudin en un percentatge de la vivenda, està molt bé però et diran: sí perquè en tant temps no pots fer això o durant tant de temps no pots fer això altre...jo vull fer el que vulgui i quan vulgui, que d'això es tracta..." (Toni, 25 anys, emancipat)

Comparacions amb altres països

Relacionant el tema de l'habitatge (preu dels lloguers, preferència per la propietat, especulació), amb les ajudes públiques i aspectes culturals en relació a l'emancipació, els joves entrevistats comparen la situació d'Andorra amb la d'altres països, i assenyalen el conjunt d'aquests factors per explicar perquè els joves s'emancipen abans en altres països on el lloguer és més assequible, on tenen més ajudes i en els que l'entorn cultural i familiar afavoreix l'emancipació a una edat més avançada:

"està marxant molta gent perquè no poden mantenir el nivell de vida aquí, i estan guanyant molt menys al país d'origen però tenen una vida més digna perquè poden tenir un habitatge en propietat a pagar en vint o trenta anys, el que tu vulguis...però tenen la opció de tenir el seu habitatge en propietat, estan a casa seva i els ajuden en el cas de dificultats o de serveis socials, i ja només això et suma que ja deixes de gastar..." (Roger, 31 anys, no emancipat)

"a mi em fa molta ràbia ja que jo tinc cosins a Bèlgica i allà el nivell de vida és igual que aquí i fent la mateixa feina que jo...no és com a França que tenen moltes subvencions, que potser tampoc és l'ideal, però ells per exemple s'han comprat per vint-i-tres milions una casa amb un jardí de no sé quants metres quadrats i dius..."(Jordina, 28 anys)

"el jove...pel que tinc jo entès...i tal, la vivenda a Europa...el que és al nord d'Europa està més fàcil, però clar si compares amb el nord d'Europa amb Espanya, Andorra i França...ja funcionen d'una manera totalment diferent...jo tinc entès que a Alemanya, Holanda, ...la gent no compra pisos, és tot de lloguer, la gran majoria és tot de lloguer...però per què és de lloguer? Perquè paguen molt poc...que era com antigament estava el lloguer a Espanya...és com si avui en dia un lloguer costés...un pis de noranta metres quadrats a Escaldes valgués quaranta- mil pessetes...que val quatre vegades més aquí a Andorra, és el que tinc entès jo que s'està pagant a Alemanya, Holanda...Dinamarca...inclus un dia per la TV vaig veure que Espanya és el país amb més hipoteques d'Europa...el tant per cent que la gent està més hipotecada, la raó penso que és cultural, els nostres pares no han tingut res...per una guerra, per moltes coses i ara volen tenir algo i senten que si tenen un pis...perquè jo també ho veig inútil...el fet de tenir una hipoteca a seixanta milions de pessetes, que l'acabaré de pagar, si tinc sort d'arribar, em quedarà res per a morir-me o sigui que no ho disfrutaré o ho disfrutaran els meus fills...jo no ho veig...vale! que tens algo, però tens algo al final de la teva vida...però en el moment que tu estàs pagant allò és del banc...no és teu, mentida, tu tens el paper, però en qualsevol moment el dia que no

paguis ve el banc i t'ho treu (...) S'arribat a això...la gent que tenia lloguer...ha vist que el comprar és un negoci...s'ha retallat molt el lloguer...que és patètic el lloguer que hi ha aquí a Andorra i la gent que estava de lloguer diu: “doncs ara aquí aprieto i subo lo que yo quiera...” i ha quedat lloguer supercar i hipoteca supercara...és l'opció...” (Rafael, 27 anys, emancipat)

“vaig conèixer amb un holandès que tenia vint anys, que des de els divuit anava voltant ell sol, i que es va emancipar molt jove...i vaig estar parlant amb ell i em va dir que els lloguers a Holanda eren molt barats...que tenen molta facilitat perquè la gent marxi de casa, fora! I els pares com que també ho tenen molt clar de que si tens divuit anys: fora! I es veu que allà és com una norma que no...que els fills allà no estan a casa fins als vint o vint-i-quatre...és una barbaritat el que passa aquí...no, no fora!! I això em va sorprendre...és una mentalitat completament diferent...de que als divuit ja...va, fora! S'acabat...i aquí a Espanya els pares no foten fora als fills...i clar, és que és diferent...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

Models seguits (germans, amics...)

En alguns casos els joves tenen els seus germans (si aquests són més grans) com a punt de referència en el procés d'emancipació o com a model a seguir, i de fet, a través de la seva experiència veuen la necessitat de tenir una estabilitat econòmica, encara que no sempre segueixin la mateixa trajectòria:

“sí, sí, sí, perquè com ja ho van fer, les meves germanes, suposo que... si hagués sigut filla única, poder no hauria tingut això tant clar no? Però com les meves germanes ja ho havien fet, jo també volia...era un neguit que ...” (Sofia, 29 anys)

“la meva germana em recolza, vol que marxi de casa, que m'independitzi...que faci la meva...ella va marxar als vint-i-vuit, que també ella no pot dir molt...el model a seguir seria al de la meva germana, ja que ha marxat bé, amb una economia estable...el pis ja casi...van comprar un pis...vull dir un model tant a nivell econòmic, com d'això...sí, seria la meva germana...i per la edat també...no tinc pressa.” (Maria, 24 anys)

“sí, la meva germana gran, quan jo vaig prendre la decisió també s'havia emancipat, i llavors, vulguis o no, és una referència no...si la teva germana més gran pren la decisió, jo llavors sóc la mitjana i llavors sempre tens el mirar...i però...bueno, és una referència però tampoc és un punt decisiu per prendre la decisió...els amics no, els amics no...trobo que a mi no m'han influenciat eh...a d'altres persones no ho sé, a mi no...va ser una qüestió personal, de fet, les meves amigues no s'havien emancipat quan ho vaig fer jo...” Claudina, 31 anys, emancipada)

“...no, no, no, el meu germà va sortir de cas per casar-se i els meus amics de sempre, d'allà on jo sóc de València, doncs...també han seguit les mateixes pautes...sortir de casa per casar-se, independitzar-se no...pràcticament ningú...” (Anna, 34 anys)

“no jo la veritat és que separo bastant: el meu germà el gran li ha anat malament perquè s'ha casat i s'ha divorciat...però bueno és la seva experiència i si a ell li ha anat malament no vol dir que a mi em pot anar malament...això ho separo bastant...l'altre germà està casat i tant feliç i viu amb ells i molt bé...i les meves amigues encara no estan emancipades...ho estan intentant...” (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“no en el meu cas no, ja que vaig ser jo el primer en marxar...i dels meus amics tampoc perquè clar...tenia vint-i-un anys...clar a l'època marxar amb vint-i-un, vint-i-dos anys casar-te tothom em deia: que jove i tal...! però és que et deia vint i pocs anys és el que jo considero com a ideal per marxar de casa...el que passa és que quan tens aquesta edat no ho veus tant clar...jo ho veia més clar que els meus companys per dir-ho d'alguna manera...” (Felip, 31 anys, emancipat)

Comparació de la situació actual amb la dels pares

En comparar la situació actual dels joves respecte la que van viure els seus pares, els entrevistats destaquen que abans tenien més limitacions i dificultats en molts aspectes i per aconseguir les coses s'havien d'esforçar més (la majoria començaven a treballar més joves ja que deixaven aviat els estudis), però es conformaven amb menys coses, mentre que ara els joves tenen més accés a l'educació, tenen de tot més fàcilment, i en general no han passat per les situacions de dificultat que van viure els seus pares (molts van haver d'emigrar per guanyar-se la vida), però al viure en una societat del consum tenen més necessitats (les seves expectatives a nivell material i de benestar són més altes) i els dificulta la decisió d'emancipar-se.

“...perquè abans els joves tampoc tenien tant i es marxaven de casa...i jo penso que no hi havia tantes comoditats com ara, s'han tornat una mica...clar com tenen de tot...ens hem adaptat a això...i els responsables poden ser els pares, la societat una mica i que marca tot això de voler tenir-ho tot...els pares, jo crec que han passat de no poder donar als seus fills res...a donar-ho tot...llavors clar, jo crec que no saben ara...jo m'he trobat a gent jove que treballa i estudia, que s'estan pagant els estudis universitaris, que ajuden a la seva família...o gent que l'únic que fa és presumir de cotxe...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“la meua és millor que la dels meus pares...per molt que hagi passat dificultats...jo no he passat gana...jo he pogut tenir una educació...que la he agafat o no la he agafat...però no m'ha faltat mai de res...he pogut escollir...jo crec que la meua mare no va poder escollir, la meua mare encara va començar més jove a treballar, el que va aprendre li va ensenyar una senyora, o sigui...era una altra situació...” (Laura, 34 anys, emancipada)

“és que abans eren uns altres temps...ells a lo millor tenien menys necessitats...o...és com els nens, jo ho veig amb la meua germana: ara compra-li carrito, que no sé que...i abans agafaven una tovallola i un no sé que i ja s'ho feien...no necessitaven tantes coses per viure, i ara la nostra societat fa que tinguis aquest mòbil, i no sé que... o qualsevol chorrada...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“Sí...la gent ara té que estar molt segura...abans tenien que marxar abans de casa i no tenien treball i el que fos i es van tenir que venir a buscar la vida aquí amb la meua àvia no...jo com ho tinc tot aquí a Andorra i no necessito marxar fora a buscar-me la vida...a veure...tinc la meua parella, no necessito...marxar...abans la gent era més difícil...és que ara penses, per exemple, amb catorze anys casar-te i amb quinze o setze tenir un fill...jo penso que la joventut s'ha tornat més exigents...volem viure molt més la nostra joventut...i això també ens ho han inculcat els nostres pares i després un cop ja has viscut la teua joventut, dons va ara em plantejo emancipar-me, tenir una economia...jo almenys...jo no voldria tenir un fill i no tenir diners per donar-li de menjar...o el que fos...o diners per anar al metge, com hi ha gent que conec... que van fins aquí...que no tenen ni un duro i...que tenen un fill, sempre apurats, sempre apurats...” (Maria, 24 anys, no emancipada)

“a veure...ells tenien les seves dificultats, eren èpoques difícils...perquè estic parlant dels anys setanta, eren moments difícils...i clar cada moment té les seves dificultats, no és el mateix els anys cinquanta que els anys seixanta, no és el mateix els anys seixanta que els anys setanta...els vuitanta que els noranta...o el dos mil i cada època té la seva...però trobo que aquesta és una època difícil perquè...hi ha molta inestabilitat, en tots els aspectes...laboral, econòmica...inestabilitat a nivell mundial...diria jo no...” (Claudina, 31 anys, emancipada)

“els nostres pares no tenien de res...jo parlo en el meu cas eh...o pels avis dels meus pares o pels pares dels meus pares, de fa quaranta anys ençà tenien que lluitar per menjar, als que els hi va tocar la guerra de prop inclús van passar gana...o sigui de no tenir res...no tenir estudis, no tenir menjar, la feina vivien del que podien, ara s'ha passat a l'extrem, ara un treballador pot tenir un BMW, una torre con piscina, roba cara...s'ha passat d'un extrem a l'altre...que és el consumisme o globalització o el que vulguis...crec jo eh...no tothom, però

la tendència és aquesta...que la gent cada dia vol tenir...a casa d'un treballador entres i hi ha vuitanta mil luxes (...) és una societat materialista...totalment i cada vegada s'està anant a més i espero que això es freni ja que si no d'aquí vint anys...no sé com anirà això, s'estan perdent valors...s'està perdent...tot i que aquí a Andorra això...encara s'aguanta bastant, però inclús la gent que porta molts anys a Andorra ho diu... (Rafael, 27 anys, emancipat)

“era molt dur abans, molt més dur abans. Abans era sortir de casa ja però per necessitat, per feina, la immigració...era diferent, la gent sortia molt necessitada de casa. No sortien per una independència, sortien per buscar treball, ara és diferent.. ara la gent no surt per buscar treball, surt per això perquè t'has emparellat, perquè et fa il·lusió...però no per necessitat...abans era totalment per necessitat i abans la gent...s'emparellava per necessitat també...es resignaven molt.” (Sofia, 29 anys, emancipada)

“no té res a veure...vull dir els meus pares van estudiar fins als onze anys i després es van posar a treballar...i van tenir que madurar de cop i volta i ...això i això...i si no treballes no menges i clar...però també són èpoques completament diferent que...maduraven molt més ràpid...vull dir, la gent que continuava estudiant era perquè tenia diners...perquè a casa seva li facilitaven...i aquestes eren poques famílies...ara accedir a uns estudis universitaris ara i entre cometes ho pot fer la majoria de la gent...i qui no ho fa és realment perquè no ho vol o perquè no pot...hi ha molta més facilitat per tenir un estudis universitaris...abans qui tenia uns estudis universitaris era perquè a casa seva tenien diners...no perquè ells volguessin sinó perquè tenien diners...ara la gent té dos carreres, tres i no paren d'estudiar...i a veure si continues estudiant és perquè realment vols ampliar algun sector del que a tu t'interessa...no ara faig això! Ara l'altra...! és una mica de cara i d'egoisme per part de la gent jove: “mira com m'ho paguen els meus pares m'estic a casa” i la vida universitària és la millor i...tens moltes festes i no sé que...i ho trobo molt egoista... (Lorena, 24 anys, no emancipada)

“uffff ...la meva situació respecte a la dels meus pares...a la meva edat...molta més avantatges nosaltres, culturalment els meus pares...o socialment estaven...era més...instaurada o més marcada la obligatorietat de estar pels pares i jo ara no sento aquesta necessitat...a no ser que sigui més emocional perquè la sento jo...però com que socialment el fills havien de cobrir les necessitats dels pares i estar per ells...i també la gent sortia de casa per casar-se...cosa que avui en dia doncs bueno...hi ha gent que també...surt de casa per treballar o per que necessita aquesta emancipació...” (Anna, 34 anys)

“no sé...no s'haurien anat a viure junts els meus pares...s'haurien casat, no sé...més o menys és la situació que vivien ells...i potser a la meva edat no...però amb un parell d'anys més i ja es juntaven...ja es casaven, amb vint, vint-i-dos ja es casaven, ja es casaven i començaven a tenir fills...o sigui que... no és tanta la diferència...” (Toni, 25 anys, emancipat)

Independents i adults

Al demanar als joves si se senten independents i adults, i en quins aspectes se'n senten o quins factors consideren que influeixen en aquesta consideració, els que estan emancipats assenyalen que se senten adults des del moment que van començar a mantenir-se econòmicament i van deixar de viure a casa dels pares (independència econòmica i residencial), ja que això comporta assumir responsabilitats en tots els aspectes. En el cas dels joves que viuen amb els pares, es matisa el sentiment d'independència, ja que es pot tractar de situacions d'emancipació parcial: alguns dels que estan estudiant se senten independents en alguns aspectes, però econòmicament continuen depenent dels pares, mentre que els que tenen independència econòmica, tot i no tenir un habitatge propi, se senten adults ja que assumeixen les mateixes responsabilitats o es troben capacitats per assumir-les (encara que en algun cas prefereixin no adquirir-les).

“en procés de maduresa...suposo (...) perquè sempre n'aprens, jo trobo que et passes la vida aprenent no? I a mi m'ha passat de vegades de tenir algo al cap i passa mig any o un any i

pensar i pensar lo que se m'havia passat pel cap fa temps, fa poc temps, ja et dic un interval d'un any, i em sobta no?" (Sofia, 29 anys, emancipada)

"...doncs podria ser des de que he vingut a Andorra...penso que hi ha hagut un abans i un després... ja he trencat tot els lligams amb la família, abans estava molt a prop, no...he tingut que patir i que treure'm tot jo sola, amb més intensitat provocat per la distància no...si al principi, estàs a prop dels pares sempre tires mà per alguna coseta...però aquí, poc a poc, ja vas entrant en el món laboral, i també et marca i et fa més forta enfront a tot no...i sí, sí, la maduresa, penso que aquí a Andorra..." (Anna, 34 anys, emancipada)

"sí, el trobar feina i independitzar-te va junt...eh, i és en aquest moment, en aquest punt que deixes els estudis...perquè quan estàs estudiant implica encara que...com que no sortissis encara de l'edat adolescent, no...i en el moment que deixes d'estudiar, i trobes una feina ja adquireixes una responsabilitats que et fan madurar..." (Claudina, 31 anys, emancipada)

"sí, sí totalment adulta... perfectament, de fet ja formava part abans, el problema és que no podia, per temes econòmics, i estava al noranta per cent, aquest deu per cent restant era econòmic, fins al dia que vaig decidir de venir cap aquí...i "me espabilé por mi cuenta..." que era l'únic que em faltava..." (Rafael, 27 anys, emancipat)

"el fet de tenir parella no...és el fet de poder-se mantenir a un mateix...o sigui: sortir al món laboral, pagar un pis, pagar un lloguer...pagar-se el menjar, tenir que anar a comprar, rentar-se la roba, planxar-se la roba, bé fer-s'ho tot...crec eh...igual m'equivoco, però..." (Rafael, 27 anys, emancipat)

"jo crec que sí...jo fa temps que em veig ja com un adult...el que passa és que t'agrada una mica fer-te el nen...o sigui sortir per ahí amb els amics o jo que sé...mil coses...fer de tot una mica..." (Toni, 25 anys, emancipat)

"quan vam començar a viure junts llavors vaig començar a sentir-me més adult ja que començava a tenir unes responsabilitats que abans no tenia...i sí que notava que els meus amics molt cabres tots i cap a aquí i cap allà i jo no...hi havia vegades que no podia i d'altres que no volia, i d'altres que deia: ostres allà sí que m'agradaria anar! Però aquest més no puc anar-hi...o aquest cap de setmana hem d'anar a veure a la sogra...doncs...clar són mil coses..." (Toni, 25 anys, emancipat)

"sí...però penso que és més començar a conviure amb algú... o encara que no sigui amb algú que sigui sol...perquè és com que t'has de buscar la vida...llavors si estàs vivint sol no t'és igual arribar deu minuts tard a la feina perquè no t'ho pots permetre i hauries de buscar una altra feina...i si estàs rotllo amb els teus pares, més al teu aire... pues...que arribes tard...doncs arribes tard, que avui no vas doncs no vas...ja que sempre tens als pares allà...o sigui el moment de trobar-se adult és anar-se'n sol, per mi..." (Toni, 25 anys, emancipat)

"sí, com a adulta també...el moment per sentir-me adulta va ser el moment en el qual em vaig quedar sola...sola que dius: tens problemes però te'ls has de treure tu...i intentar que, clar...no dependre ni econòmicament ni emocionalment del que tens al teu voltant...sí m'he trobat amb aquest problema "xapó", l'he solucionat...me n'he en sortit i això t'ensenya...i és que hi ha vegades que ho veus tot fosc...que no sortiré, que no arribaré...pam pam pam i de vegades et sembla molt lluny i surts..." (Laura, 34 anys, emancipada)

"Adult...jo considero que sí, en el moment que marxés de casa, et cases, tens un crió i tal...si no ets una mica madur i tens el cap una mica centrat...malament, no? Encara que ja n'hi ha...per això eh...jo crec que el fet de tenir un fill et fa madurar, jo crec que sí...només el fet de portar un fill al món ja és algo...que hi ha molts que ho fan a la torera però...però és un fet que s'ha de pensar molt...i si el vols tenir com Deu mana i cuidar-lo i tot...és molta responsabilitat un nen..." (Felip, 31 anys, emancipat)

"em veig com una persona de trenta-un anys jove...exacte...jo assumeixo totes les responsabilitats... totalment i no hi ha un punt d'inflexió per trobar-se adult...hi ha tota una evolució...no arribes un dia, t'aixeques al matí i dius: ja sóc responsable! Sinó que poc a poc, un dia et fan aquesta pregunta i respos: totalment (...) o sigui...la vareta màgica no ha arribat...sinó que veus un punt de... d'això que veus que d'estar-me a casa a estar-me sol, no

em canviaria absolutament res...l'únic que les factures anirien al meu nom i ja està, que m'hauria de fer càrrec absolutament de tot...ara arriben al nom de la meva mare, però les paguem tots..." (Roger, 31 anys, no emancipat)

"en general...en alguns aspectes sí...amb l'aspecte econòmic encara no! Però en els demés aspectes sí, bastant independent...és del que es queixa la meva mare sempre: ahhh és que tu ets massa independent...tu vas a la teva i (...) en alguns aspectes crec que no...que segons les decisions em costa molt més i sempre estic com demanant consell als meus pares...faig això? Faig lo altre? Que puc fer? Que encara hi ha decisions que em costa prendre però en casos puntuals... Però a nivell emocional no...això està claríssim que no! Des del primer any que vaig anar a estudiar fora no em va costar allò desenganxar-me dels meus pares i si no trucava en una setmana, cap problema! Que hi ha gent que sí que necessita molt als seus pares i jo no tenia aquesta dependència no...des de el primer any, i cada any la meva necessitat d'independència sempre ha anat a més, en aquest aspecte..." (Lorena, 24 anys, no emancipada)

"em veig molt jove...abans sí que em veia molt més independent...anava molt més a la meva...però ara no ho sé, em trobo, ja fa una temporada, una mica més casera...la casa, la família...ho valoro més." (Maria, 24 anys, no emancipada)

"sí em veig com una adulta però...si tingues que portar casa meva ho faria...però com que m'ho fan...em trobo capacitada però no tinc pressa...no és això que digui...doncs ho vull tenir, quan més tardi doncs millor ja que com m'ho fan tot....perquè em tinc que preocupar....quan estic de vacances sempre m'ho faig jo tot no...però si de moment m'ha fa tot la meva àvia i només m'ho he de fer jo un mes a l'any...per què m'he de preocupar?" (Maria, 24 anys, no emancipada)

L'ASPECTE ECONÒMIC DE L'EMANCIPACIÓ

Un dels aspectes que més es relaciona a l'hora de parlar de l'emancipació dels joves és la dificultat d'accés a l'habitatge. De fet, les visions més economicistes (que ben segur s'han de complementar amb els altres aspectes tractats en el nostre estudi) per explicar el retard de l'emancipació dels joves parlen del efecte-renda²⁶: si els joves es queden més temps a casa dels pares és degut a les dificultats materials que els hi impedeix accedir quan volen a l'emancipació, retardant-la fins que les condicions materials siguin propícies.

Aquesta manca de recursos disponibles està condicionada d'una banda, per les rendes disponibles pels joves així com per la seguretat d'aquests ingressos a mig termini, és a dir, la inserció en el món laboral d'una manera més o menys precària. D'altra banda, l'altre factor principal que condiciona l'efecte-renda és els costos que en cada disjuntiva es desprenen d'accedir a l'habitatge (el cost directe de l'habitatge, ja sigui de propietat o de lloguer, així com el del seu manteniment). El "Consejo Económico y Social"²⁷ espanyol relaciona de manera clara la disminució del percentatge de joves emancipats i l'encariment de l'habitatge i/o el nivell adquisitiu i la seguretat en el treball dels joves, anomenant aquesta situació com a "crisi de l'accessibilitat"²⁸.

En aquest sentit hem de fer esment que l'habitatge, i pel conjunt de la ciutadania del Principat, és un dels problemes més importants per a la societat andorrana segons dades del conjunt d'Observatoris del CRES²⁹. Aquesta preocupació és una conseqüència de l'encariment del preu de l'habitatge en aquests darrers anys i que es tradueix en certes dificultats per accedir a l'habitatge.

Aquesta dificultat és més pronunciada per a certs col·lectius, sobretot entre les persones que cerquen o estan formant un nou habitatge, és a dir, els joves que s'emancipen i els immigrants.

D'altra banda, i segons dades de l'Observatori del tercer quadrimestre del 2004³⁰, es pot destacar que entre els joves que no s'han emancipat, quasi un 30% afirma que el principal motiu per no fer-lo és el preu dels pisos i un altre 30% pensa que no ho ha fet per problemes econòmics en general. També, quan es demana als no emancipats quina és la quantitat que pensen que necessitarien per poder mantenir la seva llar, la mitjana de les respostes es situa al voltant de 1.300 euros, i només un 32% afirma que disposa d'aquesta quantitat. En relació a les persones emancipades de 18 a 34 anys enquestades en aquest Observatori, un 27% d'ells afirma que la principal dificultat que varen trobar

²⁶ Gil Calvo, E. (2002): "Emancipación tardía y estrategia familiar". *Revista de Estudios de juventud*, núm. 58.

²⁷ El Consell Econòmic i Social espanyol previst en la Constitució de 1978 (art. 131.2) va veure la llum el 1991, any en què es va aprovar la Llei que el creava. Es configura com un òrgan consultiu del Govern, per mitjà del qual es preveu la participació dels agents econòmics i socials en la presa de decisions de la política econòmica i sociolaboral.

²⁸ Consejo Económico Social (2002): *La emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda en España*. Madrid, CES.

²⁹ Segons la comparació dels Observatoris que el CRES realitza des de principis de l'any 2002, ha passat de ser un dels principals problemes d'Andorra per un 14% dels enquestats a principis de l'any 2002 a ser-ho per un 46% al darrer quadrimestre del 2004.

Pàgina web: <http://www.iea.ad/cres/observatori/problemes3trimestre2004.htm>

³⁰ Dades de l'Observatori del tercer quadrimestre del 2004.

Pàgina web: <http://www.iea.ad/cres/observatori/temes/emancipacio3trimestre2004.htm>

va ser econòmica, mentre que un altre 16% declara directament que l'habitatge fou el principal problema.

En aquest apartat es vol analitzar com ha incidit l'evolució de l'efecte-renda en relació al retardament de l'emancipació dels joves. A continuació desglossarem el dos components anteriorment esmentats de l'efecte renda, les rendes disponibles pels joves i els costos econòmics d'accés a l'habitatge.

Rendes disponibles pels joves

Si analitzem el panorama laboral andorrà, podem apreciar que descomptant l'etapa d'estancament de 1993, hi ha hagut un gran creixement econòmic durant els 40 anys passats, sent una característica pròpia de l'economia andorrana la manca de ma d'obra. Aquest fet significa que la majoria dels joves nascuts a Andorra no tenen dificultats en trobar feina, tenint la major part oportunitats de trobar feina dins del segment primari del mercat laboral andorrà³¹ (treballs ben remunerats, estables, amb capacitat de promoció, amb un important control i domini sobre el seu treball). És més, fins ara la major part de les persones amb titulació universitària i nascudes a Andorra han pogut accedir a treballs directament relacionats amb els seus estudis o si més no, amb treballs també d'aquest segment privilegiat. De fet, totes les persones entrevistades nascudes a Andorra, tan emancipades com no, estaven treballant (menys els que continuaven estudiant), amb feines que es poden considerar com "bones" dintre del mercat laboral andorrà.

“...a nivell professional estar súper bé i tranquil·la...jo tinc la sort que m'agrada la meva feina...que es molt important i que arribo a la feina i el que estic fent m'agrada...o sigui que per mi això és una avantatge enorme...tinc la sort de poder-me pagar un pis...i de tenir una feina que m'agrada... que això per mi, és ja tenir la meitat de guanyat”. (Laura, 34 anys, emancipada)

“...a nivell professional crec que estaré una mica més amunt, dintre de cinc anys, que ara...espero estar més amunt sinó...per muntar alguna cosa pel meu compte...he de saber més i cinc anys no és tant...perquè a l'electricitat sempre surten coses noves i no només és l'electricitat...ara tens les línies digitals o sigui...és molt...és molt i que ho fa l'electricista i hi ha coses que sí que arribes però hi ha coses que...que no i dintre de cinc anys no arribaré”. (Toni, 25 anys, emancipat)

“A nivell laboral...evidentment a on en paguin més allà me'n vaig, no? Però a la feina estic molt bé i de moment doncs està tot correcte...el que sí que tinc clar és que en aquest departament del C... no em quedaré de per vida...tinc trenta-un anys i si no ho faig ara no ho faré quan tingui...cap als cinquanta anys...ara és quan m'he d'espavilar...si et quedes estancat doncs...si tingués una certa edat val! Però jove com sóc m'he d'espavilar...i a la meva vida tinc més metes no només una bona feina i ja està...no! i no perquè tingui un pis ja està, no! M'he d'espavilar igualment...” (Felip, 31 anys, emancipat)

“...a Espanya és tot el contrari, és molt difícil...i tot és un problema perquè treballava dotze, tretze hores i guanyava vuitanta mil peles...fa cinc anys eh...i que no...el poder adquisitiu és una mica més gran, també el nivell de vida és una mica més cara...però tens entre cometes sortides...a Espanya et trobes entre la espasa i la paret... no hi ha cap tipus de sortida...”. (Rafael, 27 anys, emancipat)

³¹ Batalla, J.; Casals, M.; Micó, J. (2004): *Anàlisi de la situació laboral a Andorra*. Andorra, CRES-Institut d'Estudis Andorrans.

D'altra banda, en la següent taula podem trobar els sous de mitjana per edats dels joves de 18 a 34 anys:

Edat dels assalariats	Sous mensuals de mitjana (Octubre del 2004)
18 a 19 anys	850 euros
20 a 24 anys	1118 euros
25 a 29 anys	1367 euros
30 a 34 anys	1585 euros

Font: CASS³² Elaboració pròpia

Aquestes dades són la mitjana de tots els joves que tenen feina remunerada actualment a Andorra, tant nascuts a Andorra com persones que provenen d'altres països i que han vingut a treballar al Principat, i que afronten realitats molt diferents: dins del grup dels joves de 18 a 19 anys hi ha sectors que tenen una mitjana d'ingressos inferior als 850 euros (ex.: comerç i reparació dels vehicles –790 euros–, transport i emmagatzematge –633 euros–, administració pública –579 euros–). A l'altre extrem, entre les persones de 30 i 34 anys podem trobar sectors on la mitjana és molt superior, com el financer –3.345 euros–, producció i distribució d'energia elèctrica –2.174– o el de la construcció –1.685 euros–.

Salari mitjà per Sectors d'activitat i grup d'edat

	18 a 19 anys	20 a 24 anys	25 a 29 anys	30 a 34 anys
Agricultura ramaderia caça i silvicultura.	1.464,85	966,9	1.019,86	1.085,96
Indústries manufactureres.	903,53	1.116,27	1.355,15	1.536,15
Producció i distribució d'energia elèctrica.		1.361,9	1.968,18	2.174,52
Construcció.	1.096,13	1.397,79	1.576,48	1.685,04
Comerç i reparació de vehicles de motor.	790,35	1.073,25	1.273,69	1.428,86
Hoteleria.	891,71	1.068,07	1.221,65	1.301,54
Transport. Emmagatzematge i comunicacions.	633,27	1.143,43	1.335,92	1.634,56
Sistema financer.	1.052,63	1.260,19	2.054,68	3.345,14
Activitats immobiliàries i de lloguer.	773,25	926,71	1.308,13	1.555,54
Administració pública defensa i seguretat social.	579,97	1.070,55	1.497,42	1.776,58
Educació.	850,28	910,86	1.368,74	1.508,2
Activitats sanitàries i veterinàries.	644,39	1.215,28	1.391,83	1.534,02
Altres activitats socials i de serveis prestats.	487,85	950,74	1.160,63	1.337,58
Llars que ocupen personal domèstic.	969,1	890,64	987,72	883,24
Organismes extraterritorials.			1.087,1	1.394,65
Declarant voluntari sense activitat.	216,96	1.148	1.472,37	1.361,45

Font: CASS³³. Dades d'octubre del 2004.

A aquesta relativa bona entrada en el món laboral per part dels nacionals, s'ha d'afegir que una part molt important d'aquesta entrada en el món laboral es realitza a la part menys precària (on hi ha més estabilitat laboral) dels sectors laborals andorrans.

³² Pàgina web: http://www.cass.ad/idiomas/catalan/paginas/index_espa.jsp

³³ Pàgina web: http://www.cass.ad/idiomas/catalan/paginas/index_espa.jsp

La realitat andorrana és força diferent a la espanyola, on malgrat el creixement econòmic experimentat durant els darrers anys, que ha aconseguit reduir les taxes d'atur de la gent jove, una part molt important dels joves tenen contractes temporals³⁴. Segons el "Observatorio joven de la vivienda en España"³⁵ hi ha una relació entre la taxa d'atur, la proporció de treball precari i el retard en l'emancipació dels joves espanyols, encara que les millores en l'accés al mercat de treball no s'han traduït automàticament un rejuveniment de la taxa d'emancipació (que actualment està al voltant dels 29 anys al conjunt de l'Estat espanyol)

L'edat on hi ha més proporció de joves que estan emancipats en relació amb els que viuen amb els pares està al voltant dels 28 anys en el cas dels nats a Andorra. Aquesta edat és més baixa que l'espanyola i segurament es pot explicar per la millor entrada en el món laboral. Amb tot, aquesta edat és molt tardana si la comparem amb altres països europeus com per exemple França o altres països del nord d'Europa.

Costos econòmics de l'accés de l'habitatge

La dificultat per accedir a l'habitatge per part dels joves s'ha de relacionar amb el nivell adquisitiu dels mateixos (o l'entrada al mercat laboral amb uns determinats ingressos i/o de manera més o menys precària), però també amb el preu de la vivenda i els costos derivats del seu manteniment, de les condicions de les hipoteques ofertades per les diferents entitats financeres en el cas d'un pis de compra, així com les ajudes/subsidis que hi pot haver des de les diferents administracions.

En primer lloc, i malgrat no haver-hi dades públiques que quantifiquin l'encariment de l'habitatge a Andorra en els darrers anys, sí podem donar aquestes dades extretes d'entrevistes amb professionals del sector immobiliari:

"...quina és la pujada que s'ha produït en els preus dels pisos per exemple des del noranta-set...des de el noranta- set són set anys, no? Doncs jo diria que tirant baix, sobre un cent per cent..." (Representat de l'Agia, Associació d'Agents Immobiliaris d'Andorra)

"Yo calculo por lo que se ha estado leyendo, (pausa) de entre el 150 i el 170 por ciento, del 97 a aquí (...) Este porcentaje se da tanto en compra como en alquiler porque el alquiler es consecuencia del precio de compra, es la pescadilla que se muerde la cola. Si sube el precio de adquisición de la vivienda, suben los alquileres, cuando suben los alquileres la gente piensa, pues (pausa), para no pagar un alquiler, voy a comprar una vivienda, con ese dinero pago la hipoteca, y lo que hace es que suba el precio de la vivienda. Así el círculo se cierra...". (Home, Promotor d'una constructora))

En aquest sentit, hem de constatar que, segons dades del Fons Monetari Internacional, l'augment del preu dels pisos ha estat també molt important a alguns països com Austràlia, Irlanda, Espanya i Regne Unit. L'augment dels preus d'Andorra estaria a la banda alta de països on ha augmentat més els preus (Irlanda o Espanya) o al nivell de grans ciutats europees com Londres, Madrid, Barcelona...

³⁴ Segons dades del tercer trimestre del 2004 del "Observatorio joven de la vivienda en España", hi ha una taxa d'atur juvenil del 15,2% i només un 31,8% dels joves tenen contracte fix. Pàgina web.: <http://www.cje.org/actividades.nsf/>

L'index de precarietat a Espanya és al voltant del 31% i la mitjana europea és del 13%. Jordi Serrano: *L'emancipació dels joves catalans. El camí que cal recórrer*. Moviment Laic i progressista. P.10

³⁵ Pàgina web: <http://www.cje.org/actividades.nsf/>

“Un trabajo del fondo Monetario Internacional publicado en las perspectivas económicas de septiembre de 2004 subrayó la simultaneidad de los intensos aumentos de los precios de la vivienda de numerosos países occidentales a partir del año 1997. El auge de 1997-2004 se ha diferenciado de los precedentes sobre todo por su duración y por la intensidad alcanzada por la construcción residencial. Los mayores aumentos de precios de vivienda coincidieron con los descensos más significativos de los precios de las acciones. En el septenio que terminó el 2004 Irlanda fue el país de la Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico (OCDE) que registró el mayor aumento de los precios de las viviendas, el 187%, seguido por España, donde el aumento acumulado ascendió al 149%. Sobre los precios de las viviendas han actuado factores comunes en un amplio número de países desarrollados. Entre los mismos destacan los bajos tipos de interés y las óptimas condiciones generales de financiación, que han explicado en torno al 40% del aumento de dichos precios. El resto del crecimiento tiene su origen en factores de carácter nacional, entre los que destacan el grado de desarrollo de los mercados hipotecarios y la diferente elasticidad de la oferta de nuevas viviendas...” (Rodríguez, J.: “Siete años de auge inmobiliario” Diari “*El País*”, 8 de gener del 2005, Pàg. 48)

Quant a les motivacions d'aquest augment, aquests professionals d'Andorra fan les següents reflexions:

“...però és clar... degut a la borsa, els negocis als altres països no han anat tant bollants com semblava...els interessos, això ha influït una barbaritat...no es troba tampoc matèria prima de terrenys, no n'hi ha, Andorra és molt especial i no es pot construir a tot arreu, cada vegada es limita més l'espai per construir, cada vegada, per lògica, si tu ets un obrer de la construcció i jo et pujo el salari...aquesta puja tindrà que repercutir de manera directa en la feina que tu fas...i és que de meravelles no hi ha, i llavors això fa que...jo ho veig difícil, jo ho veig difícil, ja et dic, i la puja ha sigut, la puja ha sigut molt important...molt forta...molt forta, no solament aquí, ja et dic...podem mirar d'altres indrets però el que ens interessa és Andorra. Hi ha hagut una puja enorme, també una demanda enorme...la demografia d'Andorra...estem parlant de quants habitants hi havia a Andorra al noranta-set i quants en n'hi ha ara...potser hem crescut però potser no tenim la base per créixer tant ràpid, se'ns estan fent petites les clavegueres, amb l'aigua tenim problemes, les carreteres ja, per descomptat, ja no saps com fer-ho, etc. (...) i que la gent ara al baixar els interessos...clar s'han afegit varies coses: la borsa no ha funcionat, n'hi ha hagut pèrdues, els interessos han baixat en picat, hem contribuït una mica tots, una publicitat d'alguna manera diguem-ne enganyosa: pel preu d'un lloguer et compres un pis...ho trobes a tot arreu això...i és engany (...) perquè tingui una necessitat imperiosa però no és el cas...perquè el mercat aquest està regulat per l'oferta i la demanda i actualment hi ha una demanda enorme i poca oferta...l'oferta no és tant gran com la demanda i ha molta més demanda que oferta, i això fa que els preus pugin i això ho sap tothom...” (Representant de l'Agia, Associació d'Agents Immobiliaris d'Andorra)

“Esta subida de los precio en parte está relacionada con la caída de los tipos de interés. Pero en un principio era que la bolsa no daba beneficio. Y de toda la burbuja que hubo del “punto com” se derivó hacia la vivienda, hacia l'adquisición o la especulación en este rango.” (Home, Promotor d'una constructora)

Els professionals relacionen la caiguda dels tipus d'interès i la crisi borsària com uns dels motius principals de l'augment dels preus, sense oblidar l'augment demogràfic del país en els darrers anys i la manca de terreny construïble dins del Principat. D'altra banda, no s'ha d'oblidar l'augment de demanda d'habitatge degut a la disminució de la mida de les llars: encara que no tenim dades sobre l'evolució de les llars andorranes, en els darrers 50 anys hi ha hagut una disminució del número de persones que habiten a cada llar a la resta d'Europa i sembla evident que a Andorra ha hagut una evolució similar.

En els darrers temps s'està parlant molt de la possibilitat d'una baixada brusca dels preus de l'habitatge degut a la possibilitat d'estar en l'actualitat sobrevalorats (el que s'anomena "bombolla immobiliària"). Aquest és un fenomen que ja és va donar al Japó a principis dels anys 90. Des de diverses institucions internacionals (Fons Monetari Internacional³⁶...) com d'altres institucions dels països on s'han encarit més els preus de l'habitatge (Espanya, Anglaterra, Irlanda... i també Andorra) es nega aquesta possibilitat encara que s'alerta sobre els perills que un augment dels tipus d'interès elevat podria tenir dins d'aquest mercat immobiliari.

Els professionals destaquen que el mercat immobiliari té unes rigideses (derivades de ser un article de primera necessitat) que fan molt difícil que puguin haver situacions similars a la crisi borsària dels tres primers anys d'aquest segle com a conseqüència de la caiguda dels preus de les accions de les empreses de telecomunicacions i relacionades amb Internet. Així, comenten que la demanda de l'habitatge continuarà sent alta degut a la immigració i l'augment de la demanda en general, que l'escassetat del sòl farà que els preus continuïn pujant. També afirmen que dins del sistema de l'euro és molt difícil un augment molt elevat dels tipus d'interès (encara que diversos analistes econòmics alerten de que la sortida de l'etapa d'estancament econòmic d'Alemanya i altres països centrals de la Unió Econòmica Europea possibilitarà un augment moderat dels tipus d'interès). De tota manera, també comenten que part dels diners invertits a l'habitatge en els darrers anys és de caràcter merament especulatiu i que és possible que en una altra conjuntura hi hagi una desinversió important.

"Yo no creo que estemos en una situación de burbuja inmobiliaria. Además personalmente yo pienso que la vivienda todavía subirá mucho más, por muchos motivos. En primer lugar por la carencia de terreno, esta famosa moratoria que hay, la nueva ley del suelo que va a salir. Pero más importante es la demográfica, ¿donde se va a meter a todos los emigrantes del tercer que vienen hacia Occidente? ¿Los metemos debajo los puentes? ¿O tendremos que hacer más viviendas? Y ese es uno de los motivos (...) No creo que suban los precios si suben los tipos de interés. Por otros motivos, los tipos de interés no subirán (pausa) por la sencilla razón de que hoy los tipos de interés están dentro de Europa, y una subida de interés supondría que no se puede pagar las hipotecas y que los bancos se tuvieran que quedar con centenas de miles de pisos. Lo que supondría consecuentemente una caída astronómica de los pisos y la ruina para todos los bancos, cosa que ellos mismos tendrán que mantener aunque sea artificialmente." (Home, Promotor d'una constructora)

"...més que bombolla immobiliària jo crec que dintre d'aquest sector...no ho diré...també hi ha molt diner negre...perquè el que tu deies d'un bloc sencer, que compren...primer no tenen permisos per comprar-ho i estan fora de la llei, i si Govern ho sap com és que ho permet...estem fomentant els prestanoms...no solament en aquest sector sinó que en tots els sectors...i aquesta gent que faran amb aquests pisos? Els llogaran aquesta gent? No...aquesta gent a la que se'ls puguin vendre se'ls vendran i marxaran d'aquí i ens deixaran el problema i jo no crec que siguin tants, no ho crec, més aviat són gent que ho fan per tornar-s'ho a vendre...són inversions estrangeres que es fan a través de gent d'aquí i normalment és dintre del sector de la construcció...." (Dona, agent immobiliari)

"...o sigui que la bombolla immobiliària jo crec que no existeix perquè qui ha comprat un pis a seixanta milions si no el necessita per un malaltia no se'l vendrà a quaranta...qui se'ls quedarà tots aquests pisos si els interessos pugen...i que tot té pujada i baixada eh..." (Representant de l'Agia, Associació d'Agents Immobiliaris d'Andorra)

³⁶ Veure l'article de Rodríguez Lòpez. Pàgina 48. 8 de gener del 2004. Diari "El País"

No tenim dades oficials sobre la mitjana del preu dels pisos en l'actualitat, però aquesta és la resposta que hem obtingut dels professionals:

“Es que la diferencia de precios puede ser enorme. Se puede encontrar un piso de segunda mano, situado fuera de una parroquia, que no tenga mucho tirón como pueda ser la zona de Aixirivall, en San Julián, por ejemplo donde puedes encontrar un piso de segunda mano, de 350.000 pesetas el m² más o menos, hasta un 1.300.000 pesetas en la zona de Can Diuenge, o en el centro de Andorra cerca de la embajada que se estuvieron pagando, al millón de pesetas al metro cuadrado. Pero vamos el precio medio, hoy lo podríamos situar en 500.000 pesetas el metro cuadrado los pisos más baratos, y un piso medio sobre 700, 750 mil pesetas el metro cuadrado (...) Antes la había, de hecho las parroquias más baratas, lo que eran Encamp, La Massana, Canillo sobretodo, lo que era el pueblo. Hoy con los telecabinas han dado un giro tremendo, y todas las zonas que están muy próximas a estos telecabinas, como el Funicamp, el de La Massana, o el de Canillo, pues esta girando. Y han pasado de que no pasasen de las 300.000 pesetas por metro cuadrado a 700.000 pesetas que se están vendiendo. Es decir según la distancia. Es inversamente proporcional a la distancia (...) Los alquileres es lo que más esta evolucionando, incluso es lo que esta provocando la subida de precios. Se esta llegando a pagar 1.200 y hasta 1.500 Euros mensuales por un piso de 120 140 m², algo inconcebible en tan solo hace un año y medio o dos.” (Home, Promotor d'una constructora)

“...amb un preu al voltant de les sis-centes mil pessetes, de sis-centes a sis-centes mil pessetes el metre quadrat de vivenda...a Andorra, Escaldes, també n'hi ha de quatre-centes, depèn...però ara ja està bastant unificat...molt alt a tot arreu, tot el que sigui nou menys de sis-centes mil pessetes no trobes res...tot el que sigui nou a les parròquies altes, aquí per aquest preu es el vell, el vell és el que trobes a aquest preu...” (Representant de l'Agia, Associació d'Agents Immobiliaris d'Andorra)

D'aquestes transcripcions es desprèn que els preus de compra dels pisos a Andorra no baixen de 3.000 euros el metre quadrat. De fet i a partir de tots els anuncis classificats de la tercera setmana del mes de desembre del 2004 de la premsa i setmanaris publicats a Andorra, el pisos més barats que vàrem trobar tenen un preu del voltant de 150.000 euros per 40 metres a les zones en teoria més “barates” del país (Arinsal, els Cortals d'Encamp), el que fa una mitjana de 3.750 euros el metre quadrat. Val a dir que a Andorra o a Escaldes no vàrem trobar cap pis per sota de 240.000 euros, sent aquest preu d'un pis de 50 metres quadrats (4.800 euros el metre quadrat).

Pel que fa als anuncis de pisos de lloguer, els preus més barats no baixaven de 500 euros (l'únic més econòmic que vàrem trobar és un pis de 440 euros a Arinsal) per suposat a les zones més “barates” (Encamp, La Massana...). A Andorra la Vella o Escaldes no vàrem trobar cap pis a un preu inferior a 600 euros. D'altra banda, també vàrem trobar diversos anuncis per llogar una habitació, que en tots els casos estaven al voltant de 250 euros per mes.

Aquest augment dels preus del cost de l'habitatge ha anat paral·lel a la baixada dels tipus d'interès i d'una millora de les condicions dels préstecs hipotecaris. No s'ha de perdre de vista que el cost que es paga mensualment per una hipoteca ha disminuït d'una manera molt important en els darrers 10 anys:

	Import de la quota mensual per cada 6000 euros	Import de la quota mensual per cada 60000 euros
Any 1995. Tipus d'Interès 10,50. Termini a 20 anys	59,9	599
Any 1996 Crèdit finançament privilegiat. Tipus d'interès 6% Fix Termini a 20 anys	42,9	429,9
Any 2002. Tipus d'Interès 4% Variable. Termini a 25 anys	31,6	316,7
Any 2004. Tipus d'Interès 3% Variable. Termini a 30 anys	25,3	252,9

Com es pot comprovar dins del quadre anterior, el descens dels tipus d'interès i les millores en les facilitats dels productes hipotecaris han fet que s'hagi passat de pagar 59,9 euros per cada 6.000 euros demanats l'any 1995, a pagar només 25,30 (o sigui que si es pagava 100 l'any 95 ara es paga 42,3 pel mateix import constant). Això significa que l'any 1995 es pagava per un pis de 120.000 euros la mateixa quota (1.198 euros mensuals) que un pis que val 284.000 en l'actualitat. Aquest senzill càlcul demostra les enormes dificultats de comprar un habitatge també abans de la baixada de tipus d'interès, fet que feia inaccessible la compra d'un pis per a la major part de la població.

És la baixada de tipus (relacionada amb la implantació de l'euro) la que ha possibilitat la compra de l'habitatge a un públic molt més ampli.

“...pero por lo que sí se está observando el año 2000 hacia acá, es la tendencia a la adquisición de vivienda. Sobre todo desde que empezaron a bajar los intereses. Desde aquel famoso 6% hacia hoy, la tendencia es la adquisición de la vivienda, por el decir que con el mismo importe para el alquiler, pago un poquito más y pago una hipoteca, (pausa) y quiero mi vivienda (...) Antes del año 95, por decirlo de alguna forma, el 80% de la gente que compraba piso eran inversores de fuera. La gente de aquí se limitaba solamente al alquiler. Y hoy por decir más del 80% de gente que compra pisos son gente de Andorra, gente que vive en Andorra, gente que lleva aquí un mínimo de 5/8 años aquí, que ya esta instalando su casa. Sobre todo, gente joven, que nació aquí, que hoy tienen veinte y algunos años, que quieren formar una pareja, y lo que hacen es buscar una primera vivienda...” (Home, Promotor d'una constructora)

“...els primers pisos de venda a Andorra es van començar a fer...els primers pisos de venda es van començar a fer sobre el seixanta, seixanta-cinc, per ahí més o menys...o sigui que és un passat molt recent...fins llavors la gent vivia de lloguer (...) ara hi ha diferents perfils dels que compren: hi ha els que compren com segona residència per viure el turisme de la neu sobretot... i això passa molt a les parròquies altes, en les parròquies altes és el que més es dona i després tens la gent a partir de trenta, trenta-cinc anys, parelles joves que comencen...que tenen algun fill i que volen la seva casa, la seva llar però que estan ja instal·lats i que tenen una bona feina, que treballen marit i muller, aquest amb hipoteques compren...” (Dona, agent immobiliari)

Aquesta entrada de nous compradors (més la caiguda de la borsa...) ha creat una espiral inflacionista que ha portat com a conseqüència aquest augment tant considerable del preu dels pisos. D'altra banda, entre el 1997 i el 2002 hi ha hagut un col·lectiu important de població que ha pogut comprar el seu habitatge, encara que en l'actualitat la situació és tant o més complicada com abans de l'any 1996.

“...Uf!! Sí, abans del 96 les condicions de les hipoteques eren molt més dures i això feia que les quotes de les hipoteques fossin molt altes. Ara les condicions són molt millors però preu dels pisos a augmentat tant que penso que ara és més difícil comprar un pis del que era a mitjans dels 90...” (Quadre intermedi d’una entitat bancària)

Aquests anys de més facilitat per a la compra han comportat que, en dades del primer quadrimestre d’aquest any, hi hagi un 39% dels habitants d’Andorra que siguin propietaris del seu habitatge, mentre que un 59% està en regim de lloguer³⁷. Aquestes dades responen a una situació en relació a l’habitatge molt diferent a la que es dona a l’estat espanyol, on segons estadístiques de l’any 2001³⁸ el 82% de les llars són de propietat i tan sols l’11% són de lloguer. Els països europeus tenen també de mitjana una proporció major de propietaris (al voltant del 62% de propietat i el 38% de lloguer)³⁹.

Entre els joves, el percentatge de règim de propietat encara és més petit, doncs només un 25% dels joves emancipats (de 18 a 34 anys) tenen un pis de propietat, mentre que un 73% està en regim de lloguer⁴⁰. Aquesta diferència es pot explicar pel número de nous immigrants (que en la seva major part són joves i que normalment lloguen el seu habitatge) i les dificultats per comprar un habitatge per part dels joves actuals andorrans.

Al relacionar els salaris de la gent jove, amb els preus de l’habitatge, podem observar quines possibilitats reals tenen els joves per emancipar-se dins del context actual d’Andorra. Per aquest anàlisi utilitzarem dos conceptes de l’“Observatorio joven de la vivienda en España⁴¹” del Consejo Nacional de la Juventud en España, el “preu màxim tolerable” i el de “cost d’accés”. La manca de dades de la realitat andorrana (preus de mitjana de l’habitatge, rendes mitjanes dels joves....) fan que no sigui possible fer un anàlisi comparatiu amb els altres països del voltant.

- Preu màxim tolerable: Càlcul propi del preu màxim tolerable que hauria de tenir un habitatge de 100m2 construïts, amb la finalitat de que la despesa d’amortització d’un crèdit hipotecari (80% del valor) resulti equivalent al 30% dels ingressos d’un jove o d’una llar jove (al voltant d’un terç dels ingressos és també l’import màxim que les entitats financeres consideren com el límit per obtenir un préstec hipotecari)
- Cost d’accés: Càlcul propi de la relació entre la capacitat econòmica del jove o de la llar jove i el pagament d’un crèdit hipotecari equivalent al 80% del preu de la vivenda a 25 anys, al tipus d’interès del mercat hipotecari per al conjunt d’entitats financeres (a Espanya el 3,367 al mes de Setembre del 2004).

³⁷ Segons dades del Primer Observatori del 2004. CRES.

Pàgina web: <http://www.iea.ad/cres/observatori/temes/obstemes.html>

³⁸ Instituto Nacional de Estadística. 2001

³⁹ Trilla, C. (2001): *La política d’habitatge en una perspectiva europea comparada*. Barcelona, Fundació “la Caixa”, Col·lecció Estudis Socials, núm. 9.

⁴⁰ Segons dades del Tercer Observatori del 2004. CRES.

Pàgina web: <http://www.iea.ad/cres/observatori/temes/emancipacio3trimestre2004.htm>

⁴¹ Pàgina web: <http://www.cje.org/actividades.nsf/>

Preu màxim tolerable

Edat dels assalariats	Sous mensuals de mitjana (Octubre del 2004)	Preu màxim tolerable (lloguer)	Preu màxim tolerable (compra)
18 a 19 anys	850 euros	255 euros	67500 euros
20 a 24 anys	1118 euros	335 euros	88750 euros
25 a 29 anys	1367 euros	410 euros	108125 euros
30 a 34 anys	1585 euros	475 euros	125000 euros

Com es pot apreciar en el quadre anterior, els preus màxim tolerables per la mitjana dels salaris dels joves estan molt lluny dels preus que en l'actualitat s'estan pagant pels pisos més petits (i per descomptat molt lluny dels pisos de 100 metres que afirma la fórmula del preu màxim tolerable). Només els joves de 30 a 34 anys i treballadors del sector financer poden tenir opcions (la mitjana del seu sou és de 3.345 euros i el preu tolerable de la vivenda que poden accedir és de 260.000 euros, preu dels pisos petits al centre d'Andorra). Les estratègies per poder accedir a un habitatge de compra en l'actualitat passen per poder comprar-lo en parella (tot i que amb els sous dels dos en la major part dels casos tampoc és factible arribar a als preus mínims de mercat), ajudes familiars, endeutar-se més enllà del que es considera el preu màxim raonable (sempre que les entitats financeres accedeixen i considerant les altres despeses imprescindibles, com la necessitat de vehicle propi en un context com l'andorrà, les despeses relacionades amb els fills...), o comprar l'habitatge a l'Alt Urgell (encara que també pateix una forta pujada dels preus, segurament en part per l'influència d'Andorra).

Pel que fa al lloguer, es pot apreciar que el preu màxim raonable no es pot assolir fins les edats més avançades per les persones que viuen soles, encara que només les persones que estan per sobre de la mitjana del sous de la seva franja d'edat. També en aquest supòsit, les estratègies han de passar per conviure en parella (tot i que les parelles més joves estan també al límit del preu màxim tolerable), sent molt difícils per la major part dels joves l'emancipació sols.

Cost d'accés als pisos de compra

Edat dels assalariats	Sous mensuals de mitjana (Octubre del 2004)	Cost d'accés (en el supòsit d'un pis de 150.000⁴² euros)	Cost d'accés (en el supòsit d'un pis de 240.000⁴³ euros)	Cost d'accés (en el supòsit d'un pis de 300.000⁴⁴ euros)
18 a 19 anys	850 euros	69,4%	111,17	138,94
20 a 24 anys	1118 euros	52,77	84,52	105,63
25 a 29 anys	1367 euros	43,16	69,13	86,39
30 a 34 anys	1585 euros	37,22	59,62	74,51

⁴² Preu del pis més barat trobat a Arinsal i amb una superfície de 40 metres)

⁴³ Preu dels pisos més barats de la conurbació Andorra la Vella-Escaldes

⁴⁴ Preu dels pisos més barats de la conurbació Andorra la Vella-Escaldes

Els resultats d'aquesta taula s'han calculat amb tres preus diferents, i no amb una mitjana del preu de compra actual. El fet de no existir cap dada oficial sobre la mitjana del cost de l'habitatge (tant de lloguer com de compra) fa que no puguem comparar aquests resultats amb les dades d'altres països. Per realitzar l'anàlisi, s'han escollit preus que actualment es poden considerar "barats" per demostrar les dificultats d'accés actuals.

Com es pot apreciar al quadre anterior, pel sou mig d'una persona sola, tots els preus estan per sobre del cost d'accés que es considera acceptable (el 30% del sou). Només els joves amb ingressos per sobre de la mitjana poden accedir a poder comprar un pis petit a les zones més barates d'Andorra, sent molt difícil el seu accés a pisos més grans (pisos de 100 m²) i/o en zones més cèntriques o més valorades. Aquestes dificultats són també molt importants encara per a dues persones a l'hora. De fet, en una entrevista a un càrrec intermedi d'una entitat bancària ens va comentar que en la seva entitat hi ha hagut una davallada del número de nous préstecs hipotecaris, especialment dels que es tramiten per a les persones més joves.

"...bé, des de ja fa més d'un any i mig, es donen molts menys préstecs hipotecaris, sobre tot a les persones joves. Sí, venen a demanar molta informació, però amb els preus que hi ha al mercat i malgrat les importants millores de les condicions dels crèdits –possibilitat de pagar amb 30 anys o més, tipus d'interès molt baixíssims, financiació fins al 100%– molts pocs poden arribar... De fet nosaltres aconsellem a la major part que no poden comprar en aquest moment...i no sé si això canviarà gaire..." (Quadre intermedi d'una entitat financera)

Cost d'accés als pisos de lloguer

Edat dels assalariats	Sous mensuals de mitjana (Octubre del 2004)	Cost d'accés (lloguer de 450 euros⁴⁵)	Cost d'accés (lloguer de 600 euros⁴⁶)	Cost d'accés (lloguer de 700 euros⁴⁷)
18 a 19 anys	850 euros	52,95%	70,58%	82,35%
20 a 24 anys	1118 euros	40,25%	53,66%	62,60%
25 a 29 anys	1367 euros	32,92%	43,89%	51,20%
30 a 34 anys	1585 euros	28,39%	37,85%	44,16%

En primer lloc, s'ha de comentar, com passa en els pisos de venda, que els imports que hem escollit per fer els càlculs dels preus dels lloguers són de pisos que en l'actualitat es podrien considerar barats o molt barats. Aquesta elecció s'ha fet conscientment amb la finalitat de demostrar que, fins i tot amb els pisos més assequibles, les dificultats d'accés al lloguer són molt importants.

Si analitzem la taula anterior, podem veure que és només a partir de les edats compreses entre els 25 i 29 anys que el cost d'accés als apartaments més barats comença a ser assumible pels joves. De tota manera, amb el supòsit de que els pis valgui 700 euros al més (que es un preu que segurament s'aproxima molt més a la mitjana actual del

⁴⁵ Preu del pis més barat trobat a Arinsal i amb una superfície de 40 metres)

⁴⁶ Preu dels pisos més barats de la conurbació Andorra la Vella-Escaldes

⁴⁷ Preu dels pisos més barats de la conurbació Andorra la Vella-Escaldes

Principat), el cost d'accés assumible està per sobre del que poden assumir la mitjana de joves de 30 a 34 anys, el grup amb el poder adquisitiu més alt.

Tot i que hem vist als altres apartats d'aquest treball que hi ha altres factors (culturals, allargament dels anys d'estudi...) que són fonamentals per entendre el retardament de l'emancipació dels joves, a partir de l'anàlisi de l'encariment dels pisos sembla evident que aquest factor condiona de manera molt important aquest fenomen, sobretot en els darrers temps. De fet, aquestes dificultats reforcen l'hàbit de marxar de casa dels pares només si es té parella, doncs els sacrifici econòmic per mantenir un pis per una persona sola és molt important. Les persones joves que han vingut a treballar (i això significa que estan emancipats), per poder fer front a aquestes dificultats tenen que llogar només habitacions, van a viure amb amics o, en molts casos, conviuen en parella (les dificultats d'assumir el preu de l'habitatge fan, moltes vegades que retallin el temps de festeig i convisquin en parella de manera més molt més ràpida que en circumstàncies de major facilitat per accedir a un habitatge), sent aquest encariment un factor que perjudica molt l'arrelament d'aquestes persones al Principat (el nivell de vida alt fa que a moltes persones no els hi compensi econòmicament la seva estada a Andorra i tornin al seu lloc d'origen).

D'altra banda, els joves nascuts a Andorra tenen una millor entrada al món laboral que els hi permet tenir uns costos d'accés relativament inferiors, però que tot i així, econòmicament són molt importants. No hem d'oblidar que als costos derivats d'una vivenda pròpia s'han d'afegir costos com els de transport (a Andorra és pràcticament imprescindible tenir un vehicle propi) i, en general, totes les despeses derivades del nivell de vida d'una societat com la nostra i/o de les inquietuds de cada jove (moda, viatges...). Aquests costos actuen de "inhibidors de l'emancipació" reforçant els aspectes culturals favorables a l'emancipació tardana.

Les seves estratègies d'emancipació passen en la majoria dels casos per l'emancipació en parella (reforçant com hem dit anteriorment aquest hàbit propi tradicionalment de les societats mediterrànies), emancipar-se sol només si econòmicament és viable (sobretot si es passa dels 30 anys, quan es té un poder adquisitiu més alt i els joves comencen a tenir més "pressió social" per emancipar-se). Molts pocs joves nats a Andorra van a viure amb amics (malgrat que molt sí que ho han fet quan han anat a estudiar fora d'Andorra), segurament per la comoditat (a més dels llaços afectius, de la pressió dels pares...) d'estar a casa dels pares.

En relació a les polítiques públiques per facilitar l'accés a l'habitatge als joves, l'any 1996 va haver una política engegada per Govern de crèdits tous (crèdits a un interès fix del 6% quan el tipus de mercat estava al voltant del 9%,).

Durant l'any 2004 diversos comuns del Principat (Canillo, Andorra la Vella, Sant Julià...) han anunciat la creació de mesures per facilitar l'accés a l'habitatge als joves mitjançant la subvenció de pisos de lloguer (Canillo), l'anunci de l'edificació de pisos socials (Andorra la Vella) o els descomptes a imposicions (Sant Julià de Lòria).

També, des de Govern, s'ha creat el departament de l'Habitatge, que depèn del Ministeri de Finances.

"El Govern està treballant per definir la línia a seguir envers a la política de l'habitatge a Andorra, no només pel que fa als joves, sinó també per d'altres col·lectius que es troben en una situació difícil a l'hora d'accedir o mantenir una vivenda. És per aquest motiu que el Govern ha decidit crear aquest Departament de l'Habitatge que, de moment, es limitarà a

una direcció i a uns serveis administratius (...). Uns habitatges socials és una política a llarg termini perquè no es poden construir d'avui per endemà a la disponibilitat dels ciutadans, i això dependrà dels resultats de diversos estudis que es faran. La nostra idea és que la línia a seguir sigui la d'aplicar mesures sobre el lloguer de pisos, ja que és també una forma molt digna d'accés a l'habitatge i que s'ha d'ajudar a promocionar (...) Hi ha una part de promoció dels lloguers a la que es pot aplicar una política més immediata pel que suposa a la concreció, però pel que fa a l'accés a l'habitatge s'haurà de treballar ja que avui en dia hi ha certa complicació a nivell d'ajuts. El govern liberal va tirar endavant l'any 96 la política de crèdits tous i en aquell moment el diferencial de tipus d'interès permetia unes actuacions molt concretes i de fàcil gestió que ara s'hauran d'analitzar. Hi ha altres iniciatives que poden anar orientades a nivell de finançament o a nivell de deduccions de l'Impost de Transmissions Patrimonials (ITP), si es correspongués com una política bona d'accés a l'habitatge. Hem de veure si aquesta fórmula del lloguer és bona o no, finalment tenim una rotació de persones molt gran i a partir d'aquí podem anar determinant aquestes polítiques. Nosaltres anirem analitzant tots els col·lectius, de joves. Famílies monoparentals, de gent gran, etc. i veurem com es pot actuar en funció de la llei del sòl actual. D'aquesta manera sabrem quina és la disponibilitat de terrenys per fer aquest tipus d'habitatge. Així haurà una política a curt, mitjà i llarg termini” (Mireia Maestre –Ministra de Finances del Principat d'Andorra–: *Viure*, Juliol 2004)

Els professionals també creuen en la necessitat d'una política destinada a facilitar l'accés a l'habitatge:

“...el Gobierno debería hacer algo. En otros países aquí del entorno, miremos en España por ejemplo, se le da o se le facilita el acceso a la primera vivienda y sobre todo a las jóvenes parejas a través de una subvención a fondo perdido, a través de una desgravación en los impuestos, o sea unas ayudas, se pueden estudiar mil fórmulas para facilitar la vivienda a las jóvenes parejas. Eso sí, poniéndole un límite para evitar especulaciones (...) Lo primero que tengo que decirte es que desconozco estas medidas. Sé que se está creando un departamento pero no sé las medidas que van a adoptar. Lo que me remito a la respuesta anterior que te he dado, en el aspecto de decir mirar a Francia y a España, y de las ayudas que ellos están preparando hacia la tercera edad o hacia la adquisición de la primera vivienda por parte de gente joven, pues quedarse con la parte buena que pueda, y sobre todo que se pueda aprovechar aquí en Andorra, porque se tiene una forma de ser distinta...” (Home, Promotor d'una constructora)

“Jo això ho veig com una qüestió social i per això hi ha les assistències social que són les que han de veure que és el que es necessita realment...i es clar ja et subvenciono a tu el vint-i-cinc per cent de la teva vivenda...i quina classe de vivenda t'estic subvencionat? Una vivenda de trenta-cinc metres quadrats com tens a París o a grans ciutats...que les vivendes són molt reduïdes...la gent d'allà quan ve aquí queden al·lucïnats...per què? Perquè una parella fins que no tenen el fill no necessiten un pis de tres dormitoris...amb un estudi tenen suficient (...) Jo una subvenció per uns estudis perquè no potser més enllà...amb una persona que es vol emancipar...jo crec que amb un quarto de bany, una cuina i un dormitori ja en tenen prou...que no subvencionin un pis de cent quaranta metres!...” (Representant de l'Agia, Associació d'Agents Immobiliaris d'Andorra)

“...que pugessin el sou a tothom...clar... i és que la cosa no està proporcionada...i es que considero que els salaris...que no és una cosa exclusiva d'Andorra, això també s'ha de dir, que no és exclusiu d'Andorra i que no és tant fàcil solucionar-ho ja que sinó els altres països ja ho hagueren solucionat...i tenen el mateix o pitjor que nosaltres...el problema...per moltes ajudes que donis el problema continuarà igual, o sigui...ajudes a tenir la primera vivenda, emancipar-se etc. Per on passa primer...per tenir un treball...una persona perquè tingui una vivenda no es pot emancipar perquè no tot és qüestió ja solament del preu de la vivenda sinó de tots els complementos que hi van...tu adquireixes una vivenda de lloguer o del que sigui...però la tens que arreglar, tens que pagar la llum, tens que pagar l'aigua, tens una sèrie de despeses que és molt més còmode quedar-se a casa...” (Dona, agent immobiliari)

Pel que fa a les repercussions que pot tenir en el mercat, els professionals pensen que pot haver mesures que permetin que no repercuteixi en una nova pujada dels preus:

“Yo honradamente creo que no. Será el efecto boomerang, o sea al revés. No sé si a través de estas subvenciones, saldrán beneficiados la gente mayor, la tercera edad y la gente joven, pero el resto del mercado yo pienso que sufrirá un aumento. Simplemente pensar la cuestión de oferta y demanda. La oferta será la misma de siempre, no habrá más terreno, no hay más posibilidades de construir. La demanda aumentará si se subvenciona l’adquisición de nuevas viviendas, y consecuentemente con la ley del mercado van a subir. Eso habría que conseguir, o el que tenga una vivienda subvencionada está obligado a vivir en ella, no poder venderla ni poder arrendarla, en los mínimos de 10 o 15 años, ¿no? Eso es cuestión de trasladar unas ideas.” (Home, Promotor d’una constructora)

En tot cas, i a nivell general, hi ha la visió de que difícilment es pugui aturar l’augment dels preus i millorar de manera factible l’accés a l’habitatge, més enllà de millorar les condicions de les hipoteques (allargant els anys de pagament), sent pessimistes en relació a l’impacte de possibles polítiques d’habitatges socials en un país com a Andorra, fora de les persones directament beneficiades per les ajudes. .

“...Yo creo que la tendencia es a seguir subiendo. Porque la especulación, el empuje de los alquileres que esta provocando sobretodo la carencia de suelo y esta moratoria que tiene a la gente en vilo, porque no saben que suelo se podrá utilizar, no saben a que precio será este suelo, como irá, y todo esto hará que el precio siga subiendo. Y el terreno sube el precio de la vivienda (.....) Hay muy pocas soluciones, ninguna porque lo de las viviendas sociales es un espejismo, un sueño, una utopía. Y menos aquí en Andorra que no hay terreno para dar viviendas sociales. Si no están en los otros países y se especula con ellas, aquí mucho menos (.....) Es que la única solución es intentar alargar las hipotecas para facilitar el acceso a la vivienda. Que ya se esta haciendo. En vez de 20 o 25 años se hagan a 40 años. Con lo cual entremos en una dinámica de aumentar precios pero por lo menos facilitaremos el acceso a la vivienda a mucha gente.” (Home, Promotor d’una constructora)

CONCLUSIONS

Des dels anys 80 es constata que els joves en els països desenvolupats endarrereixen el moment d'emancipar-se de les seves famílies, fet que, segons els estudis sobre aquest fenomen, està relacionat amb l'allargament del període formatiu, amb la manca de recursos econòmics per poder emancipar-se i amb la dificultat d'accedir a un habitatge. Aquests factors estan relacionats amb la situació laboral dels joves que, per una part, s'incorporen més tard al mercat de treball (ja que mentre estan estudiant la majoria dels joves continua depenent de la seva família), i per una altra part, l'accés al mercat de treball no garanteix de manera immediata que disposin de recursos econòmics suficients per emancipar-se (els primers anys d'iniciar la vida laboral els joves ocupen llocs de treball més precaris i inestables, els ingressos són inferiors i en molts casos no tenen assegurada la continuïtat).

Atès que l'emancipació familiar comporta l'assoliment de l'autonomia econòmica i residencial, la posició dels joves en el mercat de treball es convertiria en el factor més determinant per emancipar-se, ja que en la majoria dels casos els recursos per obtenir aquesta autonomia provenen de la seva activitat laboral, i condiciona la possibilitat d'accedir a un habitatge independent.

Però a més del mercat laboral i el mercat immobiliari, hi ha altres factors que incideixen en l'emancipació: el model de l'Estat de benestar i el paper de la família, la major permissivitat, comoditat i benestar que troben els joves a les llars familiars, i en general, la percepció, valoració i expectatives dels joves en relació als recursos i oportunitats per emancipar-se.

A partir d'aquestes premisses teòriques i de les dades quantitatives i qualitatives que s'han recollit en el present estudi, s'han analitzat diversos aspectes en relació a l'emancipació familiar dels joves d'Andorra i es poden apuntar les següents conclusions:

La forma majoritària d'emancipació dels joves d'Andorra és amb la parella

Definint com a emancipades les persones que viuen en parella, soles o amb altres persones amb les que no formen un nucli familiar, pràcticament un 63% dels joves d'Andorra entre 20 i 34 anys estan emancipats (un 55% viuen en parella, un 4,4% sols i un 3,5% amb altres persones amb les que no formen un nucli familiar), mentre que un 36% no estan emancipats (viuen amb els pares i sense parella).

El fet de casar-se o anar a viure amb la parella, també és el principal motiu pel qual els joves s'emancipen, i la majoria dels joves que encara no s'han emancipat pensen que quan ho facin serà per anar a viure amb la seva parella. Per una altra part, independentment de la seva situació actual, aquesta és la forma de convivència preferida per la majoria dels joves (emancipats i no emancipats). Això indicaria que tot i que hi ha altres motivacions per emancipar-se (necessitat de sentir-se plenament autònom i independent, disposar d'un espai propi, etc.) i també diversos factors que dificulten aquest procés, en molts casos el fet que impulsa molts joves a emancipar-se és la formació d'un nou nucli familiar amb la parella.

La majoria dels joves s'emancipen a partir dels 25 anys

Les dades indiquen que més de la meitat dels joves d'Andorra ja estan emancipats als 25 anys; abans d'aquesta edat (entre els 20 i els 24 anys) més del 75% dels joves viuen amb els pares (un de cada tres està estudiant), i a partir dels 28 anys ja són més del 80% els joves emancipats. Aquesta proporció varia lleugerament entre homes i dones (als 25 anys un 60% de les dones estan emancipades, pel 45% dels homes), degut a que les dones formen parella a una edat inferior (un 69% de les dones entre 25 i 29 anys viuen en parella o estan casades, pel 47% dels homes de la mateixa franja d'edat).

La població d'Andorra també considera en major proporció que la millor edat per emancipar-se està al voltant dels 25 anys, ja que abans d'aquesta edat molts joves encara estan estudiant (i depenen dels seus pares), i un cop han finalitzat els estudis es considera que ha de passar algun temps per poder emancipar-se (després d'incorporar-se al mercat laboral); per una altra part, es considera que molt més enllà d'aquesta edat (prop dels 30 anys) ja són massa grans per continuar a casa dels pares.

Els joves nascuts a Andorra s'emancipen més tard que els joves nascuts fora d'Andorra

La població d'Andorra es caracteritza per la presència majoritària de persones d'origen immigrant: l'any 2003 un 63,3% dels residents eren estrangers, pel 36,7% que eren andorrans (entre els joves de 20 a 34 anys hi ha un 62,5% d'estrangers i un 37,5% d'andorrans).⁴⁸ Aquest fet incideix en les pautes d'emancipació familiar, com es pot constatar en les formes de convivència dels joves: els joves entre 20 i 34 anys nascuts a Andorra conviuen amb els pares en major proporció (64%) que els joves nascuts fora d'Andorra (24%), és a dir, s'emancipen més tard (fins els 27 anys més de la meitat dels joves nascuts a Andorra viuen amb els pares i a partir dels 28 la majoria ja estan emancipats, mentre que els joves nascuts fora d'Andorra ja estan majoritàriament emancipats a partir dels 24 anys). Aquesta diferència s'explicaria no només per aspectes culturals, sinó sobretot per l'efecte de la immigració ja que una part dels joves nascuts fora d'Andorra arriben per treballar i ja estan emancipats, mentre que els joves nascuts a Andorra conviuen amb la família i tarden més a emancipar-se.

Les dades mostren que els joves nascuts fora d'Andorra que van arribar al país amb menys edat conviuen amb els pares en major proporció que els que van arribar més grans, és a dir que els que han passat la seva infantesa i adolescència a Andorra tendeixen a adoptar la pauta dels nadius i viuen amb els pares durant més temps (amb proporcions molt semblants als nascuts a Andorra), segurament perquè han arribat al país amb la seva família d'origen, mentre que molts dels que arriben a partir de certa edat ja estan emancipats quan arriben al país (per motius laborals) o s'independitzen abans. En aquest sentit, també destaca que els homes nascuts fora d'Andorra, viuen sols o en llars sense nucli en major proporció que els homes nascuts a Andorra, degut a que hi ha una part important d'immigració masculina que arriba per treballar i, almenys en un primer moment, aquests joves viuen sols o comparteixen habitatge amb persones amb les que no formen un nucli familiar.

⁴⁸ Ministeri de Justícia i Interior: *Estadístiques de població any 2003*.

El principal factor que dificulta l'emancipació dels joves és econòmic, determinat per la seva situació en el mercat laboral i el cost de l'habitatge

Els joves consideren que el principal obstacle per emancipar-se és la disponibilitat de suficients recursos econòmics per afrontar les despeses que comporta l'emancipació. Per assolir l'autonomia econòmica, necessiten disposar de suficients ingressos, que normalment s'obtenen mitjançant un lloc de treball ben remunerat i estable, de manera que la situació laboral dels joves és un dels factors clau per la seva emancipació.

Per una part, l'allargament del període formatiu endarrereix l'edat d'emancipació ja que retarda l'accés a la vida laboral (mentre estan estudiant la majoria dels joves continuen depenent econòmicament dels pares), de manera que els joves que segueixen estudis universitaris s'emancipen més tard que els joves que finalitzen abans els estudis i comencen a treballar.⁴⁹ Per una altra part, un cop s'incorporen al mercat laboral, normalment ha de passar un temps per arribar a assolir un nivell d'ingressos suficients i disposar d'un estalvi previ per emancipar-se. En el cas d'Andorra no es tracta tant d'un problema a l'hora de trobar una feina, com la relació entre els salaris i el nivell de vida (en alguns casos els joves han de tenir més d'una feina per obtenir els ingressos necessaris). Davant d'aquesta situació, els joves consideren molt difícil l'emancipació en solitari i ho veuen més fàcil si es fa amb la parella (o amb altres persones), ja que això suposa compartir les despeses.

Així, els joves assenyalen la desproporció entre ingressos (nivell de salaris) i despeses (nivell de vida), destacant el cost de l'habitatge com un dels factors que més dificulta l'emancipació. De fet, l'habitatge és una de les principals despeses que han d'assumir els joves per emancipar-se, ja sigui pagant un lloguer o les quotes per adquirir-lo en propietat, i el seu cost s'ha incrementat molt en els darrers anys. Per això s'assenyala com un gran obstacle a l'hora d'emancipar-se.

Tot i que la majoria dels joves viuen en habitatges de lloguer, molts joves preferirien comprar-lo ja que l'elevat cost del lloguer és similar a les quotes que pagarien per una hipoteca i, a més, es veu com una forma d'estalvi degut a la continua revalorització de l'habitatge. En aquest sentit, es parla de la "cultura de la propietat", ja que junt als arguments econòmics també hi ha factors culturals que fan que les persones prefereixin ser propietàries dels seus habitatges, associant-ho a una major estabilitat i millor qualitat de vida, mentre que el lloguer es considera una opció lligada a la transitorietat.

Les rendes disponibles dels joves i els costos econòmics d'accés a l'habitatge retarden l'emancipació dels joves

Les dades recopilades il·lustren les dificultats materials que fan que els joves posposin la seva emancipació fins el moment que els és possible assumir-la. Aquestes dificultats es relacionen d'una banda amb els recursos disponibles dels joves (en funció dels salaris

⁴⁹ El fet que els joves que segueixen estudis universitaris s'emancipin més tard que els joves que finalitzen abans els estudis i comencen a treballar també està relacionat amb l'origen social, ja que els joves que provenen d'una categoria socioeconòmica més alta tenen més probabilitats d'accedir als estudis universitaris i es poden permetre allargar la seva dependència familiar més temps que els joves de famílies amb menys recursos.

mitjans)⁵⁰ i amb la previsió d'estabilitat pel futur, i d'altra banda amb els costos d'accedir a l'habitatge (el cost directe de l'habitatge i del seu manteniment).⁵¹

Al relacionar els salaris de la gent jove amb els preus de l'habitatge, es pot tenir una idea de les possibilitats reals d'emancipar-se que tenen els joves d'Andorra en l'actualitat. Per això s'ha calculat el "preu màxim tolerable" (preu màxim que hauria de tenir un habitatge de 100m² construïts, de manera que la despesa d'amortització d'un crèdit hipotecari del 80% del valor, resulti equivalent al 30% dels ingressos d'un jove o d'una llar jove) i el "cost d'accés" (relació entre la capacitat econòmica del jove o de la llar jove i el pagament d'un crèdit hipotecari equivalent al 80% del preu de l'habitatge a 25 anys, al tipus d'interès del mercat hipotecari per al conjunt d'entitats financeres),⁵² i els resultats mostren que els preus màxim tolerables de l'habitatge en relació als salaris són molt inferiors als que es poden trobar a Andorra, i el cost d'accés a l'habitatge també representa un percentatge molt més alt del 30% del salari. Només els joves de més edat (entre 30 i 34 anys) i que treballen en certs sectors on el salari mitjà és més alt, poden assumir el cost de l'habitatge segons aquests càlculs.⁵³

Això comporta que les estratègies per accedir a un habitatge, ja sigui de compra o de lloguer, a més de les ajudes familiars, passin per l'emancipació en parella (o amb altres persones) per tal disposar de més fonts d'ingressos i compartir les despeses, de manera que l'emancipació en solitari és molt costosa i no és possible per la majoria dels joves.

Finalment, assenyalar que l'augment del cost de l'habitatge registrat en els darrers anys, ha anat paral·lel a la baixada dels tipus d'interès i d'una millora de les condicions dels préstecs hipotecaris: la baixada de tipus (relacionada amb la implantació de l'euro) ha possibilitat la compra de l'habitatge a un part més àmplia de la població, i aquesta entrada de nous compradors (junt a altres factors com la caiguda de la borsa) ha creat una espiral inflacionista que ha portat com a conseqüència aquest augment tant considerable del preu dels pisos. Així, tot i que les condicions a nivell de les hipoteques són més favorables en l'actualitat, el preu de l'habitatge ha augmentat tant que es fa molt difícil la seva adquisició, i encara més en el cas del joves.

Els valors i expectatives dels joves, la situació a la llar d'origen i el paper de la família condicionen l'emancipació

Junt als factors objectius de l'àmbit econòmic que incideixen en l'endarreriment de l'emancipació (situació del mercat de treball i el mercat immobiliari), cal tenir en compte la percepció subjectiva dels joves respecte les dificultats per emancipar-se i les

⁵⁰ Els salaris mitjans dels joves varien en funció de l'edat i del sector d'activitat: entre els joves de 18 a 19 anys hi ha sectors que tenen una mitjana d'ingressos inferior als 850 euros (comerç i reparació dels vehicles -790 euros-, transport i emmagatzematge -633 euros-, administració pública -579 euros-....), mentre que entre les persones de 30 a 34 anys podem trobar sectors on la mitjana és molt superior, com el financer -3.345 euros-, producció i distribució d'energia elèctrica -2.174- o el de la construcció -1.685 euros.

⁵¹ Tot i que no disposem de dades oficials sobre la mitjana del preu dels pisos en l'actualitat, segons es desprèn de les entrevistes amb els professionals del sector immobiliari els preus de compra dels pisos a Andorra no baixen de 3.000 euros el metre quadrat (pisos vells i en zones menys cèntriques).

⁵² Conceptes utilitzat pel Consejo Nacional de la Juventud en España al "Observatorio joven de la vivienda en España". Pàgina web: <http://www.cje.org/actividades.nsf/>

⁵³ Aquests càlculs s'han fet en base a estimacions del cost d'habitatges petits i en les zones més barates, de manera que l'accés a pisos més grans i/o en zones més cèntriques o més valorades és encara més difícil.

seves expectatives i valors, si bé és cert que les possibilitats materials (allò que és possible de fer, social, legal o econòmicament parlant) condicionen les actituds i posicionaments dels joves, produint-se una adaptació de les expectatives a les possibilitats materials.⁵⁴

Per una part hi ha el desig d'emancipar-se, i per una altra part els joves reconeixen que estan bé a casa dels pares (els joves viuen actualment en un ambient de major permissivitat, disposen d'autonomia i, en general, tenen unes bones relacions familiars, factors que afavoreixen la seva permanència a la llar d'origen) i que per emancipar-se esperen assolir un cert nivell de benestar (similar o superior al que disposen a la llar d'origen). Això indica que en molts casos, els joves valoren els beneficis de continuar a la llar dels pares (la comoditat i seguretat, la possibilitat d'estalviar al no haver d'assumir les despeses domèstiques, etc.) per sobre de la independència i autonomia personal que suposa l'emancipació familiar. És a dir, que per a ells l'emancipació ha deixat de ser una prioritat i prefereixen gaudir de la condició de jove, modificant la seva escala de valors i les seves expectatives, que giren al voltant de l'esfera de l'oci i el consum (Serracant, 2001).

També cal tenir en compte que en els països del sud d'Europa (Espanya, Portugal, Itàlia i Grècia), la família és qui assumeix la funció de protecció social dels seus membres,⁵⁵ fet que incideix en l'endarreriment de l'emancipació dels joves (fins que adquireixen una autonomia econòmica mitjançant la integració laboral). A més, en aquestes societats, els joves segueixen lògiques de protecció i seguretat, i la majoria no s'emancipen fins que es casen o van a viure en parella, mentre que en els països del centre i nord d'Europa els joves marxen abans de casa perquè els pares afavoreixen la seva autonomia i els estimulen a emancipar-se abans de formar una parella.

Així, en els països del sud d'Europa, els joves es troben pressionats per abandonar la llar, sinó més aviat al contrari: en molts casos són els pares els que afavoreixen que els fills es quedin a casa, ja que prefereixen que continuïn estudiant –com a estratègia perquè puguin assolir una millor inserció al mercat laboral i una posició social el més alta possible– i mostren certa reticència a que s'emancipin si no és per formar un nou nucli familiar (emancipació amb parella). Aquestes actituds són el resultat de la interacció entre el context socioeconòmic (situació del mercat laboral i immobiliari) i factors institucionals (model d'Estat de benestar) i culturals (concepció de la família i de les relacions entre els seus membres), i es tradueix en les diferències observades en relació al procés d'emancipació familiar dels joves dels diferents països.

Els joves consideren necessari que s'impulsin ajuts públics per facilitar l'emancipació

Fins el moment, a Andorra els organismes públics no han desenvolupat un sistema d'ajudes per afavorir l'emancipació dels joves, de manera que en cas de necessitat només poden comptar amb el suport de la família. De fet, molts joves reconeixen que

⁵⁴ Serracant, P. (2001): *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de la Joventut. Col·lecció Estudis, núm. 6.

⁵⁵ L'anomenat model mediterrani d'Estat del benestar fomenta la dependència dels membres de la unitat familiar respecte el cap de família (sustentador principal), .

han comptat amb l'ajuda dels seus pares per emancipar-se, que han contribuït econòmicament o per acondicionar l'habitatge.

En general els joves consideren que l'Administració pública (el Govern o els comuns) hauria de posar en marxa algun tipus d'ajuda per facilitar l'accés a l'habitatge, sobretot pels joves, impulsant habitatges de lloguers més baixos o, com en altres països, promovent habitatges de protecció oficial. Alguns proposen mesures per controlar l'especulació immobiliària, incentivant el lloguer d'habitatges i afavorint les condicions d'adquisició per les persones que viuen i treballen a Andorra; altres consideren que el Govern hauria d'impulsar un augment dels salaris per compensar l'alt nivell de vida del país, especialment pel cost de l'habitatge.

L'emancipació depèn de la combinació de diversos factors

Al llarg de l'estudi s'han considerat els diversos factors que condicionen l'emancipació familiar dels joves: la disponibilitat d'ingressos suficients i estables (en relació a la situació dels joves en el mercat de treball), el cost de l'habitatge (situació del mercat immobiliari i en relació a la renda disponible dels joves), la formalització d'una relació de parella amb la que es vol conviure, les ajudes de la família o de les administracions públiques, etc. Si no es dona una combinació de factors favorables, l'emancipació s'endarrereix.

Hem vist que, en general, s'emancipen més tard els joves que tenen una major qualificació formativa (també són els que pertanyen a les categories socioeconòmiques més altes) i que per l'allargament dels estudis s'incorporen més tard al mercat laboral, mentre que els joves que tenen un nivell d'estudis més baix i els immigrants (que accedeixen abans a la vida laboral) són els que presenten una taxa d'emancipació més alta. Els nois s'emancipen amb més edat que les noies, degut sobretot a l'edat de formació de la parella (les noies es casen o formen una parella de fet abans que els nois), i aquesta és la forma majoritària d'emancipació (en molt pocs casos els joves marxen de casa dels pares per viure sols o amb altres persones sense formar un nucli familiar). El fet que els joves endarrereixin l'edat de convivència amb la parella també es relaciona amb el fet que esperen assolir una posició sociolaboral estable per afrontar les despeses de l'emancipació (sobretot l'adquisició de l'habitatge).

Però a més de l'entorn material (la situació econòmica o laboral, el mercat immobiliari, etc.), també cal tenir en compte que els valors, les expectatives i estratègies dels joves (en funció de la situació favorable que viuen a casa dels pares, del desigs i interessos dels joves) i el paper de la família en la societat i de les relacions entre els seus membres, també condicionen la seva actitud davant l'emancipació, de manera que l'entorn material i l'entorn subjectiu es determinen mútuament.

BIBLIOGRAFIA

Casal, J. et alt.: (2003): *Enquesta als joves de Catalunya 2002: avançament de resultats*. Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut. Col·lecció Aportacions, núm. 19.

<<http://www6.gencat.net/joventut/catala/sgj/observatori/publicacions/aporta19.htm>>

Serracant, P. (2001): *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de la Joventut. Col·lecció Estudis, núm. 6.

<<http://www6.gencat.net/joventut/catala/sgj/observatori/publicacions/estudis6.htm>>

Coll, J.: *Informe tendències. La situació social dels joves a Catalunya i a Espanya*.

Consejo Económico y Social (2002): *La Emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda en España*. Madrid, Consejo Económico y Social. <<http://www.ces.es>>

CRES: *Estudi sobre la família a Andorra*.

CRES: *Observatori primer i tercer quadrimestre del 2004*.

Del Barrio Aliste, J.M. (coord.): *La emancipación de los jóvenes en Castilla y León*. Consejo Económico y Social de Castilla y León.

<<http://www.cescyl.es/coleccion/coleccion1/emancipacion.pdf>>

DEP Consultoria Estratègica i Carme Trilla (2004): *Els joves catalans i l'habitatge 1999-2003*. Secretaria General de Joventut. Generalitat de Catalunya.

<<http://www6.gencat.net/joventut/catala/sgj/observatori/publicacions/estudis12.htm>>

Gaviria, S. (2002): “Retener la juventud o invitarla a abandonar la casa familiar. Análisis de España y Francia”, *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 58.

<<http://www.mtas.es/injuve/biblio/revistas/Pdfs/numero58/articulo4.pdf>>

Gil Calvo, E. (2002): “Emancipación tardía y estrategia familiar (El caso de los hijos que ni se casan ni se van de casa)”. *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 58.

<<http://www.mtas.es/injuve/biblio/revistas/Pdfs/numero58/articulo1.pdf>>

Miret, P.; Martorell, V.; Segon, J. (2002): “Emancipació juvenil a la ciutat de Barcelona”. *Papers de Demografia*, 204.

Parella, S. (2000): “La relació entre política familiar i estructura social: el cas espanyol”. *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 12.

Requena, M. (2002): “Juventud y dependencia familiar en España”. *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 58.

<<http://www.mtas.es/injuve/biblio/revistas/Pdfs/numero58/articulo2.pdf>>

Revilla Castro, J.C. (2001): “La construcción discursiva de la juventud: lo general y lo particular”. *Papers*, núm. 63/64.

Sánchez Úbeda, G.: *Informe actualizado sobre juventud – 2002*. Delegación de Juventud, Área de Bienestar Social de la Diputación Provincial de Córdoba.

Trilla, C. (2001): *La política d'habitatge en una perspectiva europea comparada*. Barcelona, Fundació “la Caixa”, Col·lecció Estudis Socials, núm. 9. Edició electrònica disponible a Internet <<http://www.estudis.lacaixa.es>>